

ОЛЬГА ТОКАРЧУК

**ВЕДИ СВІЙ ПЛУГ
ПОНАД КІСТКАМИ
МЕРТВИХ**

УРБІНО

ОЛЬГА ТОКАРЧУК

**ВЕДИ СВІЙ ПЛУГ
ПОНАД КІСТКАМИ
МЕРТВИХ**

ОЛЬГА ТОКАРЧУК

**ВЕДИ СВІЙ ПЛУГ
ПОНАД КІСТКАМИ
МЕРТВИХ**

Роман

Переклад з польської
Божени Антоняк

Львів 2011

Ольга Токарчук

**Веди свій плуг понад кістками
мертвих**

1. А тепер начувайтесь!

*Якось, обравши собі небезпечну дорогу,
Праведний муж смиренно ішов
Долиною Смерті^[1].*

Я вже в такому віці й на додачу в такому стані, що перед сном мушу завжди ретельно помити ноги, на той випадок, якби Вночі мене забрала «швидка».

Коли б того вечора я перевірила в «Ефемеридах», що відбувається на небі, то взагалі б не лягала спати. Тим часом я заснула дуже міцно; випила на ніч чаю із хмелю, а крім того ковтнула дві таблетки валеріани. Тому, коли посеред Ночі мене розбудило грюкання у двері — несподіване, безупинне й через це зловісне — я ніяк не могла отямитися. Підхопившись, я стояла біля ліжка, похитуючись, бо приспане тіло, яке струшували дрижаки, ніяк не могло перестрибнути із сонної невинності до дійсності. Мені стало недобре, я оступилася, неначе втрачаючи притомність. Інколи, на жаль, таке мені трапляється, це пов'язане з моєю Недугою. Довелося сісти й кілька разів повторити собі: я вдома, надворі Ніч, хтось грюкає у двері, й лише тоді мені вдалося опанувати нерви. Намацуючи в пітьмі капці, я почула, що той, хто гупав, обходить будинок довкола й щось бурмоче. Унизу, у ніші для електролічильника, я тримаю паралітичний газ, котрий дав мені Діонізій для захисту від браконьєрів, і саме про це я зараз і подумала. Я намацала в темряві знайомий холодний балончик з аерозолем і, озброївшись ним, засвітила світло на ганку. Визирнула в бічне віконце. Сніг зарипів, і в полі мого зору з'явився сусід, якого я називаю Матогою. Він притримував руками поли старого кожуха, у котрому я часто бачила його за роботою коло хати. З-під кожуха видніли ноги в смугастих піжамних штанях і важких гірських черевиках.

— Відчини, — промовив він.

З неприхованим подивом глянув на мій літній лляний костюм (я сплю в тому, що влітку збиралися викинути Професор із дружиною, бо

це нагадує мені про колишню моду й мої молоді літа — таким чином поєдную Корисне із Сентиментальним) і безцеремонно зайшов досередини.

— Будь ласка, одягнися. Велика Ступня мертвий.

Вражена, я на мить зацікавилася, мовчки взула високі чоботи й накинула першу-ліпшу куртку, яку стягнула з вішака. Сніг надворі в плямі світла від лампи на ганку перетворювався на повільний, сонний душ. Матога мовчки стояв біля мене, високий, худий, кістлявий, схожий на фігуру, нашкіцтовану кількома помахами олівця. За кожним рухом з нього осипався сніг, ніби з поцукрованого пудрою печива.

— Як це «мертвий»? — нарешті витиснула я із себе, відчиняючи двері, але Матога не відповів.

Він узагалі небалакучий. Напевне, у нього Меркурій у мовчазному знакові, гадаю, що в Козерогові або в кон'юнкції, квадраті або, може, в опозиції до Сатурна. Це також може бути Меркурій у ретроградації — тоді він спричиняє скритність.

Ми вийшли з дому, і нас одразу огорнуло таке добре знайоме холодне й вологе повітря, котре щозими нагадує про те, що світ не був створений для Людини, і принаймні впродовж півроку він демонструє нам свою неприязнь. Мороз жадібно напався на наші щоки, з вуст попливли білі хмаринки пари. Світло на ганку згасло автоматично, і ми прямували по скрипучому снігу в цілковитій пітьмі, якщо не рахувати маленької лампочки на чолі Матоги, котра дірявила темряву лише в одному місці, якраз перед ним. Я дріботіла в Мороці за сусідською спиною.

— У тебе немає ліхтарика? — запитав він.

Певне, що був, але де саме, з'ясувалося б лише вранці, при денному світлі. З ліхтариками завжди так буває, що їх видно лише вдень.

Дім Великої Ступні стояв дещо збоку, вище за інші будинки. Був одним із трьох, де люди мешкали цілорічно. Лише він, Матога та я жили тут, не боячись зими; решта мешканців щільно зачиняли свої хати вже в жовтні; випускали воду із труб і поверталися до міст.

Тепер ми збочили із трохи розчищеної дороги, яка біжить через наше поселення й ділиться на стежини, котрі провадять до кожного з будинків. До Великої Ступні вела стежка, витоптана в глибокому снігу,

така вузенька, що доводилося ставити ноги одну за одною й постійно зберігати рівновагу.

— Це не буде приємне видовище, — попередив Матога, обертаючись до мене й на мить зовсім засліплюючи світлом лампочки.

Я не чекала нічого іншого. Хвилинку він помовчав, а тоді проказав, наче виправдовуючись:

— Мене занепокоїло світло в нього на кухні й гавкіт суки, такий розпачливий. Ти нічого не чула?

Ні, не чула. Я спала як мертва після хмелю та валеріани.

— А де вона зараз, ця Сука?

— Я її звідти забрав, узяв до себе, нагодував і вона, здається, заспокоїлася.

Нова хвилина мовчанки.

— Він завжди лягав спати рано й вимикав світло, ошадив, а цього разу світилося й світилося. Ясна смуга на снігу. Видно з вікна моєї кімнати. То я туди пішов, думав, може, він напився або щось робить із цим псом, що він так виє.

Проминули зруйновану стодолу, й за мить ліхтарик Матоги вихопив з темряви дві пари зеленкуватих очей, що світилися й мерехтіли.

— Диви-но, Козулі, — прошепотіла я піднесено й схопила його за рукав кожуха. — Підійшли так близько до дому. Не боятися?

Козулі загрузали животами в снігу. Дивилися на нас спокійно, неначе ми заскочили їх під час ритуалу, зміст якого годі збагнути людям. Було темно, тож я не могла роздивитися, чи це ті самі Панни, що приходили сюди восени із Чехії, а чи якісь нові? Тих було щонайменше чотири.

— Ідть додому, — сказала я до них і замахала руками. Вони стрепенулися, але не зрушили з місця. Спокійно провели нас поглядом аж до самих дверей. Я здригнулася.

Тим часом Матога, тупаючи перед дверима занедбаного будиночка, обтрушував сніг із черевиків. Маленькі віконця були ущільнені фольгою й папером, дерев'яні двері вкривав чорний толь.

Стіни в сінях було обкладено дровами, нерівними полінами. Це було неприємне приміщення, що й казати. Брудне й занедбане. Усюди

вчувався пах вологи, деревини й землі, мокрої, пожадливої. Багаторічна смердюча кіптява осіла на стінах масним шаром.

Двері до кухні були прочинені, і я відразу побачила тіло Великої Ступні, що простяглося на підлозі. Мій погляд ледь ковзнув по ньому, а тоді відскочив. За якийсь час я знову наважилася туди глянути. Це було жахливе видовище.

Мрець лежав зіщулений, у химерній позі, з руками біля шиї, немовби силкувався розірвати комір, що стискав горлянку. Поволі я підступала ближче, як загіпнотизована. Роздивилася розплющені очі, утуплені кудись під стіл. Брудна майка роздерта біля горла. Скидалося, ніби тіло боролось само із собою і, переможене, сконало. Я заціпеніла від Жаху, кров завмерла в жилах і, здавалося, втекла кудись углиб мене. Ще вчора я бачила цю людину живою.

— Боже мій, — прошепотіла я. — Що сталося?

Матога стенив плечима.

— Не можу додзвонитися до Поліції, знову чеське покриття.

Я витягла з кишені свого мобільника, набрала знаний з телебачення номер 997 — і за мить у моєму телефоні озвався чеський автовідповідач. Так тут буває. Покриття мандрує, не звертаючи уваги на кордони держав. Інколи межа між операторами надовго зупиняється на моїй кухні, бувало, що стоїть кілька днів біля дому Матоги або на терасі, але її химерну вдачу передбачити важко.

— Треба піднятися вище, за будинком, на гірку, — не подумавши, порадила я.

— Доки вони приїдуть, тіло геть залякне, — відказав Матога тоном, який я особливо в нього не любила; такий собі всезнайко. Він зняв кожуха й повісив на спинку стільця. — Не випадає його так залишати. Виглядає він жахливо, а був, хай там як, нашим сусідою.

Я дивилася на це нещасне, скорчене тіло Великої Ступні, й важко було повірити, що лише вчора я боялася цього Чоловіка. Він мені не подобався. Може, це зам'яко сказано — не подобався. Якщо чесно, то він видавався мені огидним, потворним. Власне кажучи, я не вважала його людською Істотою. Зараз він лежав на вкритій плямами підлозі, у брудній білизні, малий і худий, безсилий і нешкідливий. Просто кавалок матерії, який унаслідок незбагнених змін став відокремленим від усього нетривким існуванням. Мені зробилося сумно, страшно, бо навіть така паскудна людина, як він, не заслужила на смерть. А хто

заслуговує? На мене теж чекає те саме, і на Матогу, і на цих Козуль надворі; усі ми станемо колись лише мертвим тілом.

Я глянула на Матогу, шукаючи в нього якоїсь потіхи, але він уже заходився прибирати розкидану постіль, кубло на поламаному дивані, тому подумки я втішала себе сама. Тоді мені спало на думку, що смерть Великої Ступні, у певному розумінні, була чимось хорошим. Звільнила його від безладу, який супроводжував його в житті. І звільнила інших живих Істот від нього. О, так, раптом я усвідомила, якою доброю може бути смерть, справедливою, неначе дезінфекційний засіб, неначе порохотяг. Зізнаюся, я так і подумала, і якщо чесно, продовжую так думати надалі.

Він був моїм сусідом, наші будинки відділяло не більше, ніж півкілометра, але я рідко мала справу з Великою Ступнею. На щастя. Бачила його швидше здалеку — невисоку, жилаву постать, яка пересувалася на тлі краєвиду, ледь похитуючись. Ходячи, він бубонів щось собі під ніс, і часом вітер Плоскогір'я доносив до мене уривки цього монологу, зрештою, примітивного й небагатослівного. Його словник складався переважно з матюків, до яких він додавав хіба що чийсь імена.

Тут він знав кожну латку землі, бо, здається, тут народився й ніколи не їздив далі, ніж до Клодзька. Знав про ліс усе — на чому можна заробити, кому що продати. Гриби, ягоди, крадені дрова, сушняк на розпал, пастки, щорічні перегони на джипах, полювання. Ліс годував цього малого гнома. Він мав би шанувати ліс, але не шанував. Колись у серпні, під час посухи, підпалив цілий чорничник. Я подзвонила до пожежників, але врятувати вдалося небагато. Так ніколи й не довідалася, навіщо він це зробив. Улітку нипав околицями з пилою й зрізав дерева сповнені соків. Коли я ввічливо звернула йому увагу, насилу стримуючи Гнів, він відповів просто: «Пішла ти..., стара дурепо». Хіба що грубіше. Йому завжди вдавалося щось поцупити, потягнути, свиснути, цим він підробляв; коли дачники залишали на подвір'ї ліхтарика чи секатор, Велика Ступня не проминав такої нагоди й змітав усе, бо це можна було згодом продати в місті. Як на мене, він уже кілька разів мав би отримати якесь Покарання або навіть сісти до в'язниці. Не знаю, чому все йому миналося безкарно. Може, його охороняли якісь янголи; іноді таке трапляється, що вони захищають не того, кого треба.

Я також знала, що він займається браконьєрством усіма можливими способами. Ліс був його володінням, усе тут належало йому. То був типовий грабіжник.

Через нього я не спала багато Ночей. Від безсилля. Декілька разів дзвонила до Поліції — коли вже брали трубку, моє повідомлення чомно вислуховували, але реакції не було жодної. Велика Ступня знову вирушав у свій похід, з оберемком пасток на спині й зловісними вигуками. Малий, лихий божок. Злостивий і непередбачуваний. Він завжди був ледь напідпитку і це, певне, підсичувало в ньому лють. Бурмотів до себе, палицею лупцював стовбури дерев, немов бажаючи прогнати їх зі свого шляху; мені здавалося, що він уже народився злегка причумленим. Не раз я ходила слідом за ним і збирала примітивні дротяні пастки на Звірів, петлі, прив'язані до молодих зігнутих дерев так, що спіймана Тварина злітала вгору, як із праці й зависала в повітрі. Іноді натрапляла на мертвих Зайців, Борсуків та Козуль.

— Треба перенести його на ліжку, — мовив Матога.

Мені ця ідея не сподобалася. Не хотілося його торкатися.

— Гадаю, краще дочекатися Поліції, — відповіла я. Але Матога вже приготував місце на дивані й засукав рукави светра. Пильно глянув на мене своїми ясними очима.

— Ти, певне, не хотіла б, аби тебе такою знайшли. У такому стані. Це ж не по-людськи.

О так, звісно, людське тіло виглядає не по-людськи. Особливо мертве.

Хіба ж це не парадокс, що саме ми мусимо займатися тілом Великої Ступні, що це нам він залишив цю останню турботу? Нам, сусідам, яких не шанував, не любив і мав за ніщо.

Як на мене, після Смерті повинна відбуватися анігіляція матерії. Це був би щонайкращий спосіб позбутися тіла. Анігільовані тіла поверталися б таким чином просто до чорних дір, з яких з'явилися. Душі мандрували б з несамовитою швидкістю до світла. Якщо Душа взагалі існує.

Долаючи неймовірну огиду, я вчинила так, як наказав Матога. Ми вдвох підняли тіло й перенесли його на диван. Я вражено відчула, що воно важке й анітрохи не здається безвладним, швидше вперто штивне, неприємне, як накрохмалена постіль у пральні. Угледіла й

шкарпетки, чи радше, те, що замість них було на ногах — брудні ганчірки, онучі, зроблені з подертого на смуги простирадла, сірого й вкритого плямами. Не знаю, чому вигляд цих онуч мене вразив так сильно, ніби вдарив у груди, діафрагму, в усе моє тіло, що я не могла стриматися від ридань. Матога ледь глянув на мене холодно і з помітним докором.

— Треба його вбрати, доки вони не приїхали, — мовив Матога, і я бачила, що йому теж тремтить підборіддя від вигляду цієї людської нужди (хоча він чомусь не хоче в цьому зізнатися).

Спершу ми спробували стягнути з нього майку, брудну й смердючу, але її неможливо було зняти через голову, тож Матога дістав з кишені якогось хитромудрого ножика й розрізав тканину на грудях. Тепер Велика Ступня лежав перед нами на дивані напівголий, порослий волоссям, наче троль, зі шрамами на грудях та руках, із нерозбірливими вже татуваннями, на яких не можна було нічого зрозуміти. Він насмішкувато примружив очі, тоді як ми шукали в його напіврозваленій шафі якоїсь пристойної одежини, щоб зодягти його, перш ніж тіло залякне навіки, знову перетворюючись на те, чим, власне, воно й було — кавалком матерії. Подерті труси видніли з-під новесеньких сріблястих спортивних штанів.

Я обережно розгорнула огидні онучі й побачила його ступні. І здивувалася. Мені завжди здавалося, що ступні — наша найінтимніша, найбільш особиста частина тіла, а зовсім не геніталії, не серце й навіть не мозок, органи без особливого значення, що їх так високо цінують. Саме в ступнях зосереджується найсуттєвіша інформація про Людину, хто ми насправді, і яким є наше місце на землі. У зіткненні із землею, на межі з тілом міститься вся таємниця — що ми збудовані з елементів матерії та водночас чужі їй, відокремлені. Ступні — наша вилка до розетки. А тепер ці ступні стали для мене доказом його незвичайного походження. Він не міг бути Людиною, а якоюсь безіменною формою, однією з тих, котрі, як казав наш Блейк, розчинюють метали до нескінченності, перетворюють порядок на хаос. Може, він був чимось на зразок демона. Демонічних істот завжди впізнавали за ступнями, вони залишають на землі інакші сліди.

Ці ступні — дуже довгі й вузькі, з худими пальцями із чорними, безформними нігтями, здавалося були створені для хапання. Великий палець дещо відстовбурчувався, так, як і на руках. Усі вони були

порослі густим чорним волоссям. Невже таке буває? Ми презирнулися з Матогою.

У майже порожній шафі розшукали костюм кольору кави, трохи заплямлений, але в принципі, майже неносений. Ніколи не бачила його в ньому. Велика Ступня завжди ходив у валянках і витертих штанах, а до них надягав картату сорочку й стьобану тілогрійку, незалежно від пори року.

Зодягання покійного асоціювалося в мене з пестощами. Не думаю, щоб він за життя зазнав такої ніжності. Ми легенько підтримували його попід руки й вбирали. Вагою він налягав мені на груди й, подолавши хвилю зрозумілої відрази, від якої піднуджувало, я подумала, що варто обняти це тіло, поплескати по спині, сказати щось заспокійливе: не переймайся, усе буде добре. Проте я не зробила цього через присутність Матогі. Він міг сприйняти це як збочення.

Нереалізовані дії перетворилися на думки, й мені стало жаль Велику Ступню. Може, його покинула мати, і він був нещасним усе своє сумне життя. Довгі роки страждань руйнують Людину більше, ніж смертельна хвороба. Я ніколи не бачила, щоб у нього хтось гостював, тут не з'являлися жодні родичі або друзі. Навіть грибники не зупинялися біля його хати, щоб погомоніти. Люди боялися й не любили Велику Ступню. Здається, він спілкувався хіба що з мисливцями, та й то рідко. На око йому було під п'ятдесят, я би багато віддала, щоб побачити його восьмий дім, чи немає там, бува, поєднаних якимсь аспектом Нептуна із Плутоном та Марса де-небудь на Асценденті, бо ж він зі своєю зубатою пилкою в жилих руках нагадував хижака, котрий живе лише для того, аби сіяти смерть та завдавати страждань.

Щоб надягти піджака, Матога підняв і посадовив покійника, і тоді ми побачили його великий, розпухлий язик, який у роті щось притримує, тож, повагавшись хвилинку, зціпивши від огиди зуби й раз-у-раз відсмикуючи руку, я легенько схопила це «щось» за кінчик і побачила, що тримаю в пальцях кісточку, довгу й тонку, гостру, як стилет. Мертві уста випустили гортанне булькотіння й повітря, тихий свист якого дуже нагадував зітхання. Відскочили від померлого обоє, і Матога, мабуть, відчував те саме, що і я: Жах. Особливо потому, як за

мить на губах Великої Ступні з'явилася темно-червона, майже чорна кров. Зловісний струмочок, що впливав назовні.

Ми заціпеніли, нажахані.

— Ну, що ж, — тремтячим голосом сказав тоді Матога, — він удавився. Удавився кісткою. Кістка стала йому в горлі, застрягла в горлянці кістка, удавився, — повторював нервово. А потім, наче заспокоюючи сам себе, кинув:

— До роботи. Звісно, це неприємно, але не завжди наші обов'язки щодо ближніх мусять бути приємними.

Я збагнула, що він призначив себе керівником цієї нічної зміни, і скорилася йому.

Тепер ми цілковито поринули в невдячну роботу, аби увіпхати Велику Ступню в бежевий костюм і гідно вкласти покійного. Я давно не торкалася жодного чужого тіла, не кажучи вже про мертве. Відчувала, як з кожною хвилиною в нього вливається непорушність, як з кожною миттю він кам'яніє; тому ми так поспішали. І коли Велика Ступня лежав уже у святковому костюмі, його обличчя зовсім утратило людський вираз, він перетворився на труп, без жодних сумнівів. І лише вказівний палець правиці не бажав укладатися в традиційно чемно сплетені долоні, а стирчав догори, немовби хотів цим привернути нашу увагу, спинити на мить наші нервові, квапливі зусилля. — А тепер начувайтесь! — промовляв цей палець. — Тепер начувайтесь, бо це щось, чого ви не бачите, важливий початковий етап прихованого від вас процесу, гідний щонайбільшої уваги. Завдяки ньому всі ми опинилися в цьому місці й часі, у маленькому будиночку на Плоскогір'ї, серед снігу й Ночі. Я, як мертве тіло, а ви — як не надто важливі, підстаркуваті людські Істоти. Але це лише початок. Тільки тепер усе почне відбуватися.

Ми стояли з Матогою в холодній, вогкій хаті, у морозяній пустці, яка запанувала цієї невизначеної сірої години, і я подумала: те, що полишає тіло, усмоктує із собою шматок світу, і яким би воно не було, добрим чи поганим, грішним чи непорочним, залишає після себе велике ніщо.

Я глянула у вікно. Сіріло, і поступово цю порожнечу почали заповнювати ліниві сніжинки. Вони падали неквапно, витанцьовуючи в повітрі й кружляючи навколо власної осі, як пір'їни.

Велика Ступня вже відійшов, тож складно було відчувати до нього який-небудь жаль чи образу. Залишилося тіло, мертве, вбране в костюм. Зараз воно здавалося спокійним і задоволеним, неначе дух радів, що нарешті визволився з матерії, а матерія тішилася, що врешті позбулася духу. Протягом цього короткого часу відбулося метафізичне розлучення. Кінець.

Ми сіли біля відчинених дверей кухні, і Матога простягнув руку до початої пляшки горілки, що стояла на столі. Знайшов чисту чарку й налив, спершу мені, потім собі. Крізь засніжені вікна поволі сотався світанок, молочний, як лікарняні лампочки, і в цьому світлі я помітила, що сусіда неголений, а його щетина така сама сива, як моє волосся; що його смугаста зіпрана піжама видніє, розхристана, з-під кожуха, а кожух забруднений усіма можливими різновидами плям.

Я випила велику чарку горілки, яка розігріла мене ізсередини.

— Гадаю, ми виконали свій обов'язок щодо нього. Бо хто б іще це зробив? — казав Матога швидше до себе, аніж до мене. — Він був малим, жалюгідним сучим сином, ну то й що?

Налив собі наступну чарку й вихилив її душком, а потім здригнувся з огидою. Було помітно, що він не звик пити.

— Піду подзвоню, — промовив він і вийшов. Мені здалося, що його знудило.

Я підвелася й почала придивлятися до цього жахливого безладу. Сподівалася, що відшукаю десь паспорт із датою народження Великої Ступні. Мені хотілося знати, перевірити його Рахунки.

На столі, застеленому витертою цератою, стояла гусятниця з печеними шматками якоїсь Тварини, у каструлі поруч, укритий шаром білого жиру, застиг борщ. Окраєць, відрізаний від хлібини, масло в папірці. На старому лінолеумі валялося ще кілька кісток, які впали зі столу разом з тарілкою, так само, як склянка й шматочки печива. Усе це було розчавлене й утоптане в брудну підлогу.

І раптом на підвіконні, на бляшаній таці, я вгледіла те, що мій мозок, захищаючись від побаченого, розпізнав лише через кілька хвилин: то була рівно відрізана голова козулі. Поруч лежали чотири ніжки. Напіврозплющені очі весь час чуйно спостерігали за нашими діями.

О так, це була одна із цих зголоднілих Панн, які довірливо дозволяють принадити себе взимку мерзлими яблуками, і які,

потрапивши в пастку, вмирають у муках, задушені дротом.

Коли я поволі уявила, що тут сталося, відтворюючи хвилину за хвилиною, мене охопив Жах. Він зловив Козулю в капкан, убив, а тіло пошматував, засмажив і з'їв. Одна Істота поїдала іншу, у тиші, Уночі, мовчки. Ніхто не протестував, жоден грім не пролунав з небес. І все-таки Кара впала на демона, хоча смертю не керувала нічия правиця.

Швидко, тремтячими руками, я збирала недоїдки, маленькі кісточки, в одне місце, на купку, аби пізніше їх поховати. Знайшла старий целофановий пакет і туди їх складала, ці кісточки, одну за одною, у цей поліетиленовий саван. І голову теж обережно поклала в пакет.

Мені настільки хотілося довідатися дату народження Великої Ступні, що я почала нервово шукати його паспорт — на буфеті, серед паперів, листків з календаря й газет, потім у шухлядах; там у сільських хатах тримають документи. Там він і був — у пошарпаній зеленій обкладинці, напевне, вже недійсний. На фотографії Великій Ступні було років із двадцять, довгасте, асиметричне обличчя й примружені очі. Він не був гарний, навіть тоді. Недогризком олівця я переписала дату й місце народження. Велика Ступня народився 21 грудня 1950 року. Тут.

Мушу додати, що в цій шухляді було ще дещо: пачка фотографій, зовсім свіжих, кольорових. Я швидко переглянула їх, і одна привернула мою увагу.

Глянула зблизька й уже хотіла її відкласти. Довго не могла збагнути, що я бачу. Раптом запанувала тиша, а я опинилася якраз в її епіцентрі. Дивилася. Моє тіло напружилася, я була готова до боротьби. У голові шумувало, у вухах наростав зловісний гомін, шум, неначе з-за горизонту надходила багатотисячна армія — голоси, брязкіт заліза, скрипіння коліс, усе далеко. Гнів призводить до того, що розум стає чітким і проникливим, можна більше побачити. Він витісняє інші емоції й панує над тілом. Немає сумніву, що в Гніві народжується будь-яка мудрість, бо ж Гнів здатен подолати будь-які межі.

Тремтячими руками я запхнула фотографію до кишені й відразу потому відчула, як усе рушає вперед, як заводяться світові двигуни й механізм починає діяти — скрипнули двері, виделка впала зі столу на підлогу. З моїх очей поринули сльози.

Матога стояв на порозі.

— Не вартий він був твоїх сліз.

Він міцно стиснув уста й зосереджено набирив номер.

— Знову чеський оператор, — кинув. — Доведеться піднятися на гірку. Підеш зі мною?

Ми тихо зачинили за собою двері й рушили заметами. На гірці Матога почав крутитися на всі боки з обома мобілками в простягнутих руках, шукаючи покриття. Перед нами лежала вся Клодзька долина, скупана в срібному, попелястому світанку.

— Привіт, сину, — заговорив Матога до телефону. — Я тебе не розбудив, га?

Невиразний голос відповів щось, чого я не зрозуміла.

— Бо наш сусіда помер. Гадаю, він удавився кісткою. Нині. Сьогодні вночі.

Голос звідтіля знову щось проказав.

— Ні, зараз подзвоню. Не було покриття. Ми його вже вбрали з пані Душейко, знаєш, моєю сусідкою, — Матога зиркнув на мене, — щоб він не заляк...

Знову голос, тільки цього разу більш роздратований.

— Так чи сяк, він уже лежить у костюмі...

Тоді хтось там, у слухавці, почав говорити багато й швидко, тож Матога відсунув телефон від вуха й глянув на нього невдоволено.

Потому ми подзвонили до Поліції.

2. Тестостероновий аутизм

*Пес вірний, що від голоду здихає,
Занепад цим Держави провіщає.*

Я була вдячна, що він запросив мене випити гарячого чаю. Почувалася абсолютно розбитою, і від думки, що доведеться повертатися до свого порожнього, зимного дому, мені стало сумно.

Я привіталася із Сукою Великої Ступні, котра вже кілька годин, як жила в Матоги. Вона впізнала мене й вочевидь зраділа. Метляла хвостом і, мабуть, уже не пам'ятала, що колись утекла з мого дому. Деякі Собаки бувають простодушні, так само, як люди, і ця Сука, напевно, належала до таких. Ми сіли на кухні біля дерев'яного столу, такого чистого, що хоч лягай на нього обличчям. Я так і зробила.

— Ти втомилася? — спитав Матога.

Усе тут було світле й чисте, тепле й затишне. Яке це щастя в житті, коли тобі трапиться чиста й тепла кухня. Зі мною такого ніколи не бувало. Я не вміла дотримуватися порядку навколо себе й змирилася із цим. Немає на те ради.

Перш ніж я встигла розирнутися довкола, переді мною вже стояла склянка чаю. У гарненькому металевому підстаканнику з вушком, на підставці. У цукорниці був рафінад — ця картина нагадала про солодкі часи мого дитинства й справді покращила настрій.

— Може й справді не слід було його чіпати, — сказав Матога й відкрив шухляду стола, щоб дістати ложечки для розмішування цукру.

Сука крутилася під ногами, наче не хотіла випустити його з орбіти свого малого, худого тільця.

— Перекинеш мене, — озвався Матога з незграбною ніжністю. Було помітно, що це перший Пес у його житті, і він не дуже знає, як з ним поводитися.

— Як ти її назвеш? — спитала я, коли перші ковтки чаю розігріли мені нутро, і клубок переживань, котрий застряг у горлі, трохи розтанув.

Матога стенив плечима.

— Не знаю, може, буде Муха або Кулька.

Я нічого не відповіла, але мені ці клички не сподобалися. Це не були імена, які пасували цій Суці, зважаючи на її нещодавнє життя. Треба було щось для неї вигадати.

Офіційні імена й прізвища просто безглузді. Ніхто їх не пам'ятає, настільки вони відірвані від особи й банальні, бо нічим її не нагадують. На додачу кожне покоління має свою моду й на тобі, ні сіло, ні впало, усіх звати Малгожата, Патрик або, не дай Боже, Яніна. Тому я намагаюся ніколи не використовувати імен та прізвищ, а прикладаю прізвиська, які спадають на думку самі, коли ми вперше когось бачимо. Я впевнена, що це найправильніший спосіб використання мови, зовсім не схожий на перекидання словами, позбавленими значень. Наприклад, прізвище Матоги — Сверхинський, так написано в нього на дверях, та ще ініціал «С.» — Цікаво, як його звати? Він завжди називав себе так: «Сверхинський», проте, мабуть, не очікував, що хтось ламатиме собі язика, аби це вимовити. Мені здається, кожен з нас бачить іншу Людину по-своєму, тож має право надати їй ім'я, яке він вважає за відповідне й підхоже. Таким чином, ми стаємо багатоіменними. У нас стільки імен, зі скількома людьми ми спілкуємося. Я назвала Сверхинського Матогаю й гадаю, це прізвисько добре передавало його Властивості.

Але зараз, коли я глянула на Суку, мені на думку враз спало людське ім'я — Марися. Може, через сирітку, бо й та була така сама бідолашна.

— А вона, бува, не зветься Марисею? — запитала я.

— Можливо, — відказав той. — Так, мабуть, що так. Її звать Марися.

Схоже виглядало називання Великої Ступні. То було нескладно, якось прийшло саме, коли я побачила його сліди на снігу. Матога спершу казав на нього «Волохатий», але потім перейняв від мене «Велику Ступню». Це лише означає, що я придумала для нього правильне ім'я.

На жаль, сама собі я не могла вибрати жодного нормального імені. Вважаю, що те, яке значиться в документах, мені страшенно не пасує й кривдить мене — Яніна. Думаю, насправді мене мали б звати Емілія

або Йоанна. Інколи гадаю, це має бути щось схоже на Ірмтруд. Або Божигніва. Або Навоя.

Матога ж як вогню уникає звертатися до мене на ім'я. Це теж щось та значить. Завжди якось так у нього виходить, що він відразу каже мені «ти».

— Почекаєш зі мною, доки вони приїдуть? — запитався сусіда.

— Звичайно, — охоче погодилася я й усвідомила, що не змогла б назвати його Матогою. Близькі сусіди не потребують імен, аби спілкуватися один з одним. Коли я мінаю його хату й бачу, як він прополює городець, мені не потрібне його ім'я, аби привітатися. Це особливий різновид близькості.

Наше селище — це декілька будинків, які стоять на Плоскогір'ї, осторонь від решти світу. Плоскогір'я — далекий геологічний родич Столових гір, їхнє неблизьке майбутнє. До війни наше поселення звалося Люфтцуг, тобто Протяг, нині залишилося хіба що неофіційне Люфтцуг, бо офіційної назви немає. На мапі видно лише дорогу й кілька будинків, жодних літер. Тут завжди дме вітер, маси повітря перекочуються через гори із заходу на схід, із Чехії до нас. Узимку вітер стає різкий і свистячий; завиває в коминах. Улітку розпорошується в листі й шурхотить, тут ніколи не буває тихо. Багато людей можуть собі дозволити мати один дім у місті, цілорічний, офіційний, а другий — такий собі легковажний, дитячий — на селі. Саме так ці будинки й виглядають, по-дитячому. Невеличкі, приземкуваті, зі стрімкими дахами й маленькими віконцями. Усі збудовані перед війною й усі розташовані однаково: довгими стінами на схід і захід, однією короткою на південь, і другою, до якої прилягає стодола — на північ. Лише будинок Письменниці трохи вирізняється ексцентричністю. До нього з усіх боків добудовано тераси й балкони.

Воно й не дивно, що люди покидають Плоскогір'я взимку. Тут важко прожити від жовтня до квітня, і я про це добре знаю. Щороку тут лежить глибокий сніг, а вітер старанно різьбить з нього замети й дюни. Унаслідок останніх кліматичних змін потепліло скрізь, тільки не в нас на Плоскогір'ї. Навпаки, особливо в лютому, снігу побільшало й тримається він довше. Мороз часто-густо доходить до двадцятьох градусів, а зима остаточно закінчується у квітні. Дорога поганенька, мороз і сніг нищать те, що намагається відремонтувати гміна зі своїми

скромними фінансовими можливостями. До асфальту доводиться їхати чотири кілометри вибоїстим путівцем, проте однаково там нічого робити — унизу автобус до Кудови від'їжджає вранці й повертається по обіді. Улітку, коли в нечисленних тутешніх блідих дітлахів настають канікули, автобуси не їздять зовсім. У селі є дорога, яка непомітно, неначе чарівна паличка, перетворює його на передмістя невеликого містечка. Маючи бажання, цією дорогою можна дістатися Вроцлава або Чехії.

Проте знаходяться такі, яких усе це влаштовує. Можна було б виснувати чимало Гіпотез, якби довелось дослідити, чому саме. Психологія й соціологія здатні багато чого підказати, але мене ця тема геть не обходить.

Наприклад, я і Матога мужньо чинимо зимі опір. Зрештою, це немудре визначення «чинити опір»; ми швидше войовничо випинаємо нижню щелепу, як ці чоловіки на містку в селі. Якщо їх зачепити якимсь непривітним словом, вони відбуркують задиркувато: «Ну, що? Ну, що?». У певному розумінні, ми теж зачіпаємо зиму, але вона на нас не зважає так само, як і решта світу. Старі ексцентрики. Хіпі божою ласкою.

Зима дбайливо закутує все довкола білою ватою, скорочує день так, що коли необачно засидишся вночі, можна прокинутися в Сутінках наступного дня. Зізнаюся, таке чимраз частіше трапляється мені від минулого року. Небо тут висить темне й низьке, немов брудний екран, на якому тривають невпинні бойовища хмар. Саме для того й стоять наші доми — щоб захищати нас від цього неба, інакше воно проникло б усередину наших тіл, де, неначе маленька скляна кулька, перебуває Душа. Якщо вона взагалі існує.

Не відаю, що протягом цих темних місяців робить Матога, ми не підтримуємо надто близьких стосунків, хоча — не буду приховувати — я б розраховувала на більше. Бачимось раз на кілька днів і тоді обмінюємося парою слів. Не для того ми сюди перебралися, щоб улаштовувати спільні чаювання. Матога купив будинок на рік пізніше за мене й скидається на те, що він вирішив почати нове життя, так, як кожен, у кого закінчилися ідеї та гроші на старе. Здається, працював у цирку, але не знаю, чи він був там, наприклад, бухгалтером, чи акробатом. Волю думати, що акробатом, і коли він накульгує, уявляю собі, що колись давно, у чудові сімдесяті, під час якогось особливого

номера сталося так, що він не дотягся рукою до поперечки й гепнув з висоти на посипану тирсою арену. Довгенько подумавши, я визнаю, що професія бухгалтера зовсім непогана, і любов до порядку, їм притаманна, викликає мою повагу, схвалення й невимовний пошанівок. Замилування до порядку в невеличкому господарстві Матоги кидається в очі відразу: дрова на зиму лежать складені вигадливими стосами, що нагадують спіраль. Таким чином утворюється гарненький, бездоганно пропорційний конус. Його стоси можна сприймати як місцеві витвори мистецтва. Важко не помітити цей прекрасний спіральний порядок. Минаючи будинок Матоги, я завжди зупиняюся на хвилинку й захоплююсь цією творчою співпрацею рук і розуму, що за допомогою такої банальної речі, як дрова, виражає найдосконаліший рух у Всесвіті.

Стежка перед домом Матоги акуратно посипана жорствою, і складається враження, що це якась особлива жорства, однакові камінчики, відібрані вручну в підземних скельних фабриках, де працюють кобольди. На вікнах висять чисті фіранки й усі складки на них однакові; мабуть, він користується якимсь спеціальним пристроєм. І квіти в його садочку чисті й здорові, прямі й стрункі, ніби десь фітнесом займаються.

Зараз Матога, подаючи мені чай, порядкував на кухні, і я бачила, як рівно стоять склянки в його буфеті, яка бездоганна серветка лежить на швацькій машинці. То він навіть швацьку машинку має! Я засоромлено затиснула долоні між колінами. Давно я не приділяла їм належної уваги. Ну, що ж, я чесно скажу, що мої нігті просто були брудні.

Коли сусіда витягав чайні ложечки, переді мною на мить відкрилася його шухляда, і я не могла відірвати від неї погляду. Вона була широка й неглибока, як таця. Усередині, у чарунках, лежали старанно складені різні прибори та інші потрібні на кухні Знряддя. Кожне мало своє місце, хоча більшості з них я ніколи не бачила. Кістляві пальці Матоги делікатно вибрали дві ложечки, що відразу лягли на салатових серветках біля склянок із чаєм. На жаль, трохи запізно, бо я свій чай уже випила.

Розмовляти з Матоогою було складно. Він був геть небалакучий, а якщо не можна було говорити, слід мовчати. Із деким важко буває розмовляти, особливо із чоловіками.

У мене щодо цього є власна Теорія. Багато мужчин з віком починають страждати на тестостероновий аутизм, який виявляється в поступовому зниженні розумової діяльності, втраті здатності до спілкування та появі проблем з формулюванням думок. Людина, котра страждає на цю Недугу, стає мовчазною, і здається заглибленою в роздуми. Таких більше цікавлять різні Знаряддя й механізми. Їх приваблює Друга світова війна й біографії відомих людей, переважно злочинців та політиків. Практично зникає здатність читати романи, бо тестостероновий аутизм порушує психологічне сприйняття героїв. Гадаю, Матога страждав на цю Хворобу.

Але того дня над ранок складно було вимагати від когось красномовства. Ми були геть причмелені.

З іншого боку я відчувала величезне полегшення. Іноді, якщо подумати ширше, не зважаючи на певні Призвичаєння Розуму, коли зробити Підрахунок учинків, можна зрозуміти, що чиєсь життя анітрохи не є добрим для інших. Гадаю, кожен зі мною погодиться.

Я попросила нову склянку чаю, власне кажучи, лише для того, аби помішати його цією гарненькою ложечкою.

— Я колись поскаржилася в Поліцію на Велику Ступню, — мовила я.

Матога на мить перестав витирати досуха тарілочку для печива.

— Через собаку? — спитав.

— Так. І через браконьєрство. Я писала на нього скарги.

— І що?

— І нічого.

— Ти хочеш сказати — добре, що він помер, еге ж?

Ще перед останнім Різдвом я поїхала до гміни, щоб особисто подати заяву. Досі писала листи. Ніхто ніколи на них не реагував, хоча існує обов'язок відповідати громадянам. Відділок виявився невеликим і нагадував котеджі, збудовані за часів соціалізму з роздобутих різними способами матеріалів, абиякі й невеселі. І настрої тут панував такий самий. На пофарбованих стінах висіли аркуші паперу, і на всіх було написано «Оголошення»; яке ж це огидне слово. Поліція використовує купу жахливих слів, таких, наприклад, як «потерпілий» або «обвинувачуваний».

У цій Плутоновій обителі мене спершу намагався збути молодик, що сидів за дерев'яною перегородкою на вході, а потім якийсь його начальник. Я хотіла поговорити з Комендантом і наполягала на цьому; була переконана, що врешті обом увірветься терпець, і мене допустять до нього. Довелося довго чекати, я вже побоювалася, що крамницю зачинять, а мені ж треба ще купити харчів. За вікном посіріло, це означало, що було близько четвертої, і що я прочекала понад дві години.

Нарешті наприкінці робочого дня в коридорі з'явилася якась молода жінка й сказала:

— Будь ласка, заходьте.

Я трохи замріялася чекаючи, тож зараз довелося зосередитися. Я попрямувала за жінкою до Коменданта місцевої Поліції на другий поверх, де був його кабінет.

Комендант був гладким чоловіком десь мого віку, але звертався до мене, немов я була його матір'ю або бабусею. Він ледь зиркнув у мій бік і промовив:

— Хай пані сідають.

Та відчуваючи, що цією формою множини він виказав своє сільське походження, кашлянув і виправився:

— Прошу сідати.

Я майже читала його думки — напевне, він називав мене «жінкою», а коли моя обвинувальна промова набрала сили — «бабою». «Ненормальна баба», «божевільна». Я усвідомлювала, з якою відразою він спостерігає за моїми рухами і як негативно оцінює мій смак. Йому не подобалися ані моя зачіска, ані одяг, ані відсутність покірливості. Комендант роздивлявся моє обличчя зі зростаючою зневагою. Проте і я бачила чимало — що це апоплектик, забагато п'є й має слабкість до жирної їжі. Під час моєї промови його велика голомоза голова почервоніла від потилиці аж до кінчика носа, а на щоках зробилися помітними розширені кровоносні судини, схожі на незвичайне військове татування. Він, напевне, звик командувати, тоді як інші мали його слухатися, і легко вибухав Гнівом. Тип Юпітера.

Я бачила й те, що він не розуміє всього, про що я говорила — поперше, через те, що я наводила незрозумілі для нього аргументи, а подруге, що не знав багатьох слів. І що це тип Людини, яка зневажає те, чого не розуміє.

— Він становить загрозу для багатьох Істот, людських і нелюдських, — закінчила я свою скаргу на Велику Ступню, розповівши про свої підозри та спостереження.

Комендант не міг збагнути, чи не жартую я собі з нього, чи може, він натрапив на божевільну. Інших варіантів не було. Я бачила, як кров прилинула йому до лица, безсумнівно це був пікнічний тип, який зрештою помре від апоплектичного удару.

— Ми поняття не мали, що він займається браконьєрством. Візьмемося за цю справу, — озався він крізь зуби. — Повертайтеся додому й не переймайтеся цим. Я його знаю.

— Гарзд, — примирливо відповіла я.

А він уже підвівся, опершись на долоні, і це було явним сигналом того, що візит завершено.

Коли ти вже немолодий, треба змиритися з тим, що люди постійно ставитимуться до тебе нетерпляче. Досі я ніколи не замислювалася над існуванням та значенням таких жестів, як квапливе притакування, намагання не дивитися в очі, повторювання «так, так», схоже на наслідування годинника. Або поглядання на циферблат, витирання носа — тепер я добре розумію весь цей спектакль, що мав би виражати просту фразу: «Дай мені спокій, стара бабо». Я часто роздумувала, чи сказав би він так, коли б те саме, що і я, говорив який-небудь гарний, молодий, дужий чоловік, чи теж так би до нього поставився? Або вродлива брюнетка?

Він, певне, чекав, що я підхоплюся зі стільця й вийду з кімнати. Але мені треба було повідомити ще одну, не менш важливу річ.

— Цей Чоловік зачинає свою Суку на цілий день у сараї. Пес виє там і йому зимно, бо приміщення не обігрівається. Чи Поліція може дати цьому лад, забрати в нього Пса, а його самого як слід покарати?

Він мовчки дивився на мене якусь хвилину, і те, що я приписала йому на початку, називаючи це зневагою, відбилося тепер на його обличчі дуже виразно. Куточки вуст опустилися, а губи злегка відкопилилися.

Також було видно, що він намагається опанувати цей вираз обличчя, приховуючи його за шттивною посмішкою, у якій показалися великі, пожовклі від сигарет, зуби. І сказав:

— Це не справа Поліції, пані. Пес — це пес. Село є село. А чого ви чекали? Собак тримають на ланцюгах у будах.

— Я повідомляю Поліції, що відбувається щось недобре. Куди мені звертатися, як не до Вас?

Він зареготав.

— Недобре, кажете, то, може, до ксьондза? — кинув він, задоволений власним почуттям гумору, але, здається, утямив, що мене не надто смішить його жарт, бо відразу споважнів на виду. — Мабуть, існують якісь товариства захисту тварин, чи щось таке. Пошукайте в телефонному довіднику. «Товариство захисту тварин», отуди йдіть. Ми Поліція для людей. Подзвоніть до Вроцлава. У них там є якась служба.

— До Вроцлава! — вигукнула я. — Як ви можете так говорити! Це належить до обов'язків місцевої Поліції, я знаю закон.

— О! — іронічно посміхнувся він. — І ви мені тут будете розказувати, що належить до моїх обов'язків, а що ні?

В уяві я вже побачила наші війська, розташовані на рівнині й готові до битви.

— Авжеж, із задоволенням, — я вже, було, зібралася виголосити довгу промову.

Він запанікував і глянув на годинника й отямився, ховаючи свою зневагу.

— Так, гаразд, ми розглянемо цю справу, — байдуже промовив Комендант за мить, почав збирати зі столу папери й складати їх до портфеля. Вислизнув.

І тоді я подумала, що він мені не подобається. Ба більше, відчула до нього раптовий приплив зневаги, пекучої, як хрін.

Він рішуче підвівся з-за столу, і я вгледіла, що в нього величезне черево, яке не міг охопити шкіряний формений пасок. Соромлячись, він ховав свого живота десь унизу, у незручній, забутій ділянці геніталій. Шнурівки його взуття були розв'язані, мабуть, він скинув черевки під столом. Зараз треба було чимшвидше взутися.

— Можна дізнатися дату вашого народження? — увічливо запитала я вже з порога.

Він зупинився, спантеличений.

— А навіщо вона вам? — підозріливо спитав, відчиняючи переді мною двері в коридор.

— Я складаю Гороскопи, — відказала я. — Хочете? Можу й ваш укласти.

На його обличчі з'явилася весела посмішка.

— Ні, дякую. Мене астрологія не цікавить.

— Ви дізнаєтеся, чого можна сподіватися в житті. Не хочете?

Тоді він змовницьки глянув на чергового поліцейського, що сидів на прохідній і, усміхаючись іронічно, наче брав участь у кумедній дитячій грі, продиктував мені всі дані. Я записала їх, подякувала і, одягаючи капюшон куртки на голову, рушила до виходу. Біля дверей устигла почути, як обоє пирхнули від сміху, і мене наздогнали схожі на каркання слова:

— Психопатка ненормальна.

Того ж таки вечора, відразу після Смерку, Пес Великої Ступні почав вити знову. Повітря стало блакитним, гострим як бритва. Матовий, низький голос сповнював його тривогою. Смерть біля воріт, подумала я. Але смерть завжди біля наших воріт, о будь-якій порі дня чи Ночі, відповіла я собі. Бо найкраще розмовляти із самим собою. Принаймні не буває жодних непорозумінь. Я вмостилася на диванчику в кухні й лежала, бо не могла робити нічого іншого, лише слухати цей пронизливий звук. Коли декілька днів тому я пішла до Великої Ступні, щоб утрутитися, він мене навіть додому не впустив, сказав, аби я не пхалася до чужих справ. Щоправда, цей жорстокий Чоловік випустив Суку на кілька годин, але потім однаково зачинив її в темряві, де вона знову вила цілу Ніч.

Тож я лежала на диванчику, намагаючись думати про щось інше, але в мене, звісно, нічого не виходило. Відчувала, як до м'язів уливається неспокійна, вібруюча енергія, ще трохи — і вона розірве мені ноги.

Я підхопилася з дивана, узула чоботи й одягла куртку, схопила молоток і металевий прут, і ще різні Знаряддя, які потрапили мені під руку. За мить, задихана, я стояла під сараєм Великої Ступні. Його не було вдома, у вікнах не світилося, з комина не в'юнився дим. Замкнув Собаку й зник. Невідомо, коли повернеться. Та навіть, якби він був удома, я зробила б те саме. По кількох хвилинах зусиль, від яких я геть змочла, мені вдалося розбити дерев'яні двері — дошки біля замка подалися, і я відсунула засув. Усередині було темно й волого, валялися якісь старі, іржаві велосипеди, лежали пластикові бочки та інший непотріб. Сука стояла на купі дошок, прив'язана за шию мотузкою до стіни. Мені ще кинулася в очі купка її гівенця, певне, вона завжди

гидила на тому самому місці. Собака несміливо метляла хвостом. Дивилася на мене вологими очима, щаслива. Я відрізала мотузку, узяла Пса на руки й ми пішли додому. Поки я не знала, що зроблю. Іноді, коли Людину охоплює Гнів, усе здається їй очевидним і простим. Гнів запроваджує порядок, показує світ у реальному масштабі, у Гніві повертається дар Ясновидіння, який складно здобути в іншому стані.

Я поставила її на підлозі в кухні й здивувалася, наскільки вона мала й миршава. Судячи з її голосу, цього похмурого виття, можна було б очікувати, що це Пес завбільшки якспаніель. А це був один з тих місцевих Псів, про яких кажуть Страшко Судетський, бо вони не надто гарні. Невеличкі, на тоненьких ніжках, часто кривуватих, сіробурої масті, зі схильністю до гладшання, а передусім — з помітною вадою прикусу. Ну, що ж, вродою вона явно не грішила, ця нічна співачка.

Вона була неспокійна й уся дрижала. Випила півлітра теплого молока, від чого її черевце стало круглим, як м'ячик, а потім я поділилася з нею хлібом з маслом. Я не чекала на Гостя, тому мій холодильник був порожнісінький. Я лагідно говорила з нею, розповідала про все, що роблю, а вона дивилася на мене запитливо, вочевидь не розуміючи, чому все так раптово змінилося. Потім я лягла на своєму диванчику, порадивши їй також знайти собі місце для відпочинку. Нарешті, Сука залізла під батарею й заснула. Мені не хотілося залишати її саму на Ніч, тож я вирішила переночувати на дивані.

Мій сон був неспокійний, тілом ще перекочувалося обурення й звідкілясь увесь час притягувало ті самі сни про розпечені, розжарені печі, нескінченні котельні із червоними, гарячими стінами. Полум'я, зачинене в печах, з гуготінням вимагало звільнення, аби коли це станеться, вистрибнути назовні із жахливим вибухом і спалити все на попіл. Гадаю, ці сни можуть бути проявом нічної лихоманки, пов'язаної з моєю Недугою.

Я прокинулася вдосвіта, коли було ще зовсім темно. Від незручної пози шия геть затерпла. Сука стояла в головах і вперто вдивлялася в мене, жалібно повискуючи.

Постогнуючи, я встала, щоб її випустити — бо ж усе те випите нею молоко мусило, нарешті, кудись вийти. Крізь відчинені двері війнуло холодним, вологим повітрям, що пахло землею й гниттям — як з могили. Сука підстрибом вибігла перед хату, поцюняла, кумедно піднімаючи задню лапу догори, немовби не могла вирішити, Пес вона, чи Сука. Потім сумно глянула на мене — можу сміливо сказати, що зазирнула глибоко в мої очі — і помчала в бік дому Великої Ступні.

Ось так Сука повернулася до своєї В'язниці.

І слід за нею прохолов. Я гукала її, сердита, що дозволила так легко себе ошукати й виявилася безрадною проти звички жити в неволі. Я вже почала взувати чоботи, але цей страшний сірий ранок перелякав мене. Іноді мені здається, що ми перебуваємо в склепі, великому, просторому, багатомісному. Дивилася на світ, оповитий сірим Мороком, холодним і неприємним. В'язниця не поза нами, вона всередині кожного з нас. Можливо, ми не вміємо без неї жити.

За кілька днів, ще до того, як випав великий сніг, я бачила поліційного «Полонеза» біля дому Великої Ступні. Зізнаюся, я зраділа, побачивши машину. Так, я мала втіху, що Поліція нарешті завітала до нього. Я розклала два вдалих пасьянси. Уявляла собі, що його заарештують, виведуть з кайданками на руках, конфіскують запаси дроту, заберуть пилу (на це Знаряддя слід видавати такий самий дозвіл, як на зброю, бо вона сіє серед рослин велике спустошення). Проте автомобіль від'їхав без Великої Ступні, запали швидкі Сутінки й засніжило. Сука, яку знову зачинили, вила весь вечір. Перше, що я побачила вранці на прекрасному, бездоганно білому снігові, це невпевнені сліди Великої Ступні й жовті плями сечі довкола моєї срібної Смереки.

Ось, про що я згадала, коли ми сиділи на Матожиній кухні. І своїх Дівчаток.

Матога, слухаючи цю розповідь, зварив яйця в мішечок, і подав їх тепер на порцелянових підставках.

— У мене немає такої довіри до органів влади, як у тебе, — сказав він. — Усе слід робити самому.

Не знаю, що він мав тоді на увазі.

3. Вічне Світло

*Усе, що народжене з Праху, — тлінне.
Все рано чи пізно Земля поглине.*

Коли я повернулася додому, уже геть розвиднілося, і я зовсім утратила пильність, бо мені знову видавалося, що чую тупотіння Дівчаток на підлозі в сінях, бачу їхні запитливі погляди, зморщені чола, посмішки. І тіло відразу приготувалося до ритуалу привітання, до ніжності.

Але вдома панувала пустка. Холодна білість спливала крізь вікна м'якими хвилями й величезний відкритий простір Плоскогір'я настирливо пхався досередини.

Я сховала голову Козулі в гаражі, де було зимно, підкинула дров у піч. У чім була, пішла до ліжка й спала, неначе нежива.

— Пані Яніно.

І за мить знову, голосніше:

— Пані Яніно.

Мене розбудив голос у сінях. Низький, чоловічий, несміливий. Хтось там стояв і кликав, повторюючи моє ненависне Ім'я. Я розсердилася ще дужче: мені знову не давали спати й називали на Ймення, якого я не сприймаю й не люблю. Його дали випадково й бездумно. Так воно буває, якщо Людина не замислюється над значенням Слів, і тим більше Імен, уживаючи їх навмання. Я не дозволяю, аби до мене зверталися «пані Яніно».

Я встала й обтрусилася одяг, бо вигляд він мав не найкращий, бо ж я спала вбрана вже другу Ніч, і вийшла з кімнати. У сінях, у калюжі розталого снігу, стояло двоє сільських дядьків. Обидва були високі, кремезні й вусаті. Увійшли, бо я не зачинила дверей і, мабуть, слушно почувалися через це ніяково.

— Ми би вас хотіли просити, аби ви туди прийшли, — захрипло озвався один з них.

Усміхнулися, немов перепрошували, і я розгледіла, що в них однакові зуби. Я знала цих двох, вони працювали на вирубці лісу. Бачила їх у крамниці в селі.

— Я щойно звідти повернулася, — пробурмотіла я.

Вони сказали, що Поліція ще не приїхала й усі чекають на ксьондза. Що Уночі замело дороги. Навіть шляхом до Чехії та Вроцлава неможливо проїхати й «тіри» застрягли в довгих корках. Але новини швидко розносяться околицею й пішки прийшло кілька знайомих Великої Ступні. Мені було приємно почути, що в нього були якісь приятелі. Здавалося, погодні примхи покращують цим людям настрої. Краще вже змагатися зі сніговицею, аніж зі смертю.

Я пішла за ними, ми просувалися в пухнастому, біленькому снігу. Він був свіжий і від низького зимового сонця розквітнув рум'янцем. Чоловіки торували мені дорогу. Обоє взуті в міцні гумові чоботи з повстяними халявами, це тут єдина чоловіча мода. Широкі підошви витоптували для мене вузький тунель.

Перед будинком стояли кілька інших чоловіків і курили сигарети. Невпевнено вклонилися, уникаючи зустрітися поглядами. Смерть когось зі знайомих позбавляє людину впевненості в собі. У всіх був однаковий вираз обличчя — святочної поваги й офіційного врочистого смутку. Переговорювалися стишеними голосами. Хто докурив, заходив до хати.

Усі, без винятку, мали вуса. Стояли похмуро довкола дивана з тілом. Щохвилини відчинялися двері, й заходили новоприбулі, заносючи до кімнати сніг і металічний запах морозу. То були переважно колишні працівники радгоспу, які зараз отримували допомогу по безробіттю, і час від часу наймалися рубати ліс. Дехто з них їздив на заробітки до Англії, але швидко повертався, наляканий чужиною. Або вперто поралися біля своїх маленьких господарств, від яких не було жодного прибутку, й котрі трималися лише завдяки євросоюзівським дотаціям. Самі чоловіки. У кімнаті стало парко від їхнього дихання, відчувався легенький запах перегару, тютюну й вологого одягу. Поглядали на покійника крадькома, швидко. Чути було шморгання носами, але невідомо, чи від морозу, чи, може, справді на очі цим могутнім мужикам набігали сльози й, не маючи виходу, спливали носом. Не було Матоги чи когось знайомого.

Один із присутніх витягнув з кишені кільканадцять свічечок у металевих мисочках і простягнув їх мені таким упевненим рухом, а я машинально взяла, не дуже розуміючи, що з ними робити. Лише переходом я оцінила його ідею. О так, довкола треба розставити ці свічки й запалити їх; стане поважно й урочисто. Може, їхнє полум'я визволить сльози, які всякнуть у ці пухнасті вуса. І це принесе всім полегшу. Тож я заходила коло свічок і подумала, що чимало із присутніх неправильно зрозуміли мої дії. Вони мали мене за розпорядницю церемонії, за провідника похоронної громади, бо коли запалали свічки, усі затихли й утупилися в мене своїми сумними поглядами.

— Тож починайте, — прошепотів той, якого я, здавалося, звідкись знала.

Я нічого не зрозуміла.

— Починайте співати.

— А що треба співати? — я не на жарт занепокоїлася. — Я не вмю співати.

— Будь-що, — відказав він, — найкраще «Вічная пам'ять».

— А чому я?

Тоді той, що стояв найближче, рішуче відповів:

— Бо ви жінка.

Ось воно що. Отак, значить, вони собі вирішили. Я не розуміла, до чого тут моя стать, але не хотіла в таку хвилину опиратися традиції. «Вічная пам'ять». Я пам'ятала її з дитинства; дорослою я не ходила на похорони. Але слів не пригадувала. Та виявилось, що достатньо було лише почати, і весь хор грубих голосів негайно приєднався до мого слабенького, утворюючи невпевнену, фальшиву поліфонію, яка дужчала з кожним наступним повторенням. І мені раптом полегшало, голос став упевненим, і я швидко запам'ятала слова про Вічне Світло, котре, як ми вірили, проллється й на Велику Ступню.

Співали ми так з годину, весь час одне й те саме, доки слова не перестали будь-що значити, немов були морськими камінцями, що їх ненастанно обточують хвилі, від чого ті стають круглими й схожими один на інший, як дві піщинки. Без сумніву, це давало перепочинок, мертве тіло ставало чимраз менш реальним, доки не перетворилося на привід для зустрічі цих спрацьованих людей на вітряному Плоскогір'ї. Ми співали про Світло, яке існує насправді десь далеко й поки що

непомітно, але щойно ми всі помремо, то його уздріємо. Зараз дивимося на нього крізь шибку, у криве свічадо, проте колись опинимося з ним віч-на-віч. А воно нас огорне, з нього ми постали. І навіть носимо в собі його часточку, кожен, навіть Велика Ступня. Тому, власне кажучи, смерть повинна нас тішити. Так я думала, співаючи, але насправді ніколи не вірила в жодне персоналізоване наділяння Світлом. Ніякий Господь не займатиметься цим, жоден небесний бухгалтер. Важко було б стільки вистраждати одній особі, тим більше, всевідаючій, гадаю, вона луснула під тягарем цього болю, хіба що раніше забезпечила б собі якісь захисні механізми, як Людина. Лише машина могла б нести весь світовий біль. Тільки механізм, примітивний, ефективний і справедливий.

Проте якщо все мало б відбуватися механічно, наші молитви виявляться непотрібними.

Коли я вийшла надвір, з'ясувалося, що вусаті чоловіки, які покликали ксьондза, саме зустрічають його перед хатою. Священик не міг дістатися, загруз десь у заметах і лише зараз вдалося привезти його трактором. Ксьондз Шелест (так я назвала його подумки) обтрусив сутану й спритно зіскочив із трактора. Не дивлячись ні на кого, він швидкими кроками подався досередини. Пройшов так близько від мене, що я відчула його запах, одеколону й диму від печі.

А ще я побачила, як Матога чудово все організував. У своєму робочому кожусі, неначе церемоніймейстер, наливав з великого китайського термоса каву до пластикових стаканчиків і роздавав присутнім. Отак ми й стояли перед хатою й пили гарячу, солодку каву.

Невдовзі прибула Поліція. Тобто не приїхала, а прийшла, бо машину довелося залишити на асфальтованій дорозі — у них не було зимових шин.

Це були двоє поліцейських у формі й один у цивільному, у довгому чорному пальті. Перш ніж вони, відсапуючись, дісталися будинку у своїх обліплених снігом черевиках, ми всі вийшли надвір. Продемонструвавши, на мою думку, ввічливість і повагу до представників влади. Обидва поліцейських у формі поводитися дуже офіційно, розмовляли сухо, і було помітно, що вони ледве притлумлюють злість через цей сніг, довгу дорогу й узагалі обставини цієї справи. Обтрусили черевики й мовчки зникли в хаті. Тим часом

незнайомець у чорному пальті підійшов, ні сіло ні впало, до мене з Матогою.

— Ну, добридень. Здрастуйте, пані, привіт, тату.

Оце «Привіт, тату» стосувалося Матого.

Я б ніколи не сподівалася, що в нього може бути син у Поліції, який, на додачу, ходить у такому кумедному чорному пальті. Матога відрекомендував нас одне одному досить незграбно, знічений, але я навіть не запам'ятала імені Чорного Плаща, бо вони відразу відійшли набік, і я чула, як син шпетив батька:

— Заради Бога, тату, навіщо ви чіпали тіло? Ви що, фільмів не дивитесь? Усі знають, що коли стається таке, трупа не можна торкатися, доки не приїде Поліція.

Матога захищався слабо, ніби його пригнічувала розмова із власним сином. Я гадала, що все має бути навпаки і розмова з рідною дитиною лише додає снаги.

— Він жахливо виглядав, сину. Ти б теж так учинив. Він чимось удавився й був увесь зіщулений, брудний... Це ж наш сусіда, ми не хотіли покидати його на підлозі, як, як... — він підшукував слово.

— ...тварину, — допомогла я, підходячи до них ближче; не могла стерпіти, що Чорний Плащ так картає батька. — Він удавився кісткою із забитої Козулі. Помста з могили.

Чорний Плащ зиркнув на мене й звернувся до Матого:

— Вас можуть звинуватити в тому, що ви заплутуєте слідство. І вас, пані, теж.

— Ти що жартуєш, оце-то так. Наче в мене син не прокурор.

Той вирішив завершити цю незручну розмову.

— Тату, гаразд. Потім вам обом доведеться давати свідчення. Можливо, покійнику зроблять розтин.

Він поплескав Матого по плечі, і в цьому лагідному жесті помітна була й зверхність, наче син казав: гаразд, старенький, тепер я беру справу до своїх рук.

Потому він зник у домі померлого, а я, не чекаючи, що вони вирішать, пішла додому, змерзла, із захриплим горлом. Годі з мене.

З моїх вікон було видно, як від села під'їжджає снігоочищувальна машина, яку тут усі називали «Білорускою». Завдяки їй надвечір до хати вдалося під'їхати катафалком — довгим, приземкуватим, темним автомобілем із чорними фіранками на вікнах. Але хіба що в один бік.

Коли біля четвертої, щойно почало сутеніти, я вийшла на терасу, то помітила здалеку рухому чорну пляму на дорозі — це вусаті чоловіки наполегливо штовхали катафалк із тілом товариша під гору, до вічного спочинку у Віковічному Світлі.

* * *

Зазвичай телевізор працює цілий день, від самого сніданку. Це мене заспокоює. Коли за вікном панує зимова імла, або світанок уже за кілька годин непомітно переходить у Морок, здається, що там немає нічого. Можна дивитися крізь вікно, а шибки відбивають лише кухню, маленький, захаращений центр Усесвіту.

Для цього й потрібен телевізор.

У мене великий вибір програм; антену, схожу на емальовану миску, привіз якось Дизьо. Вона ловить кількадесят каналів, але це забагато. Мені й десятих задосить. І двох теж. Власне, я дивлюся хіба що прогноз погоди. Розшукала цей канал, щаслива, що можу отримати все, чого потребую, тому навіть пульт десь заподіла.

Від ранку мене супроводжує картина атмосферних фронтів, прегарні абстрактні лінії на мапах, сині й червоні, вони невблаганно наближаються від заходу, з-над Чехії й Німеччини. Несуть повітря, яким щойно дихала Прага, а може, навіть Берлін. Воно прийшло з-над Атлантики, пододало всю Європу, можна сказати, що це морське повітря тут, у горах. Я особливо люблю, коли показують мапи атмосферного тиску, які пояснюють несподівану кволість при вставанні з ліжка або біль у колінах, або ще щось — незрозумілий смуток, який вочевидь має природу атмосферного фронту, примхливої змієвидної лінії в земній атмосфері.

Мене зворушують супутникові фотографії й кривизна Землі. Отже, це правда, що ми живемо на поверхні кулі, виставлені перед усіма планетами, покинуті у величезній порожнечі, у якій після Падіння світло скупчилося в маленькі крихти й розсипалося? Це правда. Нам слід про це щодня нагадувати, бо забувається. Нам здається, що ми вільні, а Бог нам простить. Особисто я так не вважаю. Будь-який учинок, перетворившись на ледь відчутне коливання фотонів, попрямує, зрештою, до Космосу, неначе фільм, який довіку оглядатимуть планети.

Коли я заварюю собі каву, зазвичай передають прогноз погоди для лижників. Демонструють нерівний світ гір, спусків і долин, і вибагливий сніговий покрив — шорстка шкіра Землі лише де-не-де вкрита білими латками. Навесні на місце лижників приходять алергіки, і картина стає барвистою. М'які лінії позначають небезпечну територію. Там, де червоне, природа атакує найдошкульніше. Цілу зиму вона чекала, приспана, щоб зараз напасти на тендітну імунну систему Людини. Колись нас отак зовсім змете. Перед вихідними показують прогноз погоди для водіїв, але їхня присутність зводиться до кількох ліній нечисленних у нас автострад. Такий поділ людей на три групи — лижників, алергіків та водіїв — для мене дуже переконливий. Це хороша й проста типологія. Лижники — це гедоністи. Мчать гірськими схилами. Водії воліють взяти долю у власні руки, хоча від цього часто страждає їхня спина; зрозуміло — життя нелегке. Зате алергіки — повсякчас на великій війні. Я, безсумнівно, алергік.

Мені б ще хотілося мати канал про зірки й планети. «ТВ Космічні впливи». Такі передачі, властиво, теж склалися б із мап, ліній впливів, полів дії різних планет. «Шановні глядачі, над екліптикою починає сходити Марс, увечері він перетне пояс впливу Плутона. Прохання залишити ваші автомобілі в гаражах і на критих стоянках, а також заховати ножі, обережно спускатися до льоху, а доки ця планета проходить крізь знак Рака, закликаємо уникати купелі й чимдуж втікати від родинних сварок», — так говорила б худенька, ефемерна телеведуча. Ми дізналися б, чому нині спізналися потяги, а листоноша загруз у сніговому заметі своїм «Фіатом-чінквеченто», і чому майонез не вдався, а головний біль раптово вщух сам, без таблетки, так само зненацька, як і почався. Довідалися б про час, коли можна почати фарбувати волосся й на коли планувати шлюб.

Увечері я спостерігаю за Венерою, ретельно стежу за змінами, що відбуваються із цією прекрасною Панною. Я люблю її як Вечірню Зорю, котра з'являється немовби нізвідки, наче внаслідок чарів, і опускається вниз за Сонцем. Іскра вічного світла. Саме в Сутінках відбуваються найцікавіші речі, бо тоді зникають несуттєві відмінності. Я могла б жити у вічних Сутінках.

4. 999 смертей

*Не ждiть, що хтось повірить вам,
Не вірячи своїм очам.
Бо якби Сонце сумнів мало,
Воно б із Неба не сіяло.*

Голову козулі я поховала наступного дня на моєму кладовищі біля хати. Поклала до ямки в землі майже все, що взяла з дому Великої Ступні. Пакет, на якому залишилися плями крові, повісила на гілці сливи, як пам'ятку. До нього відразу нападав сніг, а нічний мороз перетворив його на кригу. Я довго увихалася, щоб викопати таку яму в мерзлій кам'янистій землі. Сльози застигали на моїх щоках.

На могилці, як зазвичай, поклала камінь. На моєму кладовищі вже чимало схожих надгробків. Тут лежали: такий собі старий Кіт, чий зотлілий труп я знайшла в льоху, коли купила цей будинок, і Кішка, напівдика, що померла після пологів разом зі своїми Малими. Лис, якого вбили лісоруби, переконуючи, що він був скажений, кілька Кротів і Козуля, що її минулої зими загризли Собаки. Це лише деякі Тварини. Тих, яких знаходила в лісі мертвих, у пастках Великої Ступні, я лише переносила на інше місце, аби ними принаймні хтось поживився.

З мого маленького кладовища, гарно розташованого на положистому схилі над ставком, було видно, мабуть, усе Плоскогір'я. Я б теж хотіла тут лежати й звідсіля опікуватися всім, завжди.

Я намагалася двічі на день обходити мої володіння. Мушу весь час пильнувати за Люфтцугом, якщо вже взяла це на себе. Ходила по черзі до кожного з будинків, якими опікувалася, і нарешті ще й піднімалася на гірку, щоб кинути погляд на все наше Плоскогір'я.

Із цієї перспективи було помітним те, чого не вгледити зблизька: сліди на снігу фіксують тут кожен рух, ніщо не могло від цього приховатися, сніг старанно, ніби літописець, нотував кроки Тварин і

людей, увічнював нечисленні відбитки автомобільних шин. Я уважно оглядаю наші дахи — чи десь, бува, не нависає сніг, який може потім обірвати ринву, або, не дай Боже, затриматися біля комина, застрягнути десь і поволі танути, а вода протікатиме під дахівкою досередини. Придивлялася до вікон, чи цілі шибки, чи під час попередніх відвідин я нічого не занедбала, не залишила горіти світло; оглядала подвір'я, двері, ворота, повітки, дровітні.

Я була охоронцем статків моїх сусідів, коли самі вони займалися зимовою роботою й розважалися в місті — я проводила тут замість них зиму, захищала їхні будинки від холоду й вологи та пильнувала їхнє тлінне майно. Таким чином я заступала їх у тутешній Темряві.

На жаль, знову озвалася моя Недуга. Так бувало, що вона посилювалася після стресу чи інших незвичайних подій. Іноді достатньо було однієї безсонної Ночі, щоб мене все починало непокоїти.

Тремтіли руки й ноги, здавалося, моїм тілом пробігає струм, немовби його сповивала невидима електрична мережа й хтось несильно карав мене, наосліп. Тоді плечі або ноги хапала несподівана, неприємна судома. Зараз я відчувала, як у мене цілком занімала ступня, затерпла й поколювала. Йдучи, я тягнула її за собою, шкутильгала. І ще одне: уже кілька місяців у мене постійно були мокрі очі; сльози починали текти раптово й без причини.

Я вирішила, що нині, незважаючи на біль, піднімусь на схил і гляну на все згори. Напевне світ буде на своєму місці. Може, мене це заспокоїть і допоможе моєму горлу розслабитися й тоді мені покращає. Я анітрохи не шкодувала за Великою Ступнею. Та коли минала здалеку його хату, то згадала мертве тіло кобольда в бежевому костюмі, й тоді подумала про тіла всіх знайомих живих, щасливих у себе вдома. І я сама, моя ступня й худе, жилаве тіло Матоги, усе це здалося мені неймовірно сумним, нестерпним. Я глянула на чорно-білий краєвид Плоскогір'я й зрозуміла, що сум — важливе слово в понятті світу. Він основа всього, п'ята стихія, квінтесенція суцього.

Краєвид, що відкрився переді мною, складався з відтінків чорного й білого, сплетених між собою лініями дерев на межах між полями. Там, де трави залишилися нескошеними, сніг не здолав укрити полів однаковою білою площиною. Стебла пробивалися крізь його покрив, і

здалеку це виглядало так, ніби велика рука щойно почала черкати якийсь абстрактний візерунок, вправлятися в коротких мазках, делікатних, ледь помітних. Я дивилася на чіткі геометричні фігури полів, смуги й прямокутники, кожен відмінний за своєю структурою, із власним відтінком, усі по-різному схиляються до квапливих зимових Сутінків. І наші будинки, усі сім, порозкидані, як частина довкілля, немовби вирости тут разом із межами, і потік, і місток через нього, усе це здавалося старанно спроектованим і зведеним, можливо, тією ж рукою, яка вправлялася в ескізах.

Я б теж могла нашкіцувати мапу з пам'яті. Наше Плоскогір'я виглядало б на ній, як товстий півмісяць, оточений з одного боку Срібними горами, невеликим, невисоким гірським пасмом, спільним для нас із чехами, а з іншого, польського боку — Білим узгір'ям. На ньому лише одне поселення — наше. Село й містечко лежать унизу, на північному сході, як і вся решта. Різниця рівнів між Плоскогір'ям та рештою Клодзької котловини незначна, але доволі відчутна, аби почуватися тут трохи вищими й дивитися на все зверхньо. Дорога важко піднімається знизу, з північного боку досить похило, але з'їзд із Плоскогір'я східним боком усе ж закінчується доволі стрімко, і взимку це буває небезпечно. Під час суворих зим Управління доріг, чи як там зветься ця установа, забороняє рух на цій трасі. Тоді ми їздимо нею незаконно, на власний ризик. Якщо, звісно у вас добра машина. Власне кажучи, я маю на увазі себе. У Матоги лише мопед, а Велика Ступня пересувався лише топтобусом. Цю стрімку частину ми називаємо Перевалом. Поблизу ще є кам'янисте урвище, але той, хто вважає його природним, помиляється. Це залишилося від колишньої каменоломні, яка вгризалася колись у Плоскогір'я, і напевне геть поглинула би його пащеками бульдозерів. Здається, її планують знову відкрити, і тоді ми зникнемо з поверхні Землі, бо Машини з'їдять нас.

Через Перевал до села веде польова дорога, якою можна проїхати лише влітку. На заході вона переходить в іншу, ширшу, проте ще не головну. Поруч лежить село, яке я називаю Трансильванією, через загальний настрій, який там панує. Там є костьол, крамниця, недіючі лижні підйомники й клуб. Горизонт високий, тож там постійно панують Сутінки. Так мені здається. Край села є ще бічна дорога, що провадить до Лисячої ферми, але я туди не їжджу, у тих краях майже не буваю.

За Трансильванією, перед самим виїздом на міжнародну трасу, є крутий поворот, на якому часто трапляються нещасні випадки. Дизьо назвав його Поворотом Волового Серця, бо якось бачив, як з вантажівки, що їхала з бойні, котра належала одному місцевому крутелику, випав ящик з лівером, і коров'ячі серця розсипалися по дорозі; принаймні так він стверджує. Мені це видається жахливим, і я справді не знаю, чи воно йому не привиділося. Дизьо іноді занадто вразливий щодо певних речей. Асфальт об'єднує між собою міста в Улоговині. За погожої днини з нашого Плоскогір'я можна побачити й дорогу, і нанизані на неї Кудову, Левін, і навіть ген далеко, на півночі, Нову Руду, Клодзько й Зомбковіце, які до війни звалися Франкенштайн.

То вже неблизький світ. Я зазвичай своїм Самураєм їздила до міста через Перевал. За ним можна було звернути ліворуч і під'їхати до кордону, який примхливо звивався і його легко можна було перейти непомітно під час будь-якої тривалої прогулянки. Зі мною часто траплялося через неухважність, що під час свого обходу я діставалася аж сюди. Проте іноді мені подобалося переходити його туди й назад навмисне, цілеспрямовано. Кільканадцять, кількадесят разів. Я бавилася так з півгодини — у перехід через кордон. Мені це справляло приємність, бо я пам'ятала часи, коли таке було неможливе. Я люблю долати різні межі.

Зазвичай спершу я перевіряла дім Професора та його дружини, мій улюблений. Він був невеликий і простий. Мовчазний, самотній будиночок з білими стінами. Самі господарі бували тут рідко, частіше їхні діти приїздили сюди із друзями, і тоді вітер доносив звідтіля галас. Будинок з відчиненими віконницями, освітлений і сповнений голосної музики, здавався мені ледь приголомшеним й оглушеним. Можна сказати, що із цими роззявленими віконними отворами він скидався на тюхтія. Отямлювався, коли молодь виїздила. Його вразливим місцем був стрімкий дах. Сніг зсувався звідти й лежав до травня біля північної стіни, крізь яку волога проникала досередини. Тоді доводилося прибирати сніг, а це зазвичай важка й невдячна праця. Навесні моїм завданням була турбота про садок — посадити квіти й доглядати ті, що вже росли на кам'янистій латочці землі перед будинком. Я робила це з радістю. Траплялося, що треба було виконати дрібний ремонт, тоді я

дзвонила до Професора чи його дружини до Вроцлава, а вони переказували мені гроші на рахунок. Тоді треба було знайти майстрів і простежити за їхньою роботою.

Цієї зими я зауважила, що в льоху Професорового будинку оселилися кажани, та ще й чималою родиною. Колись мені довелося туди спуститися, бо причулося, наче внизу тече вода. Ото була б халепа, якби лопнула труба. І я побачила їх сплячих, скупчених громадкою, під кам'яним склепінням; висіли непорушно, проте мені здавалося, що вони спостерігають за мною крізь сон, що світло лампочки відбивається в їхніх розплющених очах. Я пошепки попрощалася з ними до весни і, не виявивши аварії, навшпиньках повернулася нагору.

А в будинку Письменниці влаштували собі кубло Куниці. Я не дала їм жодних імен, бо мені не вдалося їх ані полічити, ані розрізнити. Те, що цих звірків нелегко побачити, є їхньою особливою Здатністю, вони ніби духи. З'являються й зникають так швидко, що годі повірити, чи справді їх бачив. Куниці гарні Тварини. Я могла б мати їх на гербі, якби він мені знадобився. Вони здаються легенькими й беззахисними, та насправді це омана. У житті це небезпечні й підступні Істоти. Ведуть свої приватні війни з Котами, Мишами та Птахами. Воюють між собою. У домі Письменниці куниці залізли між черепицею та ізоляцією горища, підозрюю, що вони сіють там спустошення, нищать мінеральну вату й прогризають дірки в дерев'яних плитах.

Письменниця звичайно приїздила в травні, машиною, ущерть напханою книжками й екзотичними продуктами. Я допомагала їй розпаковувати речі, бо в неї хворий хребет. Вона носила ортопедичний комір, здається, колись потрапила в аварію. А може, її хворий хребет — від постійного писання. Письменниця нагадувала когось, хто пережив Помпею — уся немовби присипана попелом; її обличчя було попелястим, і колір вуст, і сірі очі, і довге волосся, стягнене гумкою й зібране на маківці в невеличку дульку. Коли б я знала її трохи гірше, то напевне прочитала б її книжки.

Та оскільки я знала її краще, то боялася по них сягнути. Може, я знайшла б там себе, описану так, що годі впізнати. Або свої улюблені місця, які для неї означають дещо зовсім інше, ніж для мене. У певному розумінні такі люди, як вона, ті, що володіють пером, бувають небезпечними. Відразу починаєш підозрювати нещирість — що така

людина не є собою, вона — око, яке невпинно спостерігає, а те, що бачить, перетворює на речення; таким чином позбавляє дійсність усього найважливішого, того, що неможливо висловити.

Вона залишалася тут до кінця вересня. Переважно не виходила з дому; лише інколи, коли спека, незважаючи на наші вітри, ставала нестерпною й липкою, Письменниця вкладала своє попелясте тіло на шезлонгу й нерухомо лежала на сонці, старіючи дедалі сильніше. Якби я могла побачити її ступні, може, виявилось б, що вона також не була Людською Істотою, а якоюсь іншою формою існування. Русалкою логосу, сильфідою. Іноді до неї приїздила її подруга, темноволоса, сильна жінка з яскраво нафарбованими вустами. На обличчі в неї була коричнева родимка, що на мою думку, вказує на те, що Венера в мить її Народження перебувала в першому домі. Тоді вони разом готували, ніби пригадуючи атавістичні родинні ритуали. Декілька разів минулого літа я їла з ними: пряний суп з кокосовим молоком, деруни з лисичками. Вони смачно готували. Подруга ніжно ставилася до Попелястої й турбувалася про неї, ніби та була дитиною. Ця жінка поводитися дуже впевнено.

Найменший будиночок, під вологим ліском, нещодавно купила галаслива родина із Вроцлава. У них було двійко товстих, розбещених дітей-підлітків і продуктовий магазин у Кишках. Будівлю планували перебудувати й перетворити на польський шляхетський маєток з колонами, а ззаду мав бути басейн. Так мені колись розповідав їхній батько. Проте спершу довкола звели бетонний паркан. Вони мені щедро платили й прохали щодня зазирати досередини, чи ніхто, бува, туди не вдерся. Сам будинок був старий і поруйнований і, здавалося, хотів, аби його залишили в спокої, щоб він міг порохнявіти й надалі. Але цього року на нього чекала революція, уже привезли купи піску й вивантажили перед ворітьми. Вітер увесь час здмухував плівку, якою його накрили, мені коштувало чималих зусиль, аби знову її натягнути. На їхній території було маленьке джерело, де нові мешканці планували створити рибний ставок, встановити гриль. Вони називалися Колодяжні. Я довго роздумувала, чи не дати їм якесь інше, своє прізвисько, проте потім погодилася з тим, що це один із двох відомих мені випадків, коли прізвище пасує до Людини. Це справді були люди з колодязя — такі, що впали до нього давно й зараз на його дні влаштовували своє життя, гадаючи, що колодязь — то цілий їхній світ.

Останній дім, біля самої дороги, постійно винаймали. Найчастіше там оселялися молоді подружжя з дітьми, які хотіли відпочити на природі під час вихідних. Іноді коханці. Траплялися й підозрілі субчики, що напивалися ввечері й цілісіньку Ніч п'яно горлали, а тоді спали до полудня. Усі вони ковзали нашим Люфтцугом, немов тіні. Люди на вікенд. Одноденки. Маленький, відремонтований безликий будиночок належав найбагатшому Чоловікові в околиці, котрий у кожній долині й на кожному плоскогір'ї володів якоюсь нерухомістю. Прізвище цього типа було Нутряк, і це й був той другий випадок, коли воно пасує власникові. Здається, він придбав цей будинок заради ділянки, на якій дім стояв. Здається, він купував землю, щоб колись перетворити її на каменоломню. Здається, ціле Плоскогір'я може стати каменоломнею. Здається, ми тут живемо на золотій жилі, що зветься гранітом.

Мені доводилося справді старатися, щоб із цим усім давати раду. І ще місток, чи все з ним гаразд, і чи вода не підмила підпор, добудованих після останньої повені. І чи вода не наробила дірок. Закінчуючи обхід, я ще роздивлялася довкола, і, власне кажучи, повинна почуватися щасливою, що все це є. Бо ж могло просто не бути. Могла бути лише трава — великі пасма степової трави, що їх шмагає вітер, та ще квітнучі кошики оману. Так воно могло б виглядати. Або й узагалі нічого — порожнє місце в космічному просторі. А може, так і було б для всіх найкраще.

Мандруючи під час своїх оглядин полями й пустищами, я любила уявляти, як воно все виглядатиме через мільйони років. Чи збережуться ті самі рослини? А колір неба, чи залишиться таким самим? Чи зрушаться тектонічні плити й тут вирине пасмо високих гір? А може, тут утвориться море, і в ледачому перекочуванні хвиль зникне причина для вживання слова «місце»? Безсумнівно одне — цих будинків тут не буде, мої зусилля надто мізерні, маленькі, як голівка шпильки, власне, як і моє життя. Ось про що слід пам'ятати.

Пізніше, коли я виходила за нашу територію, краєвид змінювався. Подекуди в ньому стриміли знаки оклику, устромлені гострі голки. Коли погляд на них наштовхувався, у мене здригалися повіки; очі ранилися об ці дерев'яні конструкції, встановлені на полях, на межах, на узліссі. На Плоскогір'ї їх було вісім, я це точно знала, бо мала з ними справу, як Дон Кіхот з вітряками. Їх збивали з дерев'яних колод,

хрест-навхрест, вони всуціль склалися із хрестів. Чотири ноги мали ці потворні будівлі, а на них стриміли будки з бійницями. Амвони. Мене ця назва завжди дивувала й драгувала. Бо чого вчили з таких амвонів? Яке євангеліє несли? Хіба ж це не вершина гордині, не диявольський замисел, аби місце, з якого вбивають, назвати амвоном?

Бачу їхні обриси. Примружую очі й таким чином силуети розпливаються й зникають. Роблю це лише тому, що не можу стерпіти їхньої присутності. Проте це правда, що той, хто відчуває Гнів, але не діє, поширює заразу. Так говорить наш Блейк.

Стоючи так і дивлячись на амвони, я могла будь-якої миті обернутися, щоб упіймати поглядом пошарпану, гостру лінію горизонту, легеньку, ніби волосину. Заирнути за неї.

Там лежить Чехія. Туди втікає Сонце, коли надивиться вже на наші жахіття. Туди заходить на Ніч моя Панна. О так, Венера ходить спати до Чехії.

Вечори я проводила так: сідала на кухні біля великого столу й займалася тим, що люблю найдужче. Ось мій великий кухонний стіл, на ньому отриманий від Дизя комп'ютер, у якому я використовувала одну-однісіньку програму. Ось «Ефемериди», папір для нотаток, декілька книжок. Сухі мюслі, якими я ласую під час роботи, і чайничок із чорним чаєм; іншого я не п'ю.

Властиво кажучи, я могла б усе обраховувати вручну й, може, навіть трохи жалкую, що цього не робила. Але хто зараз ще користується логарифмічною лінійкою?

Проте якби довелось колись укласти чийсь Гороскоп у пустелі, без комп'ютера, без електрики й без будь-яких Приладів, я б упоралася. Мені потрібні були тільки мої «Ефемериди», і тому, коли б хтось раптом запитав (але, на жаль, ніхто не запитає), яку книжку я взяла б із собою на безлюдний острів, я б відповіла, що саме цю. «Ефемериди планет. 1920–2020».

Мене цікавило, чи в Гороскопах людей можна відшукати дату їхньої смерті. Смерть у Гороскопі. Як воно виглядає. Як виявляється. Які планети відіграють ролі Мойр? Тут, унизу, у світі Урізена,^[2] діє закон. Від зоряного неба до морального сумління. Це суворий закон, безжальний, він не визнає винятків. Якщо існує порядок Народження, то чому б не мало бути порядку Смерті?

Протягом усіх цих років я зібрала тисячу сорок дві дати народження та дев'ятсот дев'яносто дев'ять дат смерті й продовжую вести свої скромні дослідження. Проект без євросоюзівських дотацій. Кухонний.

Я завжди вважала, що Астрологію слід вивчати на практиці. Це корисні знання, значною мірою емпіричні й так само наукові, як, скажімо, психологія. Треба уважно спостерігати за кількома особами зі свого оточення й порівнювати моменти їхнього життя з розташуванням планет. Також слід перевіряти й аналізувати ті самі Події, у яких беруть участь різні люди. Дуже швидко можна помітити, що схожі астрологічні приклади описують схожі події. Тоді й відбувається ініціація — о так, порядок існує, він поруч. Його визначають зірки й планети, а небо — це шаблон, за яким постає зразок нашого життя. Заглибившись у вивчення, тут, на Землі, можна буде за незначними деталями відгадувати розташування планет на небі. Пообідня буря, лист, що його листоноша запхнув у дверну щілину, перегоріла лампочка у ванній. Ніщо не сховається від цього порядку. На мене це впливає, як алкоголь або якийсь із цих нових наркотиків, котрі, як мені здається, сповнюють людину чистим захватом.

Треба уважно дивитися й слухати, зіставляти факти. Бачити схожість там, де інші вбачають цілковиту відмінність, пам'ятати, що певні події відбуваються на різних рівнях або, інакше кажучи, багато подій є аспектами одного й того ж. І що світ — це велика мережа, цілісність, і немає жодної речі, яка б існувала окремо. Що кожна, щонайменша навіть частинка світу поєднана з іншими складним Космосом взаємозв'язків, які годі досягнути звичайним розумом. Ось, як це працює. Як японський автомобіль.

Дизьо, який уміє розводитися про химерну символіку Блейка, не поділяє моєї пристрасті до Астрології. Це через те, що він народився запізно. Його покоління має Плутона в Терезах, а це трохи послаблює їхню чуйність. Вони намагаються зрівноважити пекло. Навряд чи їм це вдасться. Може, вони й уміють писати проекти й подання, проте більшість із них чуйність втратила.

Я зростала в прекрасний час, який, на жаль, минув. У ньому була неймовірна готовність до змін і вміння снувати революційні плани. Нині нікому не стане мужності вигадати щось нове. Без кінця говорять лише про те, що є, й розвивають старі ідеї. Дійсність постарілася,

здивачіла, бо ж нею керують ті самі закони, як і будь-яким живим організмом, і вона старіє. Її найдрібніші складники — сутності, підлягають апоптозові, як і клітини тіла. Апоптоз — це природна смерть, викликана втомою й виснаженням матерії. Грецькою це слово означає «опадання листя». Світ став безлистим.

Але потому повинно настати щось нове; так завжди було — хіба це не кумедний парадокс? Уран перебуває в Рибях, але коли він перейде в знак Овена, почнеться новий цикл, і дійсність народиться знову. Весною, через два роки. Вивчення гороскопів справляло мені приємність, навіть коли я відкривала ці закони смерті. Рух планет завжди здатен гіпнотизувати, він прекрасний, його неможливо ані зупинити, ані прискорити. Приємно подумати собі, що цей порядок сягає далеко поза час та місце Яніни Душейко. Приємно бути в чомусь цілковито впевненим.

Отож, у випадку природної смерті аналізуємо положення хілега, тобто тіла, яке всотує для нас життєву енергію з Космосу. Для народжених удень ним є Сонце, уночі — Місяць, а в деяких випадках хілегом стає володар Асценденту. Смерть настає зазвичай тоді, коли хілег досягає якогось особливо негармонійного аспекту з володарем восьмого дому або розташованою в ньому планетою.

Я роздумувала про загрозу наглої смерті, тож довелося перевірити хілег, його дім та планети в цьому домі. При цьому я звернула увагу на те, котра зі шкідливих планет — Марс, Сатурн чи Уран — є сильнішою за хілег й утворює з ним поганий аспект.

Того дня я сіла до роботи й витягла з кишені пожмаканого аркушика, на якому записала дані Великої Ступні, щоб перевірити, чи його смерть навідалася до нього слухної години. Коли я вводила дату його народження, то зиркнула на аркушика з даними. І побачила, що записала їх на календарі полювання, на сторінці «Березень». У таблиці були вміщені фігурки Тварин, на яких можна полювати в березні.

Гороскоп вигулькнув переді мною на екрані й на годину прикував мою увагу. Спершу я глянула на Сатурн. Саме він у постійному знакові часто віщує, що людина помре, подавившись, задихнувшись або повісившись.

Я морочилася з Гороскопом Великої Ступні два вечори, доки не подзвонив Дизьо й довелося відрадити хлопця від ідеї приїхати. Його старенький мужній «Фіатик» загрузнув би в розквецяному снігу. Нехай

собі цей золотий хлопець перекладає Блейка у своєму робітничому гуртожитку. Нехай у темних закамарках свого розуму проявляє англійські негативи, що перетворюються на польські фрази. Було б краще, якби він приїхав у п'ятницю, тоді я розповіла б йому все, і як доказ, продемонструвала точний порядок зірок.

Мені слід бути обережною. Зараз я наважуся це сказати: на жаль, Астролог з мене кепський. У моєму характері є така собі болячка, яка затьмарює картину розташування планет. Я дивлюся на них крізь власний страх і, незважаючи на вдавану погідність, яку мені наївно й простодушно приписують люди, бачу все, неначе в темному свічаді, крізь закіптюжену шибку. Я дивлюся на світ так само, як інші на затемнення Сонця. Так, я бачу затемнення Землі. Бачу, як ми просуваємося навпомацки у вічному Мороці, немов комахи, спіймані й запхнуті до коробки жорстокою дитиною. Нас легко скалічити й скривдити, поламати на шматки наше майстерно збудоване химерне існування. У всьому я дошукуюся чогось ненормального, жахливого й загрозливого. Бачу самі Катастрофи. Але якщо початком є Падіння, невже можна впасти ще нижче?

У будь-якому разі, я знаю дату власної смерті, і тому почуваюся вільною.

5. Світло крізь дощ

*«В'язниці зводять з каменів Закону,
борделі — із цеглин Релігії».*

Удар, віддалений тріск, немовби хтось у сусідній кімнаті ляснув по надмуханій паперовій торбинці.

Я сіла на ліжку із жахливим передчуттям, що відбувається щось лихе, і що цей звук міг бути вироком на чиєсь життя. Почулися наступні, тож я почала квапливо вбиратися, ще не зовсім прокинувшись. Спинилася посередині кімнати, заплутавшись у светрі й усвідомивши раптове власне безсилля — що робити? Як завжди в такі дні була чудова погода, бог погоди вочевидь сприяє мисливцям. Сонце сліпуче сяяло, воно щойно зійшло, ще червоне від зусиль, і кидало довгі, сонні тіні.

Я вийшла з будинку, і мені знову здалося, наче мене випередять Дівчатка, вибіжать просто на сніг, радіючи цій днині, і демонструватимуть свою втіху так відверто й безсоромно, що передадуть її й мені. Кину в них сніжкою, а вони сприймуть це як дозвіл на будь-які їхні пустощі й розпочнуть свої безладні гонитви, у яких переслідувачка раптом стає переслідуваною й причина їхньої біганини щомиті змінюється, а радість, нарешті, стає такою величезною, що немає іншого способу, аби її висловити, тільки безтямно бігати довкола дому.

Я знову відчула на щоках сльози, може, треба звернутися до лікаря Алі, який, щоправда, дерматолог, але знається на всьому й усе розуміє. Мабуть, мої очі дуже хворі.

Швидко прямуючи до Самурая, я зняла зі сливи поліетиленовий пакет, повний льоду, і зважувала його в руці. «Die kalte Teufelshand», зринуло здалеку, з минулого. Це «Фауст»? Холодна рука диявола. Самурай завівся з першого разу й покірливо, немовби відчуваючи мій стан, рушив крізь сніги. У багажнику заgrimотіли лопати й запасне колесо. Важко було встановити, звідки долинають постріли; вони

відлунювали від стіни лісу, наростали. Я поїхала в напрямку переходу й через якісь два кілометри вгледіла їхні автомобілі — круті джипи й невелику вантажівку. Якийсь Чоловік стояв біля них і кури́в сигарету. Я додала газу й проїхала повз цей табір. Самурай вочевидь знав, що мені потрібно, бо завзято розбризкував довкола мокрий сніг. Чоловік пробіг за мною кілька метрів, вимахуючи руками, певне, намагався мене зупинити. Але я не звертала на нього уваги.

Я побачила, як вони йшли нещільною лавою. Двадцять, тридцять чоловіків у зелених мундирах, захисних плямистих вітрівках і цих дурнуватих капелюхах з пір'їною. Я спинила машину й побігла до них. За мить упізнала кількох. Вони теж мене зауважили й дивилися зі здивуванням, весело презираючись.

— Що тут у дідька відбувається? — гукнула я.

Один з них, загонич, підійшов до мене. Це був той самий вусань, котрий заходив на другий день після смерті Великої Ступні.

— Пані Душейко, просимо не наближатися, це небезпечно. Будь ласка, йдіть звідси. Ми стріляємо.

Я замахала руками йому перед обличчям.

— Це ви забирайтеся геть. Бо подзвоню до Поліції.

До нас підійшов другий, що відділився від решти, я його не знала. Одягнений у класичний мисливський стрій із капелюхом. Лава рушила; усі тримали перед собою рушниці.

— Не варто, пані, — чемно озвався він. — Тут уже є Поліція, — чоловік поблажливо всміхнувся. Справді, віддалік я розгледіла черватого Коменданта Поліції.

— Що таке? — крикнув хтось.

— Нічого, нічого, це та літня пані з Люфтцуга. Поліцію хоче викликати, — у його голосі вчувалася іронія.

Я зненавиділа його.

— Пані Душейко, не дурійте, — примирливо озвався Вусань. — Ми й справді тут стріляємо.

— Ви не маєте права забивати живі Створіння! — вигукнула я щосили. Вітер вихопив мені ці слова просто з вуст і поніс по цілому Плоскогір'ю.

— Усе гаразд, їдьте додому, пані. Ми стріляємо фазанів, — заспокоював мене Вусань, немов не розуміючи мого протесту. А другий кинув солодкаво:

— Не сперечайся з нею, вона навіжена.

І тоді мене охопив Гнів, істинний, так би мовити, Господній. Ударив десь усередині гарячою хвилею. Від цієї енергії стало приємно; здавалося, що вона підняла мене в повітря, маленький і разом з тим потужний вибух у всесвіті мого тіла. У ньому палав вогонь, нейтронна зірка. Я вирвалася вперед і штовхнула чоловіка в дурнуватій шапці так сильно, що він гепнув у сніг, абсолютно приголомшений. А коли Вусань кинувся йому на допомогу, я напала на нього, зацідила в плече щосили. Він зойкнув. Я вам не слабенька дівчинка.

— Гей, гей, жінко, це що за жарти? — його обличчя скривилося від болю й він намагався схопити мене за руки.

Тоді ззаду підбіг той, що стояв біля машин, мабуть, їхав за мною й схопив мене наче в лещата.

— Я проведу вас до авто, — проказав мені на вухо, але він зовсім не проводжав, а тягнув назад так, що я впала.

Вусань допоміг мені підвестися, але я відштовхнула його з відразу. У мене не було жодних шансів проти них.

— Не хвилюйтеся, пані. Ми тут законно.

Він так і сказав: «законно».

Я обтрусилася сніг і подалася до машини, тремтячи від нервів і спотикаючись. Тим часом мисливці розчинилися в низьких заростях, молодих вербах на заболочених луках. За мить знову залунала стрілянина; вони вбивали Птахів. Я сіла в авто й закам'яніла, поклавши руки на кермо, але довелося трохи почекати, перш ніж я змогла рушити.

Я їхала додому, плачучи від безсилля. У мене тремтіли руки і я вже знала, що це погано скінчиться. Самурай з полегшеним зітханням зупинився перед будинком, і мені здалося, що він цілковито на моєму боці. Притулилася обличчям до керма. Сумно озвався клаксон, як волення. Як жалобний зойк.

Моя зрадлива Недуга з'являється зненацька, ніколи невідомо, коли вона прийде. Тоді в моєму тілі щось відбувається, починають боліти кістки. Це біль неприємний, млосний, як я його називаю. Триває без перерви, не зникає годинами, іноді цілими днями. Від нього неможливо сховатися, немає на нього таблетки чи уколу. Мусить боліти, так само, як річка мусить текти, а вогонь палати. Злостиво

нагадує, що я складаюся з матеріальних частинок, які руйнуються щосекунди. Може, до нього можна було б звикнути? Жити з ним так, як люди мешкають в Освенцімі чи Хіросімі й зовсім не замислюються про те, що тут сталося колись. Просто живуть.

Проте після болю кісток приходиться біль живота, невпинно болить нутро, печінка, усе, що там у нас усередині. На деякий час біль можна спинити глюкозою, яку я завжди ношу в кишені у флакончику. Ніколи не відомо, коли станеться Напад, коли мені погіршає. Іноді мені здається, що насправді я складаюся із самих симптомів хвороби, я фантом, зроблений з болю. Коли я вже не можу знайти собі місця, то уявляю, що на животі, від шиї до самого лобка в мене є замок-блискавка, і я повільно його розстібаю, згори вниз. І тоді витягаю руки з рук, а ноги з ніг, і вилускую голову з голови. Вислизаю із власного тіла, і воно злітає з мене, як старе вбрання. Я менша й тендітна, майже прозора. Моє тіло, ніби в Медузи, біле, молочне, мерехтливе.

Лише ця фантазія приносить полегшу. О так, тоді я вільна.

* * *

Наприкінці тижня, у п'ятницю, ми домовилися з Діонізієм на пізніше, ніж зазвичай, бо мені було так погано, що я вирішила піти до лікаря.

Я сиділа в коридорі в черзі й згадала, як ми познайомилися з доктором Алі.

Минулого року мене знову попекло Сонце. Мабуть, я виглядала досить жалюгідно, якщо перелякані медсестри провели мене просто до відділення. Там довелося чекати, а що я зголодніла, то витягла з торби печиво, посипане кокосовою стружкою, і наминала його. Лікар з'явився за кілька хвилин. Він був світло-коричневий, як волоський горіх. Глянув на мене й проказав:

— Я теж люблю кокосову *стрижку*.

І цим відразу мені сподобався. Виявилось, що він мав таку собі Особливість — як ті, хто вивчив польську вже в дорослому віці, й інколи замінював одні слова на зовсім інші.

— Зараз *подавлюся*, що з вами таке, — сказав він.

Цей Чоловік дуже ретельно зайнявся моєю Недугою, не лише шкірною. Його темне обличчя завжди було спокійним. Він неквапно оповідав мені якісь хитромудрі історії, міряючи в цей час пульс і тиск.

О, він, мабуть, далеко виходив поза обов'язки дерматолога. Алі, котрий походив із Близького Сходу, застосовував надзвичайно традиційні й поважні методи лікування шкірних хвороб — загадував провізором в аптеці готувати дуже складні мазі й креми, що містили страшенно багато складників і вимагали купу часу. Я здогадувалася, що через це його не надто любили навколишні аптекарі. Його мікстури мали дивовижні кольори й приголомшливі запахи. Може, Алі здавалося, що лікування алергічної висипки повинно бути не менш видовищне, ніж сама висипка.

Нині він уважно оглянув також синці на моїх плечах.

— Звідки це взялося?

Я таким не переймалася. Легенького удару завжди було досить, щоб я місяць ходила із червоною плямою. Доктор Алі зазирнув мені в горло, обмацав лімфовузли й послухав легені.

— Будь ласка, випишіть мені ліки, після яких я б не відчувала болю, — сказала я. — Адже такий засіб має бути. От, чого я б хотіла. Щоб нічого не відчувати, не непокоїтися, аби спати. Це можливо?

Він заходився виписувати рецепти. Над кожним довго замислювався, гризучи кінчик ручки, нарешті вручив мені жмут папірців, і кожні ліки треба було виготовляти на замовлення.

* * *

Я пізно повернулася додому. Уже геть споночило, відучора віяв вітер з полонини, тож сніг танув на очах і падав густий сніг із дощем. На щастя, вогонь у печі не згас. Дизьо теж запізнився, бо нашою дорогою знову неможливо було проїхати через грузький, ковзкий сніг. Він покинув свого маленького «Фіата» край дороги й причалапав пішки, змоклий і змерзлий.

Дизьо, Діонізій, з'являвся в мене щоп'ятниці, а оскільки їхав відразу після роботи, то я готувала обід саме того дня. Раз на тиждень, бо для себе я варю в неділю велику каструлю супу, який потім щодня розігріваю. Зазвичай мені вистачає його до середи. У четвер я харчуюся всухом'ятку або замовляю в місті піцу «Маргарита».

У Дизя жахлива алергія, і тому я не можу дати волю своїй кулінарній фантазії. Для нього треба готувати без молочних продуктів, горіхів, перцю, яєць, пшеничного борошна, що дуже обмежує наше меню. Тим більше, що ми не вживаємо м'яса. Іноді, коли він

поласиться на щось заборонене, його шкіра вкривається сверблячою висипкою, а маленькі пухирці наповнюються рідиною. Тоді він починав страшенно чухатися, а подряпини на шкірі перетворювалися на роз'ятрені рани. Краще було не експериментувати. Навіть Алі своїми мікстурами не вдалося вгамувати Дизевої алергії. Її природа була таємничою й підступною, а симптоми весь час змінювалися. Жоден тест не спіймав її на гарячому.

Дизьо витягав з пошарпаного рюкзака зошита й купу кольорових ручок, на які він нетерпляче поглядав за обідом, а потім, коли ми вже поз'їдали все дощенту й посьорбували чорний чай (іншого не визнаємо), звітував, що йому вдалося зробити цього тижня. Дизьо перекладав Блейка. Так він вирішив кілька років тому й дотепер ретельно дотримувався свого плану.

Колись, давно, він був моїм учнем. Зараз йому було за тридцять, але власне кажучи, хлопець ніяк не відрізнявся від того Дизя, який ненавмисне заклацнувся в туалеті під час випускного іспиту з англійської й через це не склав екзамена. Посоромився покликати на допомогу. Він завжди був дрібнокостий, хлопчакуватий, може навіть скидався на дівчину, з невеличкими долонями й м'яким волоссям.

Дивно, що доля знову звела нас через багато років після цих невдалих випускних, тут на ринковій площі в місті. Я побачила його якось, виходячи з пошти. Він ішов отримати замовлені через Інтернет книжки. На жаль, я мабуть, дуже змінилася, бо він не впізнав мене відразу, а витріщився, роззявивши рота й кліпаючи очима.

— Це ви? — прошепотів він перегодом, здивований.

— Діонізій?

— Що ви тут робите?

— Живу тут неподалік. А ти?

— Я теж, пані вчителько.

І тоді ми, не змовляючись, кинулися одне одному в обійми. Виявилось, що працюючи у Вроцлаві поліційним інформатиком, він не уникнув певних реорганізацій та реструктуризацій. Йому запропонували роботу на периферії, навіть забезпечили тимчасовим житлом у гуртожитку, доки він не підшукає собі підходяще помешкання. Проте Дизьо не знайшов квартири й продовжував жити в цьому місцевому робітничому гуртожитку, величезному, огидному, бетонному, де зупинялися всі галасливі екскурсії дорогою до Чехії, а

фірми влаштували свої інтеграційні заботи з п'ятикою до самого ранку. Мав там чималу кімнату з коридорчиком, а кухня була на поверсі, спільна для всіх.

Зараз він працював над «Першою книгою Урізена», і якраз це здавалося мені набагато складнішим, ніж попередні «Пекельні прислів'я» та «Пісні цнотливості», у роботі над якими я йому віддано допомагала. Мені справді було важко, бо я не розуміла нічогосінько із цих прекрасних драматичних картин, котрі Блейк вичаровував словами. Невже він справді так думав? Що описував? Де це? Де це відбувається й коли? Це легенда чи міф? Я питалася в Дизя.

— Це діється завжди й усюди, — відповідав Дизьо із блиском в очах.

Закінчивши якийсь уривок, він поважно перечитував уголос кожен рядок, чекаючи на мої зауваження. Іноді здавалося, що я розумію лише окремі слова й узагалі не вловлюю їхнього змісту. Мені не надто щастило допомогти хлопцеві. Я не любила поезію й усі вірші на світі були для мене занадто складними й незрозумілими. Не могла збагнути, чому всіх цих захоплень не можна описати по-людськи — прозою. Тоді Дизьо нетерпеливився й гарячкував. Мені подобалося так його піддражнювати.

Я не думаю, що якимось особливо допомагала в перекладі. Йому це вдавалося краще, його розум був меткіший, цифровий, так би мовити; а мій продовжував залишатися аналоговим. Дизьо швидко схоплював зміст і вмів подивитися на речення, яке саме перекладав, зовсім з іншого боку, відкинути зайву прив'язаність до слова, відштовхнутися від нього й повернутися із чимось абсолютно новим, прекрасним. Я повсякчас підсувала йому сільничку, бо вірю у власну Теорію, що сіль значно підсилює процеси передачі нервових імпульсів між синапсами. І він звик занурювати в ній послиненого пальця, а потім злизувати з нього сіль. Я свою англійську добряче встигла забути, мені не допомогла б навіть сіль з усієї Велички,^[3] а крім того, така копітка праця швидко мені набридала. Я почувалася цілком безпорадною.

Бо як перекласти лічилку, якою могли б розпочинати забаву малі діти, замість того, щоб без кінця повторювати «Ене бене рес»:

Every Night & every Morn
Some to Misery are Born
Every Morn & every Night
Some are Born to sweet delight,
Some are Born to Endless Night.

Це найвідоміший Блейків віршик. Його неможливо перекласти, щоб не втратити ритм, риму й дитинну лаконічність. Дизьо брався за нього багато разів, і це нагадувало розв'язування шаради.

Зараз він з'їв суп; страва розігріла його, і хлопець розчервонівся. Волосся наелектризувалося від шапки, і над головою був невеликий, кумедний ореол.

Того вечора нам було важко зосередитися на перекладі. Я втомилася й почувалася страшенно ніяково. Не могла думати.

— Що з тобою? Ти нині дуже розсіяна, — зауважив Діонізій.

Він мав рацію. Болі послабилися, але цілковито не вщухли. Погода була жахлива, віяв вітер, падав дощ. Коли дме вітер з полонини, важко буває зосередитися.

— Який демон пустку цю відразливу створив? — запитав Дизьо.

Блейк пасував до настрою цього вечора: нам здавалося, що небо низько нависло над Землею так, що всім суцям Створінням залишилося небагато простору для життя, небагато повітря. Низькі, темні хмари цілий день мчали небом, а зараз, пізнього вечора, терлися об вершини своїми мокрими животами.

Я переконувала його залишитися на Ніч, інколи так бувало — тоді я стелила Дизеві на канапі в моїй невеличкій вітальні, вимикала електрокамін і залишала відчинені двері до кімнати, де спала сама — аби ми чули дихання одне одного. Але нині він не міг. Пояснював, сонно потираючи лоба, що комендатура переходить на якусь іншу комп'ютерну систему; мені не надто хотілося заглиблюватися, на яку саме, важливо було, що через це в нього була купа справ. Мусив прийти на роботу рано вранці. А тут ще й ця відлига.

— Як ти доїдеш? — непокоїлася я.

— Байдуже, аби до асфальту.

Мені не до вподоби було, що він іде. Я накинула на себе дві куртки, надягла шапку. Ми були в жовтих непромокальних гумових плащах, у яких скидалися на гномів. Я провела його до дороги й охоче пішла б з ним далі, до асфальту. У нього під сподом була благоденська куртка, що

висіла на ньому, немов на кілку, а черевики, хоча й сушилися на батареї, анітрохи не висхли. Але він був проти, щоб я йшла далі. Ми попрощалися на дорозі, і я вже було рушила додому, як він покликав мене.

Дизьо показував рукою в бік Перевалу. Щось там світилося, ледь помітно. Дивно.

Я повернулася.

— Що це може бути? — спитав він.

Я знизала плечима.

— Може, хтось ходить там з ліхтариком?

— Пішли, перевіримо. — Він схопив мене за руку й потягнув, як малий скаут, що саме опинився перед чимось таємничим.

— Зараз, Уночі? Дай спокій, усюди так мокро, — вигукнула я, вражена його впертістю. — Може, це Матога загубив ліхтарика, і він лежить там і світить.

— Це не світло ліхтарика, — відказав Дизьо й рушив догори.

Я намагалася його зупинити. Схопила за руку, але в моїй долоні опинилася лише рукавичка.

— Діонізію, ні, ми туди не підемо. Благаю.

Але він був як навіжений, бо взагалі не відізався.

— Я залишаюся, — це була спроба вдатися до шантажу.

— Гарзд, тоді повертайся додому, я сам піду й перевірю. Може, щось трапилося. Йди.

— Дизьо! — вигукнула я зі злістю.

Він не відповів.

Тож я простувала за ним, присвічуючи нам ліхтариком, вихоплюючи з темряви плями світла, у яких втрачалися будь-які кольори. Хмари висіли так низько, що можна було за них ухопитися й дозволити нести себе кудись далеко, на південь, до теплих країв. А там стрибнути з висоти прямісінько до оливкового гаю, чи принаймні до виноградника в Моравії, де роблять неймовірно смачне зеленкувате вино. А тим часом наші ноги вгрузали в розквецяний сніг, і дощ силкувався залізи нам під каптури курток, щоб дошкуляти ще й там.

Нарешті ми це побачили.

На Перевалі стояв автомобіль, великий джип. Усі дверцята були відчинені й усередині світилося неяскраве світло. Я зупинилася за кілька метрів, боялася наблизитися, відчувала, що зараз розплачуся як

дитина, від страху й нервів. Дизьо взяв у мене ліхтарика й повільно підійшов до авто. Присвітив досередини. Там було порожньо. На задньому сидінні лежав портфель, чорний, і ще якісь пакети, певне, із продуктами.

— Слухай? — тихо промовив Дизьо, розтягуючи слова. — Я цей джип знаю. Це «Тойота» нашого Коменданта.

Тепер він обмацував світлом ліхтарика простір біля автомобіля. Машина стояла в місці, де дорога звертає ліворуч. Праворуч кущилися хащі; за німців тут стояли будинок і вітряк. А зараз були хіба що порослі чагарниками руїни й високий горіх, до якого восени збігалися Вивірки з усієї околиці.

— Диви-но, — мовила я, — глянь, що тут на снігу!

Промінь ліхтарика вихопив дивні сліди — силу-силенну круглих відбитків розміром як монета, скрізь їх було повно, довкола машини, на дорозі. І були сліди важких чоловічих черевиків. Вони були добре помітні, бо сніг танув, і темна вода заповнювала кожну заглибину.

— Це сліди ратичок, — сказала я, присідаючи й уважно приглядаючись до невеличких, круглих знаків. — Це сліди Козуль. Бачиш?

Але Дизьо дивився в інший бік, туди, де розмоклий сніг був витоптаний, знищений дощенту. Промінь ліхтарика просувався далі, до заростів і за мить я почула, як Дизьо зойкнув. Він стояв, нахилившись над отвором старого колодязя в кущах, край дороги.

— Боже мій, Боже мій, Боже мій, — повторював він як заведений, і це мене цілковито позбавило рівноваги. Адже відомо, що жоден бог не прийде й не впорається тут з усім.

— Боже, там хтось є, — зойкнув Дизьо.

Мені стало гаряче. Я підійшла до нього й вихопила ліхтарика з його руки. Посвітила до отвору й угледіла жахливу картину.

У неглибокому колодязі стирчало скоцюрблене тіло, головою додолу. За плечем видніла частина обличчя з розплющеними очима, страшного, заюшеного кров'ю. З отвору стриміли черевики, масивні, із грубими підошвами. Колодязь віддавна був засипаний і мілкий, така собі яма. Колись я сама прикривала її гіллям, щоб туди не втрапили Вівці Стоматолога.

Дизьо став навколішки й безпорадно торкнувся цих черевиків, погладив їхні халяви.

— Не чіпай, — прошепотіла я.

Серце шалено гупало. Мені здавалося, що зараз ця закривавлена голова обернеться в наш бік, з-під засохлих цівочок крові зблиснуть білки очей, а вуста ворухнуться, щоб вимовити якесь слово, а тоді це важке тіло почне вилазити нагору, назад, до життя, розлючене власного смертю, розгніване, і схопить мене за горлянку.

— Може, він ще живий, — благальним тоном озвався Дизьо.

Я молилася, щоб це виявилось не так.

Ми стояли з Дизем закоцюблі й нажахані. Дизьо здригався, ніби його струшували судоми; я боялася за нього. Він цокотів зубами.

Ми обнялися, і Дизьо заплакав.

Вода ринула з неба, впливала із землі, яка, здавалося, перетворилася на величезну губку, просякнуту крижаним дощем.

— Схопимо запалення легень, — хлипав Дизьо.

— Ходімо звідси. Підемо до Матоги, він знає, що робити. Ходи звідси, не треба тут стояти, — запропонувала я.

Ми рушили назад, обійнявшись незграбно, неначе поранені солдати. Я відчувала, як у мене палає голова від несподіваних, бентежних думок, я майже бачила, як ці думки парують під дощем, перетворюються на дим і приєднуються до чорних хмар. І коли ми так ішли, ковзаючи по розмоклій землі, у мені раптом зродилися слова, якими я запрагнула поділитися з Дизем. Дуже хотілося вимовити їх уголос, але поки що вони не могли з мене видобутися. Утікали. Я не знала, як почати.

— Господи, Ісусе, — схлипував Дизьо. — Це Комендант, я бачив його обличчя. Це був він.

Дизева думка завжди для мене багато важила, і я не хотіла, аби він уважав, що я божевільна. Тільки не він. Коли ми вже опинилися біля будинку Матоги, я зібрала всю свою мужність і вирішила зробити черговий крок та сказати йому, що я про все це думаю.

— Дизю, — почала я. — Це Тварини мстяться людям.

Він завжди вірить моїм словам, та цього разу взагалі мене не слухав.

— Це не таке вже неможливе, — продовжувала я. — Тварини сильні й розумні. Ми навіть не уявляємо собі, наскільки. Колись на Тварин подавали до суду. Траплялися навіть засуджені.

— Що ти кажеш? Що ти кажеш? — безтямно белькотів він.

— Я десь читала про Щурів, яких позвали до суду, бо вони наробили великої шкоди. Справу відкладали, оскільки Щурі не з'являлися на процес. Зрештою їм навіть надали адвоката.

— Господи, що ти таке кажеш?

— Це було, здається, у Франції, у шістнадцятому столітті, — розповідала я. — Невідомо, чим усе закінчилося, і чи їх покарали.

Він раптом спинився, міцно схопив мене за плечі й трусонув.

— Ти в шоку. Що ти мелеш?

Я добре знала, що кажу. І вирішила це колись перевірити, принагідно.

Матога вигулькнув з-за паркану з ліхтариком на чолі. Його обличчя в цьому світлі виглядало страшним, блідим, як у небіжчика.

— Що трапилося? Чого ви вештаєтеся поночі? — спитав він тоном вартового.

— Там лежить мертвий Комендант. Біля своєї «Тойоти», — сказав Дизьо, цокотячи зубами, і махнув рукою позад себе.

Матога відкрив рота й безгучно ворухнув губами. Я вже подумала, що він онімів, але через якийсь час той озвався:

— Я бачив нині цю його здоровенну машину. Колись це мало статися. Їздив напідпитку. Ви повідомили Поліцію?

— А треба? — спитала я, пам'ятаючи про абсолютно непритомного Дизя.

— Ви свідки, бо знайшли тіло.

Матога підійшов до телефону, і за мить ми почули, як він спокійним голосом повідомляє про смерть Людини.

— Я туди не повернуся, — сказала я, і була переконана, що Дизьо теж не піде.

— Він лежить у колодязі. Ногами догори. Головою долу. Заюшений кров'ю. Скрізь повно слідів. Маленьких, як ратички Козуль, — бурмотів Дизьо.

— Буде скандал, бо це поліцейський, — сухо сказав Матога. — Сподіваюся, ви не затоптали слідів. Ви ж дивитесь детективи, правда?

Ми увійшли до його теплої й світлої кухні, а він залишився біля будинку, чекав на Поліцію. Ми не розмовляли більше одне з одним. Сиділи на табуретках непорушно, наче воскові фігури. Мої думки нагадували важкі дощові хмари.

Поліція прибула джипом за якусь годину. Останнім з машини вийшов Чорний Плащ.

— О, привіт, я так і думав, що побачу тут тата, — саркастично озвався він, і бідний Матога раптом знітився.

Чорний Плащ привітався з нашої трійцею, по-солдатському потиснувши нам правиці, наче ми були якимись скаутами, а він нашим чотовим. Ми саме зробили добрий учинок, і він нам дякує. Лише на Дизя глянув з підозрою:

— Здається, ми знайомі?

— Так, я працюю в комендатурі. Певне, бачилися.

— Це мій друг. Приїздить сюди щоп'ятниці, бо ми разом перекладаємо Блейка, — поквапилася я з поясненнями.

Він несхвально глянув на мене й попрохав сісти з ним до машини. Коли ми приїхали до Перевалу, поліцейські обгородили місце довкола колодязя поліетиленовою стрічкою й увімкнули прожектори. Дощ лив, і в їхньому світлі краплини ставали довгими сріблястими нитками, схожими на ялинковий серпантин.

Ми просиділи в комісаріаті весь ранок, утрьох, хоча, власне кажучи, Матога абсолютно даремно. Він виглядав переляканим, і я почувалася страшенно винною, що втягнула його в цю халепу.

Нас допитували так, наче це ми власноруч замордували Коменданта. На щастя, у них у відділку виявився незвичайний автомат, який робив каву, а крім того готував ще й гарячий шоколад. Він був смачнющий, і це відразу мене підкріпило, хоча зважаючи на свою Недугу, я мала б трохи більше берегтися.

Коли нас відвезли додому, було вже добряче пополудні. Вогонь у печі згас, тож довелося поморочитися, щоб розпалити його знову. Я заснула навсидячки на дивані. Одягнена. Не почистивши зубів. Спала як забита, а над ранком, коли за вікном ще панувала темрява, раптом почула якісь дивні звуки, і мені здалося, наче опалювальний котел перестав працювати, його лагідне гудіння припинилося. Я накинула щось на себе й спустилася вниз. Відчинила двері до котельні.

Там стояла моя Мама, у квітчастій літній сукні та з торбинкою через плече. Вона виглядала стурбованою й збентеженою.

— Заради бога, що ти тут робиш, Мамо? — вигукнула я приголомшено.

Вона склала вуста так, ніби хотіла мені відповісти і якусь мить безгучно ними ворушила. Потім спинилася. Її погляд неспокійно ковзав по стінах і стелі котельні. Не розуміла, куди потрапила. Знову спробувала щось вимовити, і знову спинилася.

— Мамо, — прошепотіла я, намагаючись спіймати її погляд, що повсякчас уникав мене.

Я розсердилася на неї, бо ж вона давно померла. Матері, які вже відійшли від нас, так не поводяться.

— Як ти тут опинилася? Тут не місце для тебе, — я почала було їй дорікати, але раптом мені стало страшенно сумно. Мама поглянула переляканими очима й почала придивлятися до стін, зовсім знічена.

Я збагнула, що ненавмисне витягнула її звідкілясь. Що це я винна.

— Йди звідси, Мамо, — лагідно сказала я.

Але вона мене не слухала, може, навіть і не чула. Її погляд не бажав зупинятися на мені. Знервована, я захряснула двері котельні й тепер стояла по той бік, прислухаючись. Чула тільки шелестіння, щось схоже на шурхіт Мишей чи Короїдів у дереві.

Я повернулася на диван. Щойно я прокинулася вранці воно мені все пригадалося.

6. Тривіальне й банальне

*Дика Сарна, що в лісі літує,
Людську Душу від скрухи рятує.*

Здавалося, Матога був створений для самотнього життя, так, як і я, але самотність кожного з нас ніяк не поєднувалася з іншою. Після цих драматичних подій життя продовжувалося по-старому. Наближалася весна, тож Матога завзято заходився давати всьому лад і без сумніву в затишку своєї майстерні вже готував різні Знаряддя, якими невдовзі псуватиме мені життя — наприклад, електропилку, секатор і найненависнішу для мене річ — косарку для трави.

Іноді я помічала його худорляву, ледь згорблену постать під час моїх щоденних ритуальних обходів, проте завжди здалеку. Якось навіть помахала йому з гірки, але він не відповів. Може, не добачив мене.

На початку березня зі мною стався черговий Напад, неймовірно дошкульний, і мені на мить сяйнула думка, щоб подзвонити до Матоги або дошкандибати до нього й постукати у двері. У печі згас вогонь, а в мене не ставало сил спуститися вниз. Похід до котельні ніколи не належав до приємних. Я пообіцяла собі, що коли мої клієнти прийдуть улітку до своїх будинків, скажу їм, що на жаль, надалі я більше не візьмуся за цю роботу. І можливо, це останній рік, коли я тут живу. Може, до наступної зими мені доведеться повернутися до свого маленького помешкання на вулиці В'язничній у Вроцлаві, біля самого університету, звідки можна годинами спостерігати, як Одер, наче гіпнотизуючи, вперто котить свої води на північ.

Добре, що мене навідував Дизьо й розпалював вогонь у цій старій печі. Возив із дровітні возиком дрова, просяклі березневою вогкістю. Вони давали багато диму й мало тепла. Зі слоїка квашених огірків і таких-сяких овочів умів зварити смачний суп.

Декілька днів я лежала, підкорившись своєму збунтованому тілу. Терпляче переносила затерпання ніг, і це нестерпне відчуття, наче вони палають вогнем. Пісяла червоним і, запевняю вас, що унітаз,

заповнений червоною рідиною, справляє жахливе враження. Заслоняла вікна, бо не могла стерпіти яскравого березневого світла, що відбивалося від снігу. Біль країв мій мозок.

У мене є така собі власна Теорія. Сталася жахлива річ, а саме те, що мозочок було неналежним чином сполучено з мозком. Можливо, це найбільший збій у нашому програмному забезпеченні. Хтось нас кепсько спроектував. Через це ми повинні підлягати заміні. Якби наш мозочок сполучався з мозком, ми володіли б вичерпними знаннями про власну анатомію, про те, що відбувається всередині нашого тіла. О, казали б ми собі, у мене в крові впав рівень калію. Третій шийний хребець якийсь напружений. Периферичний кров'яний тиск нині низький, треба рухатися, а після вчорашніх яєць під майонезом рівень холестерину зріс, тож слід зважати на те, що ми їмо.

Ми маємо це наше тіло, обтяжливий тягар, властиво кажучи, нічого про нього не знаємо й потребуємо різноманітних Знарядь, аби пізнати найприродніші процеси. Хіба це не обурливо, що коли востаннє лікар хотів перевірити, як ведеться моєму шлункові, то наказав зробити гастроскопію? Мені довелося ковтати товстелезну трубку й лише за допомогою камери можна було роздивитися, що ж там у ньому таке. Єдине грубе й примітивне Знаряддя, яким нас обдарували, щоб бодай якось компенсувати незручності, це біль. Янголи, якщо вони, звісно, існують, певне, регочуться до нестями, дивлячись на нас. Отримати тіло й нічогісінько про нього не знати. Без інструкції з експлуатації.

На жаль, похибку було зроблено вже із самого початку, так само, як інші помилки.

Проте добре, що в мене змінилися години сну; я засинала на світанку й прокидалася пополудні, може, це був природний захист від денного світла, від дня взагалі й усього, що з ним пов'язане. Я прокидалася, а може все це відбувалося уві сні, і часто чула кроки Дівчаток на приступцях, їхнє тупотіння, й мені здавалося, наче все, що сталося за останній час, було страшною галюцинацією, викликаною лихоманкою. І це були чудові хвилини.

У напівсні я також думала про Чехію. З'являвся кордон, а за ним ця чудова, лагідна країна. Усе там осяяне Сонцем, позолочене світлом. Біля підніжжя Столових гір, які, здавалося, вирости лише для краси, лани дихають спокоєм. Дороги прямі, потоки чисті, а в загонах біля хат пасуться Олені й Муфлони; до комбайнів прив'язують дзвоники, щоб

легенько відлякувати й відганяти на безпечну відстань Зайченят, які гасають у житі. Люди не поспішають і не змагаються між собою в усьому. Не женуться за химерами. Їм подобається жити так, як є, радіти тому, що вони мають.

Дизьо нещодавно розповідав мені, що в маленькій книгарні в чеському Наході він знайшов непогане видання Блейка, тож тепер ми собі уявляємо, як ці добрі люди, котрі живуть по той бік кордону й розмовляють між собою м'якою, дитинною мовою, вечорами розпалюють вогонь у камінах і читають Блейка. І може, сам Блейк, якби був живий, побачивши це все, сказав, що у Всесвіті є такі місця, де ще не відбувся Занепад, світ не став з ніг на голову й залишився Едемом. Людина тут не керується законами розуму, дурнувати й штивними, а серцем та інтуїцією. Люди не переливають з порожнє, хизуючись своїми знаннями, а створюють неймовірні речі, послуговуючись фантазією. Держава перестала бути кайданами, щоденним тягарем і допомагає людям втілити їхні мрії й сподівання. А Людина не може бути якимсь гвинтиком у системі, виконувати функцію, вона — вільна Істота. Таке снувалося в моїй голові, і від цього моє лежання ставало навіть приємним.

Інколи мені здається, що лише хворий може бути справді здоровим.

Першого ж дня, коли хвороба попустила, я щось накинула на себе і, переслідувана почуттям обов'язку, подалася оглянути свої володіння. Я була квола, немов картопляний пагін, що виріс у темряві підвалу.

Виявилося, що сніг, танучи, зірвав ринву на будинку Письменниці й зараз вода ллється просто дерев'яною стіною. Неодмінно вчепиться грибок. Я подзвонила до неї, але її звісно, не було вдома, а може, й у Польщі. Це означало, що з ринвою мені доведеться давати раду самій.

Не секрет, що будь-які труднощі пробуджують у нас справжні життєві сили. Мені справді стало краще, лише ліву ногу продовжував шарпати біль, ніби електричний струм, тому я переставляла її, не згинаючи, наче протез. Потім, коли довелося принести драбину, я взагалі перестала перейматися Недугою. Забула про біль.

Я стояла на щаблях з годину, піднявши руки догори, і безуспішно намагалася вставити ринву в хомути. До того ж, один з них ще й відірвався й, мабуть, лежав десь глибоко під снігом біля будинку. Можна було почекати на Дизя, який мав приїхати увечері з новим

чотиривіршем і продуктами, але мій приятель занадто тендітний, у нього маленькі, майже дівочі долоні, і що там казати, трохи він недотепа. Я кажу це з любов'ю до нього, не вважаю це недосконалістю. На світі є стільки рис і Властивостей, що кожного можна щедро ними обдарувати, думала я.

І я спостерігала із драбини за змінами, які принесла відлига на Платокогір'я. Де-не-де, особливо на південних та східних схилах, з'явилися темні плями — там зима відступала зі своїм військом, проте вона утримувала позиції на межах та на узліссі. Увесь Перевал був білий. Чому розорана земля тепліша, ніж поросла травною? Чому в лісі сніг тане швидше? Чому біля стовбура дерева утворюється в снігу кругле заглиблення? Чи дерево тепле?

Я запитала про це Матугу. Пішла до нього попрохати, аби він допоміг з тією ринвою. Він безпорадно глянув на мене й нічого не відповів. Чекаючи, я роздивлялася його диплом учасника змагань зі збирання грибів, які щороку організовувало Товариство грибників «Боровик».

— Я й не знала, що ти так добре збираєш гриби.

Він похмуро всміхнувся й промовчав, як завжди.

Матуга пішов зі мною до своєї майстерні, яка нагадувала операційну — стільки там було різних шухлядок і полицок, а на кожній було якесь Знаряддя, спеціальне, придумане для того, щоб зробити щось невеличке. Він довго нишпорив у коробочці, нарешті витягнув звідти шматок плаского алюмінієвого дроту, скрученого кільцем.

— Хомут, — сказав він.

Слово за словом, поволі, наче змагаючись із прогресуючим паралічем язика, він зізнався мені, що за останні тижні ні з ким не балакав, і його здатність говорити вочевидь маліє. Нарешті, відкашлюючись, повідомив, що Велика Ступня помер, подавившись кісткою. І що це був нещасний випадок. Це підтвердив розтин тіла. Він довідався від сина.

Я засміялася.

— Мені здавалося, що Поліція спроможна на більш вражаючі відкриття. Те, що він удавився, було зрозуміло навіть на перший погляд...

— Нічого не видно на перший погляд, — Матога заперечив, як на його вдачу, надто різко, так, що ці слова закарбувалися мені в пам'ять.

— Ти ж знаєш, що я про це думаю, правда?

— Що?

— Пригадуєш тих Козуль, що стояли біля дому, коли ми йшли туди? Це вони його вбили.

Він замовк і почав дуже уважно роздивлятися хомут.

— Як?

— Як, як. Я точно не знаю. Може, вони його просто перелякали, коли він, наче варвар, поїдав їхню сестру.

— Хочеш сказати, що це була дінтойра?^[4] Козулі покарали його?

Я довго не озивалася. Здається, йому потрібно чимало часу, щоб зосередитися, а тоді усвідомити почуте. Мусить споживати більше солі. Я вже казала, що сіль допомагає швидко приймати рішення. Матога повільно одягав валянки й кожух.

Коли ми йшли по мокрому снігу, я сказала:

— А Комендант у колодязі?

— Ти про що? Хочеш знати причину смерті? Не знаю. Він не розповідав.

Це він про Чорного Плаща.

— Ні, ні, я знаю, якою була причина смерті в колодязі.

— Яка? — запитав він так, наче це його анітрохи не цікавило.

Тож я не відповіла відразу, а почекала, доки ми рушимо через місток до будинку Письменниці.

— Така сама.

— Тобто він удавився кісткою?

— Не будь злостивим. Його забили Козулі.

— Потримай драбину, — відказав він на те.

Піднявся щаблями й порався біля ринви, а я продовжувала тлумачити йому свою Теорію. Послалася на свідка — Дизя. Ми з ним знали найбільше, бо першими прибули на місце пригоди й помітили те, чого потім Поліція вже не могла побачити. Коли Поліція приїхала, було темно й мокро. Сніг танув на очах і приховав те, що було найважливішим — оті дивні сліди довкола колодязя, багато, сотні, а може, й більше — маленькі, круглі, немовби Людину оточило ціле стадо Козуль.

Матога слухав, але не відповідав, цього разу через те, що тримав у роті шурупи. Тож я вела далі: «Може, попервах він їхав машиною й чомусь зупинився. Може, Козуля, одна з убивць, прикидалася, удаючи хвору, а він зрадив, що знайшов дичину. І тоді, коли вийшов, вони оточили його й почали попихати в бік колодязя».

— У нього була закривавлена голова, — озвався згори Матога, прикрутивши останнього шурупа.

— Авжеж, бо вдарився, падаючи в колодязь.

— Готово, — мовив він, помовчавши, і почав спускатися додолу.

І справді, ринва трималася на новому алюмінієвому хомуті. А старий напевне знайдеться за місяць, як розтане сніг.

— Постарайся не розповідати про це припущення. Воно дуже невірогідне й може тобі зашкодити, — порадив Матога й подався просто додому, не глянувши на мене.

Я подумала, що він теж вважає мене божевільною, як і всі, і мені стало прикро.

Ну, що ж. Блейк писав: «Протиставлення є Справжньою дружбою».

* * *

Мене знову викликали на допит рекомендованим листом, якого привіз Листоноша. Йому довелося добиратися з містечка на Плоскогір'я, тому він був сердитий на мене й не забарився це висловити.

— Слід заборонити людям мешкати так далеко, — заявив він з порога. — Що вам з того, що ви так оце сховалися від світу? Він вас однаково дістане. — У його голосі вчувалася зловтіха. — Підпишіть-но отут, повістка із Прокуратури.

Ой, не належав він до друзів моїх Дівчаток. Вони мені завжди демонстрували, що не люблять його.

— Ну, то як воно жити в башті зі слонової кістки, над головами дрібноти, з носом задертим до хмар? — запитав Листоноша.

Цього я найдужче не люблю в людях — крижаної іронії. Це боягузтво; усе можна висміяти, ніколи нічим не цікавитися, не почуватися нічим зв'язаним. Жити, як імпотент, який сам ніколи не звідає насолоди, проте зробить усе, щоб вона стала відразливою для інших. Крижана іронія — це головне знаряддя Урізена. Зброя безсилля. При цьому ці мудрагелі завжди мають власний світогляд,

який переможно пропагують, хоча якщо почати розпитувати, цікавитися деталями, виявиться, що всі їхні теорії складаються зі звичайнісіньких, банальних речей. Я ніколи не наважилася б сказати про когось, що він дурний, і не хотіла наперед засуджувати Листоношу. Я запросила його сісти й зробила каву, таку, яку полюбляють Листоноші — міцну, запарену в склянці. Почастувала пряниками, які пекла ще до свят, сподіваюся, вони не зачерствіли й мій гість не поламає об них зуби.

Він зняв куртку й сів до столу.

— Багато таких повісток розношу останнім часом, гадаю, все це стосується Комендантової смерті, — сказав він.

Мені було дуже цікаво, кому ще Прокуратура надіслала листи, але вирішила не показувати цього. Листоноша чекав на моє запитання, якого так і не було. Вовтузився на стільці, сьорбав каву. Проте я вміла мовчати.

— Наприклад, я такі повістки розносив усім його дружбанам, — сказав нарешті.

— Он як, — байдуже відказала я.

— Усі вони грошиками пов'язані, — почав він повільно, обережно, та було помітно, що Листоноша заводитьсь й зупинитися йому буде нелегко. — Дорвалися до влади. Звідки в них такі машини, будинки? Отакий, приміром, Нутряк? Невже ви вірите, що то він на бойні такого доробився? — Він промовисто відтягнув нижні повіки, показуючи слизову оболонку. — Чи на лисицях! Усе це маскування, пані Душейко.

Трохи помовчали.

— Усі кажуть, що це одна банда. Хтось мусив йому допомогти впасти до того колодязя, це я точно вам кажу, — задоволено докинув Листоноша.

Він відчував таку величезну потребу перемивати кісточки ближнім, що його й за язика не доводилося тягнути.

— Усі знають, що вони грали в покер на великі гроші. А його новий ресторан «Касабланка» — то справжнісінький бордель, де живим товаром торгували.

Мені здалося, він перегнув.

— Кажуть, вони переправляли дорогі іномарки із закордону. Крадені. Оповідав мені дехто, не називатиму прізвища, що бачив на світанку круте «БМВ» на путівці. А звідки б воно? — риторично

запитав Листоноша, вочевидь переконаний, що така сенсація мене точно приголомшить.

Напевне чимало з того, що він розповідав, було висмоктане з пальця.

— Брали величезні хабарі. Бо звідки у них такі тачки, як, наприклад, у Коменданта? Із зарплатні поліцейського? Скажете, що влада б'є в голову, і матимете рацію. Людина втрачає будь-яку порядність. Розбазарили нашу Польщу за копійки. Я Коменданта віддавна знав. Колись був собі звичайним міліціонером, пішов туди, щоб не йти на склокомбінат, як інші. У футболу з ним гуляв років із двадцять тому. А зараз він мене навіть не впізнавав. Отак людські шляхи розходяться... Я звичайний собі листоноша, він поважний Комендант. У мене — «Фіат-чінквеченто», у нього — «Джип-черокі».

— «Тойота», — виправила я. — «Тойота-лендкрузер».

Листоноша важко зітхнув і мені раптом стало його шкода, бо мабуть, він теж належав до невинних, а зараз жовч заливала йому серце.

Безумовно важко так жити. І мабуть, через цю гіркоту він такий злий.

— Бог створив Людину Щасливою й Багатою. Але підлість перетворила невинних на бідняків, — я неточно процитувала йому Блейка. Зрештою, я сама так уважаю.

Лише слово «Бог» я беру в лапки.

* * *

Коли Дизьо приїхав пополудні, він уже був застуджений. Зараз ми працювали над «Mental Traveller» і вже на початку посперечалися, чи слово «mental» слід перекладати як «ментальний» чи, радше, «духовний».

Дизьо, чхаючи, читав:

I travel'd thro' a Land of Men,
A Land of Men & Women too,
And heard & saw such dreadful things
As cold Earth wanderers never knew.

Спершу кожен з нас писав власну версію, потім ми їх порівнювали й починали переплітати наші ідеї.

Це трохи нагадувало складні комбінації під час гри в скребл.

Я Землями Людей пройшов,
Блукав поміж Мужів і Жон,
І все, що я там був знайшов,
Лякало, ніби смертний сон.

або:

Я в дивний Край Людей прибивсь,
У Край Жінок і Край Мужчин,
Я там начувсь і надививсь
Всього — і з жаху онімів.

— І чого ми зупинилися на цьому «У Край Жінок і Край Мужчин» наприкінці? — запитала я. — А якщо зробити отак:

«У Край Жінок і Край Мужів...», — тоді б воно чудово римувалося з «онімів».

Дизьо мовчки гриз нігті й нарешті переможно запропонував:

Я обійшов Юдоль Людей,
Я був в Землі Жінок й Мужів,
І лютий страх застиг в очах,
Незнаний пілігримам снів.

Мені ця «Юдоль» не подобалася, але ми відразу просунулися й до десятої години увесь вірш був готовий. Потім ми з'їли запечені корені петрушки з оливою. І ще рис із яблуками й цинамоном.

Після цієї чудової вечери, замість того, щоб аналізувати складні місця в поемі, ми якось мимохіть повернулися до справи Коменданта. Дизьо досить добре орієнтувався в тому, що було відомо Поліції. Адже в нього був доступ до всієї поліційної мережі. Звісно, усього він не знав. Слідство у справі Комендантової смерті проводила вища інстанція. Крім того, Дизьо мусив зберігати службову таємницю, але ж мене це не стосувалося. Що я могла зробити навіть з найбільшим секретом, почутим від нього? Я навіть пліткувати не вмію. Тому він зазвичай багато чого мені розповідав.

Так, наприклад, було відомо, що Комендант загинув від удару головою об щось тверде, найімовірніше, коли він несподівано впав до напівзасипаного колодязя. Також з'ясувалося, що він був напідпитку,

що мало б пом'якшити падіння, бо п'яні люди завжди гнучкіші. Разом з тим, цей удар у голову виглядав на занадто сильний як на звичайне падіння до колодязя. Він мав би гепнутися з кількометрової висоти. Проте іншого пояснення не знайшли. Комендант ударився в скроню. Імовірно Знаряддя виявилось відсутнім. Доказів не було. Зібрали трохи сміття — обгортки від цукерок, поліетиленові пакети, старі бляшанки, зужитий презерватив. Погода була жахлива, а спеціальна група прибула досить пізно. Віяв сильний вітер, падав дощ і блискавично наступала відлига. Ми обоє дуже добре запам'ятали цю Ніч. Сфотографували дивні відбитки на землі, ті, про які я стверджувала, що це сліди козулиних ратиць. Проте Поліція не була певна, чи були там ці сліди взагалі, а якщо й були, то чи мали якийсь зв'язок зі смертю. За таких обставин цього не можна було перевірити. Та й сліди черевиків були занадто нечіткі.

Проте виявилися несподівані нюанси. Комендант мав із собою двадцять тисяч злотих, у сірому конверті, запахнутому за пасок штанів. Гроші були рівненько розкладені двома купками, стягнуті аптечними гумками. І це найдужче здивувало слідчих. Чому гаданий убивця їх не забрав? Не знав про них? А якщо це був той, хто дав йому ці гроші? І за віщо? Коли невідомо, у чім справа, то напевне йдеться про гроші. Так кажуть, але я думаю, що це занадто просто.

Припускали також нещасний випадок, але це була дуже маловірогідна версія. Бо це мало виглядати так: Комендант був п'яний і шукав сховку для грошей, і тоді впав до Колодязя й забився.

Проте Дизьо наполягав, що це було Вбивство.

— Мені підказує це моя інтуїція, ми були там перші. Пригадуєш, злочин висів там у повітрі?

Я була тієї самої думки.

7. Промова до Пуделя

*Кінь, що його заповзялись шмагати,
Благає Небеса про Кров Розплати.*

Поліція мучила нас ще довго. Ми з'являлися на допитах, принагідно залагоджуючи в місті різні справи — купівлю насіння, євросоюзівські доплати, а якимось навіть до кіно подалися. Бо ми завжди їздили разом, навіть якщо викликали тільки одного з нас. Матога зізнався в Поліції, що чув машину Коменданта, котра із завиванням гуркотіла повз наші будинки того пообіддя. Розповів, що Комендант завжди, як був напідпитку, ганяв манівцями, тож не надто здивувався.

Поліцейські, які прислухалися до його свідчень, напевне почувалися ніяково.

На жаль, я не могла підтвердити того, що сказав Матога, хоча й дуже хотіла.

— Я була вдома й не чула жодної машини, і не бачила Коменданта. Мабуть, я підкидала дров до печі в котельній, а туди не долинають жодні звуки з дороги.

І мене швидко перестало це цікавити, хоча протягом останніх тижнів усі навколо не говорили ні про що інше, висуваючи найнеймовірніші припущення. Я просто намагалася не думати про це — хіба ж мало смерті довкола, щоб з маніакальною впертістю займатися лише цією?

Я повернулася до одного з моїх Досліджень.

Цього разу уважно аналізувала роздруковану якнайповнішу програму телепередач і встановлювала залежність між змістом фільмів, що показували якогось дня, та розташуванням планет. Взаємні зв'язки були дуже помітні й здавалися очевидними. Я часто замислювалася, чи там, на телебаченні, людина, яка укладає програму, не намагається похвалитися перед нами своїми ґрунтовними астрологічними знаннями. Чи, може, вона це робила несвідомо, не відаючи про те, що володіє величезною інформацією. Адже може бути

так, що залежність існує поза нами, а ми сприймаємо її зовсім несвідомо. Моє дослідження я вирішила провести в невеликих масштабах і зайнялася лише кількома назвами. Наприклад, як помітила, що такий собі фільм «Медіум», дуже зворушливий і дивний, показували по телебаченню, коли транзитне Сонце входило в якийсь аспект до Плутона та Планет у Скорпіоні. Фільм розповідав про жагу безсмертя й про те, як можна оволодіти людською волею. Йшлося там також про стани на межі смерті, сексуальне шаленство та інші плутонічні справи.

Подібна залежність спостерігалася й у випадку із серією фільмів про Чужого, того, що з космічного корабля. Тут виявлялися ледь помітні кореляції між Плутоном, Нептуном та Марсом. Щойно Марс аспективав водночас ці дві повільні Планети, телебачення повторювало якусь із серій «Чужого». Хіба ж це не вражає?

Такі збіги просто дивовижні. У мене достатньо емпіричного матеріалу, аби написати про це книжку. Наразі я зупинилася на невеликій кількості прикладів і надіслала результати до кількох часописів. Не думаю, що хтось це надрукує, але принаймні, може, над цим Замисляться.

У середині березня, коли я почувалася зовсім добре, то подалася на ретельніший обхід моїх володінь, тобто не зупинилася на огляді будинків, за якими пильнувала, а вирішила зробити велике коло, дійти аж до лісу, потому луками до шосе й аж до урвища.

О цій порі року світ найбридкіший. Сніг ще лежить великими білими латками, він твердий і грудкуватий, важко повірити, що це був чудовий, невинний пух, який падає на Святвечір, щоб зробити нам приємність. Зараз він схожий на лезо ножа, на поверхню металу. Важко по ньому ступати, грузнуть ноги. Якби не високі чоботи, можна поранити литки. Небо низьке, сіре, здається, до нього можна сягнути рукою з будь-якого височенького пагорба.

Йдучи, я роздумувала, що не зможу жити тут вічно, у цьому домі на Плоскогір'ї, доглядаючи інші будинки. Колись поламається Самурай, і я не зможу поїхати до міста. Дерев'яні східці спорохнявлюють, сніг позриває ринви, зіпсується пічка, лопнуть труби під час якогось лютого морозу. Та і я стаю чимраз кволіша. Моя Недуга нищить тіло, поволі, невблаганно. Болять коліна, щороку

дужче, а печінка вочевидь негодяща. Я ж бо вже довго живу. Такі в мене виникли думки, доволі невеселі. Але ж колись треба серйозно про це подумати.

І тоді я вгледіла зграйку прудких Чикотнів. Це Птахи, яких ніколи не побачиш поодиноці. Вони пересуваються спритно, як єдиний великий, ажурний повітряний організм. Я десь читала, що коли на них нападе якийсь Хижий птах, хоча б, один із цих знуджених Яструбів, що висить у небі, неначе дух святий, вони захищатимуться. Бо зграя вміє боротися, досить незвично й жорстоко, здатна й помститися — вона стрімко злітає в повітря і як за командою випорожнюється на переслідувача, десятки білих пташиних ляпок опиняються на його прегарних крилах, каляють їх, вони злипаються, кислота роз'їдає пера. Розлючений Яструб вимушений у цій ситуації спам'ятатися, припинити гонитву й упасти на траву. Можна померти від огиди, настільки забруднене його пір'я. Він чиститься цілісінький день, і наступного дня також. Не спить, не може заснути з такими брудними крильми. Усе йому смердить, він почувається жахливо. Він наче Миша, неначе Жаба, мов стерво. Йому не вдається усунути дзьобом затверділий послід, Птах мерзне, а на ніжну шкіру крізь злиплі пір'їни легко проникає дощова вода. Його сахаються свої, інші Яструби. Він скидається на прокаженого, зараженого жахливою хворобою. Його величавість де й поділася. Усе це йому нестерпне й трапляється, що такий Птах гине.

Тепер Чикотні, свідомі власної сили в зграї, видурнялися переді мною, роблячи в повітрі складні піруети.

Ще я спостерігала за двома Сороками, дивуючись, що вони примандрували аж на Плоскогір'я. Та я знаю, що ці Птахи розмножуються швидше за інших, і невдовзі будуть скрізь, як нині Голуби. Одна Сорока — нещастя, дві — щастя. Так казали в часи мого дитинства, але тоді Сорок було менше. Зараз їх можна побачити й більше, ніж двох. Минулого року, тому як вивелися Пташенята, восени, я бачила, як Сороки сотнями злітали на ночівлю. Цікаво, чи вказує це на якесь неймовірне щастя?

Я дивилася на Сорок, що купалися в калюжі. Птахи позиркували на мене скося, але певне, не боялися, бо сміливо розбризкували воду крилами й занурювали в ній голови. Спостерігаючи за їхнім радісним

хлюпанням, не доводилося сумніватися, що така купіль надзвичайно приємна.

Кажуть, Сороки не можуть жити без постійних ванн. Крім того, це розумні й нахабні істоти. Усім відомо, що вони крадуть матеріал для гнізд у інших Птахів і потім тягнуть туди блискучі предмети. Чувала я й про таке, що іноді вони помилково приносять до гнізда тліючі недопалки; так Сороки стають палійками будинків, де звили собі гніздо. Латиною добре нам znana Сорока зветься дуже гарно — *Pica pica*.

Яким великим і сповненим життя є світ.

Дуже здалеку вгледіла я знайомого Лиса, якого називаю Консулом — такий він вишуканий і гречний. Ходить завжди одними й тими самими доріжками; зима показує його стежки — прямі, мов лінійка, рішучі. Це старий самець, приходить із Чехії й туди повертається, певне, має тут якісь свої транскордонні інтереси. Я спостерігала за ним у бінокль: він жваво спускався долу, легеньким підтюпцем, слідами, що їх залишив на снігу останнього разу — може, тому, аби його переслідувачі думали, наче він ішов цією стежкою лише раз. Я вважала його старим знайомим. Раптом помітила, що цього разу Консул збочив зі звичного шляху і, перш ніж я щось збагнула, зник у заростях на межі. Там стояла мисливська вежа, а через кількасот метрів ще одна. Такі в нас чомусь називають амвонами. Колись я вже мала з ними справу. Лис щезнув, а що інших справ у мене не було, то я подалася узліссям за ним.

Тут було велике поле, укрите снігом. Восени його розорали, і тепер грудки напівзамерзлої землі утворювали під ногами важкопрохідну ділянку. Я вже пошкодувала, що почала вистежувати Консула, коли раптом, щойно підійшла ближче, угледіла те, що так його приваблювало. Велика чорна брила на снігу, засохлі плями крові. Поблизу, ледь вище, стояв Консул. Подивився на мене довгим поглядом, спокійно, без страху, неначе казав: «Бачиш? Бачиш? Я тобі показав, а тепер ти повинна цим зайнятися». І втік.

Я підійшла ще трохи й роздивилася — то був Дик. Скоріше підсвинок. Лежав у калюжі брунатної крові. Сніг навколо був витертий до самої землі, ніби Тварина борсалася по ньому в корчах. Довкола видніли й інші сліди — Лисів та Птахів. Козуліні ратички. Багато Звірів тут побувало. Прийшли, аби на власні очі побачити злочин й

оплакати молодика. Я воліла розглядати ці сліди, аніж тіло Дика. Скільки ж можна дивитися на мертві тіла? Невже це ніколи не скінчиться? Мої легені болісно стиснулися, я ледве дихала. Сіла на снігу, і з очей знову побігли сльози. Я відчула величезний, нестерпний тягар власного тіла. Невже не можна було піти в інший бік, не йти за Консулом, не помітити його похмурих стежок? Невже я мушу ставати свідком кожного Злочину? Тоді цей день був би зовсім іншим, можливо, інші дні також. Було помітно, куди поцілили кулі — у груди й живіт. Я бачила, куди він побіг — у бік кордону, до Чехії, від нових амвонів, що стоять по той бік лісу. Напевне, це звідтіля стріляли, тож йому, пораненому, довелося подолати ще шмат дороги. Він намагався втекти до Чехії.

Сум, величезний сум, нескінченна жалоба за кожною мертвою Твариною. Після однієї настає друга, тож я перебуваю в безперервній жалобі. Ось мій стан. Я стояла навколішках на закривавленому снігу й гладила жорстке хутро, холодне, штивне.

* * *

— Вам більше шкода тварин, ніж людей.

— Неправда. Мені однаково шкода і тих, і тих. Проте ніхто не стріляє в беззахисних людей, — сказала я працівникові Міської Служби Охорони увечері того ж таки дня. — Принаймні поки що, — докинула.

— Факт. Ми країна, де діє закон, — підтвердив охоронець. Мені він видався добродушним і не надто кмітливим.

Я сказала:

— Про країну свідчать її Тварини. Ставлення до Тварин. Якщо люди поведуться по-звірячому із Тваринами, то не допоможе їм жодна демократія й узагалі нічого.

У Поліції я тільки залишила заяву. Вони мене відфутболили. Дали аркуш, і я написала все, що треба. Подумала, що Міська Служба Охорони теж орган захисту правопорядку, тому й прийшла сюди. Пообіцяла собі, що коли й це не допоможе, поїду до Прокуратури. Завтра. До Чорного Плаща. І заявлю про Вбивство.

Молодий, гарний чоловік, трохи схожий на Пола Ньюмена, витягнув із шухляди стосик паперів і тепер шукав ручку.

Жінка у формі прийшла з іншої кімнати й поставила перед ним повну чашку.

— Вип'єте кави? — спитала вона мене.

Я вдячно кивнула головою. Мені було зимно. Знову розболілися ноги.

— Чому вони не забрали тіло? Як ви гадаєте? — спитала я, анітрохи не очікуючи відповіді. Обоє, здавалося, були приголомшені моїми відвідинами й не дуже розуміли, як треба поводитися. Я взяла в цієї молодой жінки каву й відповіла собі сама:

— Бо вони взагалі не знали, що забили його. Стріляють по всьому, незаконно, тож і Дика підстрелили й забули про нього. Гадали, що коли він упаде, то десь у кущах, і ніхто не довідається, що вони вбили Дика у недозволеній час. — Я витягла з торбини роздрукований аркуш і підсунула чоловікові. — Я все перевірила. Зараз березень. Гляньте-но, Диків уже не можна стріляти, — вдоволено закінчила я, і мені здалося, що мій хід думок був бездоганним, хоча з точки зору логіки важко було б переконати мене, що 28 лютого когось можна забити, а наступного дня вже ні.

— Послухайте, — озвався Пол Ньюмен. — Це справді не в моїй компетенції. Поїдьте й заявіть про це ветеринарові. Він знає, що роблять у таких випадках. Може, дик був скажений?

Я гримнула чашкою по столі.

— Ні, це той, хто забив його, був скажений, — вигукнула я, бо добре знала цей аргумент; чимало Убивств Тварин пояснюється тим, що Звірі могли бути скажені. — У нього пробиті легені, певне він конав у муках; вони підстрелили його й думали, що він утік живий. Крім того, ветеринар теж добра штучка, бо також полює.

Чоловік безпорадно глянув на співробітницю.

— Чого ви від нас хочете?

— Щоб ви відкрили справу. Покарали винуватців. Змінили закон.

— Це занадто. Не можна вимагати так багато, — сказав він.

— Можна! Я сама знаю, чого можу вимагати, — мене розлютили його слова.

Він спантеличився, ситуація була йому непідвладна.

— Гаразд, гаразд. Ми надішлемо офіційний запит.

— Кому?

— Спершу вимагатимемо пояснень у Спілки мисливців. Щоб вони відповіли, що їм відомо в цій справі.

— А це не перший випадок, бо по той бік Платокогір'я я знайшла череп Зайця з діркою від набою. Знаєте, де? Неподалік кордону. Відтоді називаю цей гайок Місце Черепа.

— Одного зайця могли недобачити.

— Недобачити! — скрикнула я. — Вони стріляють в усе, що рухається. — На мить я замовкла, бо відчула, що мене в груди ніби гепнуло великим кулаком. — Навіть у Собак.

— Іноді сільські собаки загризають тварин. У вас теж є собаки й пригадую, що минулого року на вас скаржилися...

Я завмерла. Удар був болючим.

— Немає в мене більше Собак.

Кава була гидка, розчинна. Я відчула в шлунку гостру спазму.

Зігнулася навпіл.

— Що з вами? Вам недобре? — спитала жінка.

— Ні, ні, пусте, — відказала я, — у мене різні Недуги. Мені не можна розчинної кави, та й вам не раджу. Вона шкодить на шлунок.

Я поставила чашку.

— То як? Ви напишете рапорт? — я запитала, як мені здалося, дуже рішуче.

Вони знову презирнулися, і чоловік знехотя підсунув до себе бланк.

— Ну, добре, — відповів він, і я майже почула його думки: «Напишу на відчипного й навіть не покажу нікому», — тому додала: «І будь ласка, дайте мені копію з датою та вашим підписом».

Коли він писав, я намагалася якось втишити думки, але вони, мабуть, уже перевищили дозволену швидкість і мчали в моїй голові, якимсь дивом проникаючи в тіло, у кров. Дивно, але мене повільно, від стіп, від землі, огортав дивний спокій. Це був той стан, який я вже знала — стан ясності, Гнів божий, жахливий, невтримний. Я відчувала, як мені сверблять ноги, як у кров уливається звідкілясь жар, і вона тече швидко, несучи те полум'я до мозку, і тепер мозок яріє, і пучки пальців сповнюють вогнем, і обличчя, і мені здається, що ціле тіло огортає осяйна аура, піднімаючи мене легенько догори, відриваючи від землі.

— Гляньте, для чого ці амвони. Це зло, мусимо цей факт називати своїм іменем: підступне, жорстоке, щонайлихіше зло — будувати годівниці, насипати туди свіжих яблук і пшениці, принаджувати Тварин, а коли вони вже звикнуть, стріляти по них із засідки, з амвону, у голову, — почала я тихо, втупившись поглядом у підлогу. Відчула, що вони занепокоєно глянули на мене й продовжували робити своє. — Хотіла б я знати абетку Тварин, — вела я далі, — знаки, якими можна було б писати для них перестороги: «Не наближайтеся сюди». Цей харч несе смерть. Обходьте амвони здалеку, з них до вас не звернуться із жодним євангелієм, не почуєте звідти доброго слова, не обіцятимуть вам спасіння після смерті, не змилюються над вашою бідною душею, бо немає у вас душі. Не вбачатимуть у вас ближніх, не благословлять вас. Душа є у найогиднішого злочинця, проте ти, тендітна Козуле, і ти, Дику, й ти, дика Гуско, ти, Свине, й ти, Собако, її не маєш. Убивство стало безкарним. А що стало воно безкарним, то ніхто його не помічає. А що ніхто не помічає, то воно й не існує. Коли ви минаєте вітрини крамниць, де висять червоні шматки почетвертованого тіла, хіба ви думаєте, що це таке? Не замислюєтеся, правда? Або коли замовляєте шашлик чи відбивну — що отримуєте? Немає в цьому нічого страшного. Злочин визнано чимось природним, він став узвичаєним. Усі його вчиняють. Саме так виглядав би світ, якби концтабори стали буденністю. Ніхто не вважав би, що в цьому є щось погане.

Так я говорила, доки він писав. Жінка вийшла, і я чула, як вона розмовляє по телефону. Ніхто мене не слухав, але я продовжувала цю свою промову. Не могла зупинитися, бо слова самі звідкись приходили, і я мусила їх вимовляти. Після кожного речення відчувала полегшу. А ще більше підбадьорило мене те, що саме з'явився якийсь відвідувач із невеличким Пуделем і, вочевидь схвильований моїм тоном, тихенько причинив двері й почав шепотітися з Ньюменом. Тільки його Пудель спокійно сів і дивився на мене, схиливши голову. А я продовжувала:

— Бо ж Людина має перед Тваринами величезний обов'язок — допомогти їм вижити, а свійським — віддячити за їхню любов і лагідність, бо ці істоти дають нам незрівнянно більше, ніж отримують від нас. І треба, щоб вони прожили життя гідно, щоб сплатили за всіма рахунками й заробили добрі оцінки в кармічну заліковку — був Твариною, жив і їв; паслася на зелених пасовиськах, народжувала Малят, вигривала їх власним тілом; будував гнізда, виконав усе, що

мав. Коли їх убивають, і вони помирають в страху, як цей Дик, чие тіло лежало вчора переді мною, заляпане багном і забризкане кров'ю, перетворене на стерво — тоді ми прирікаємо їх на пекло, й увесь світ стає пеклом. Невже люди цього не бачать? Невже не можуть збагнути розумом того, що виходить поза їхнє дріб'язкове самолюбство? Обов'язком Людини щодо тварин є довести їх — у наступних життях — до Визволення. Усі ми йдемо в одному напрямку, від розпачу до волі, від ритуалу до вільного вибору.

Так я промовляла, уживаючи мудрих слів.

З комірчини вигулькнув прибиральник із пластмасовим відром і зацікавлено подивився на мене. Охоронець і далі незворушно заповнював бланк.

— Це лише один Дик, — продовжувала я. — А ця злива забитого м'ясива, яка щодня спадає на міста, як нескінченний апокаліптичний дощ? Цей дощ віщує різанину, хвороби, масове божевілля, затьмарення й втрату Розуму. Бо жодне людське серце не може стерпіти стільки болю. Уся складна людська психіка виникла, щоб не дати Людині зрозуміти те, що вона насправді бачить. Щоб істина до нього не дійшла, схована за ілюзіями, пустопорожньою балаканиною. Світ — це сповнена страждань в'язниця, збудована таким чином, що для того, аби вижити, треба завдавати болю іншим. Чули? — звернулася я до них, але цього разу навіть прибиральник, розчарований моїми словами, узявся до роботи, тож я промовляла тільки до Пуделя:

— Що це за світ? Чиєсь тіло, перероблене на черевики, котлети, сосиски, на килим на підлозі, бульйон із чиїхось кісток... Взуття, дивани, торбина на плечі з чийогось живота, одяг із чужого хутра, поїдання чийогось тіла, краєння його на шматки й смажіння на олії... Невже таке можливо, що це жахіття відбувається насправді, це масове забивання, жорстоке, байдуже, механічне, без будь-яких докорів сумління, без щонайменших рефлексій, якими начебто сповнені всі ці філософії й теології. Який же це світ, де нормою стали вбивство й біль? Що з нами не так?

Запанувала тиша. У мене паморочилося в голові й раптом я закашлялася. Тоді озвався Чоловік з Пуделем.

— Ви праві, пані. Абсолютно праві, — мовив він.

Я зняковіла. Глянула на нього спершу розгнівано, але помітила його зворушення. Це був худорлявий літній чоловік, добре вбраний, у

костюмі з жилетом, я певна, щойно із крамнички Доброї Звістки. Його Пудель був чистенький і доглянутий, можна сказати святковий. Але на охоронця моя промова не справила жодного враження. Він належав до тих мудрагелів, які не люблять пафосу, тож мовчать як риби, аби часом ним не заразитися. Бояться пафосу дужче, ніж пекла.

— Ви перебільшуєте, — тільки й сказав він за хвилину, спокійно складаючи папери на столі. — Взагалі мені дивно, — продовжував він, — чому літні жінки... жінки вашого віку так переймаються тваринами. Невже немає якихось людей, якими вони могли б опікуватися? Може, це через те, що їхні діти виросли, і в них більше не залишилося близьких, про кого можна піклуватися? А інстинкт підштовхує їх до цього, бо жінки його мають, правда? — глянув на колегу, але вона ніяк не підтвердила його Припущення. — Наприклад, моя бабуса, — провадив він далі, — має сімох котів удома та ще й підгодовує всіх безпритульних у своєму кварталі. — Прочитайте, будь ласка, — він простягнув мені аркуш із коротким надрукованим текстом. — Ви дуже емоційно до цього ставитеся. Вас доля тварин цікавить більше, ніж людська, — повторив він насамкінець.

Мені вже не хотілося говорити. Я сунула руку до кишені й витягла звідти жмут закривавленої щетини Дика. Поклала цей жмут перед ними на столі. Спершу вони хотіли роздивитися, що воно таке, але відразу сахнулися з відразою.

— Боже, що це? Тьху, — вигукнув охоронець Ньюмен. — Заберіть це, до дідька!

Я зручно сперлася на спинку стільця й задоволено мовила:

— Це Останки. Я їх збираю й зберігаю. У мене вдома стоять коробки, всі ретельно підписані, і я туди це складаю. Шерсть і кістки. Колись можна буде клонувати всіх цих забитих Тварин. Може, це буде хоч якась компенсація.

— Дах поїхав, — пробурмотіла жінка в слухавку, схилиючись над щетиною й скривившись від огиди. — У неї повністю дах поїхав.

Засохла кров і грязюка поплямили їм папери. Охоронець підхопився з місця й відсунувся від столу.

— Гидуєте кров'ю? — уїдливо запитала я. — Але ж кров'яною любите поласувати?

— Заспокойтеся, будь ласка. Припиніть цю комедію. Ми ж намагаємося вам допомогти.

Я поставила підпис на всіх копіях, і тоді жінка легенько взяла мене попід руку й підвела до дверей. Як божевільну. Я не опиралася. При цьому вона весь час розмовляла по телефону.

* * *

Мені знову наснився той самий сон. Знову моя Мати була в котельні. І я знову сердилася на неї, що вона сюди прийшла.

Я вдивлялася їй просто в обличчя, але її погляд десь блукав, вона не могла глянути мені в очі. Мати поводитися так, ніби їй ішлося про якусь стидку таємницю. Посміхалася, а тоді раптом поважніла, вираз її обличчя змінювався, розпливався. Я сказала, що не хочу, аби вона сюди приходила. Тут місце для живих, а не для мертвих. Тоді Мати обернулася до дверей, і я побачила, що там стоїть ще й моя Бабуся, молода, міцна жінка в сірій сукні. У руках вона тримала торбинку. Обидві виглядали так, ніби саме збиралися до костелу. Я запам'ятала цю торбинку — довоєнну, смішну. Що в ній можна носити, коли приходиш із потойбіччя? Жменю праху? Попіл? Камінь? Зотлілого носовичка для неіснуючого носа? Тепер вони удвох стояли переді мною, поруч, мені навіть здалося, що я відчуваю їхній запах — звітрілих парфумів, простирал, рівненько поскладаних у дерев'яній шафі.

— Ідіть звідси, повертайтеся додому, — я замахала на них руками, як на Козуль.

Та вони не зрушили з місця. Тому я обернулася першою й вийшла звідти, зачинивши за собою двері на ключ.

Давній спосіб проти сонних кошмарів такий: треба вголос переповісти сон над відкритим унітазом, а тоді спустити воду.

8. Уран у Левові

*Кожна річ, в яку можна повірити,
є певним образом істини.*

Зрозуміло, що перший Гороскоп Людина завжди укладає для себе, так було й зі мною. Тоді в мене вималювалася перша конструкція, яка базувалася на кругові. Я роздивлялася її здивовано — це я? Переді мною лежав проект мене самої, моє власне «я» в загальних рисах, найпростіший і разом з тим найскладніший з усіх можливих. Дзеркало, що перетворює вираз живого обличчя на примітивний геометричний графік. Те, що здавалося мені у власній зовнішності знайомим й очевидним, зникло; залишилися характерні розкидані точки, які символізують планети на небесному склепінні. Ніщо не старіється, ніщо не змінюється, місця на небесах стали й незмінні. Час народження поділив цей простір круга на доми, і таким чином графік став практично неповторним, унікальним, як папілярні лінії.

Гадаю, кожен з нас, дивлячись на власний Гороскоп, має суперечливі відчуття. З одного боку, можна пишатися, що твоє індивідуальне життя позначене небом, неначе поштовим штемпелем з датою на листі, таким чином, тебе вирізнено, ти єдиний і неповторний. Проте водночас це ув'язнення в просторі, витатуйований табірний номер. Від нього не втечеш. Не можна бути кимсь іншим, а не тим, ким ти є.

Це жахливо. Ми воліли б думати, ніби ми вільні й будь-якої миті можемо створити себе знову. І що наше життя цілковито залежить від нас. Цей зв'язок із чимось настільки великим і монументальним, як небо, пригнічує нас. Краще б ми були малими, тоді й наші грішки можна було пробачити.

Тому я переконана, що слід ґрунтовно познайомитися з нашою в'язницею.

За фахом я інженер-мостобудівник, я вже згадувала про це? Я зводила мости в Сирії та Лівії, а в Польщі поблизу Ельблонга й на Підляшші — два. Той, що в Сирії, був химерний — він з'єднував береги річки, котра з'являлася лише періодично — вода пливла в руслі протягом двох, трьох місяців, тоді її всотувала розпечена земля, і русло перетворювалося на таку собі бобслейну трасу, якою гасали дикі пустельні Собаки.

Найбільшу приємність мені завжди справляло перетворення уяви на цифри — з них поставала конкретна картина, потім малюнок, тоді проект. Цифри збігалися на мій аркуш і там слухняно влягалися. Мені це дуже подобалося. Алгебраїчний талант став у пригоді для Гороскопів, тоді все треба було самій обраховувати за допомогою логарифмічної лінійки. Нині в цьому немає потреби; існують готові комп'ютерні програми. Хто зараз пам'ятає про логарифмічну лінійку, якщо панацеєю від будь-якої спраги знань стало одне-єдине «клац» мишкою? Проте саме тоді, у найкращий для мене час, почалася моя Недуга й довелося повернутися до Польщі. Я довго лежала в лікарні й неможливо було встановити, що насправді зі мною коїться.

Колись я зустрічалася з одним Протестантом, який працював геодезистом на будівництві автострад, і він мені казав, цитуючи, здається, Лютера, що той, хто страждає, бачить Бога іззаду. Я замислилась чи йдеться тут про спину чи, може, сідниці, як виглядає Бог іззаду, якщо ми не можемо уявити собі перед? Скидається на те, що той, хто страждає, має до Бога особливий доступ, через чорний хід, він благословенний, спізнає якусь істину, котру без страждань важко було б зрозуміти. Тож у певному розумінні здоровим є лише той, хто страждає, хоч як це не дивно звучить. Мабуть, тут я маю рацію.

Протягом року я взагалі не ходила, а коли Недуга почала помалу відступати, вже знала, що нездатна буду зводити мости на пустельних річках, і що мені не можна задалеко відходити від холодильника із глюкозою. Тому я змінила професію й стала вчителькою. Працювала в школі, навчаючи дітей різних корисних речей: англійської, ручної праці та географії. Завжди намагалася цілковито заволодіти їхньою увагою, зробити так, щоб вони запам'ятовували важливу інформацію не тому, що бояться отримати двійку, а тому, що їм справді це необхідно.

Для мене це була велика приємність. Діти завжди вабили мене більше, ніж дорослі, бо я й сама трохи інфантильна. У цьому немає нічого поганого. Добре, принаймні, що я це усвідомлюю. Діти гнучкі й піддатливі, відверті й невимогливі. Вони не ведуть пустопорожніх балачок, *small-talks*, за якими будь-хто дорослий може змарнувати собі життя. На жаль, що старшими вони стають, то більше скоряються владі розуму, перетворюються, як сказав би Блейк, на мешканців Ульро, ^[5] і не так легко вказати їм потрібний шлях. Тому мене тішили тільки малі діти. Старші, яким, скажімо, виповнилося десять, були ще огидніші, ніж дорослі. У цьому віці діти втрачають власну індивідуальність. Я бачила, як вони костеніли, неминуче досягаючи віку дозрівання, і це спричинялося до того, що ці дітлахи поступово узалежнювалися від того, щоб бути такими, як інші. Рідко в кого ще тривала якась внутрішня боротьба, змагання із цією новою формою, проте врешті й вони піддавалися, майже всі. Тоді я ніколи не намагалася їх супроводжувати — це означало стати свідком Падіння, уже не вперше. Найчастіше я навчала дітей до цього віку, щонайбільше до п'ятого класу.

Нарешті мене випроводили на пенсію. Я вважаю, що зарано. Важко це збагнути, бо я добре працювала та й досвід мала чималий, і жодних проблем, хіба що крім моєї Недуги, яка давалася взнаки лише вряди-годи. Я поїхала до відділу освіти й там подала відповідну заяву, документи й прохання, щоб мені дозволили далі працювати. На жаль, нічого не вийшло. То були погані часи — реформи, реорганізація системи, зміни програм і масове безробіття.

Потому я шукала роботи в сусідній школі, і ще одній, на півставки й на чверть, погодинної, узялася б і за похвилинну, якби мені лише дозволили, та скрізь відчувала, що за мною стоїть натовп інших, молодших, я чула, як вони дихають мені в потилицю, нетерпляче тупцяючи на місці, хоча це робота невдячна й низькооплачувана.

Лише тут мені вдалося. Коли я вже виїхала з міста, купила цей будиночок і почала виконувати обов'язки сторожа довколишніх осель, до мене через гори добралася задихана молоденька директорка школи. Вона, мовляв, знає, що я вчителька. Мене страшенно зворушило те, що ця пані вжила теперішній час, бо вчитель — це стан духу, незалежний від місця роботи. Вона запропонувала мені декілька годин англійської в школі, з малими дітьми, саме такими, як я люблю. Тож я погодилася

й раз на тиждень почала навчати малюків англійської. Семи- й восьмилітки, які ще ставляться до навчання з великим завзяттям, але й так само швидко починають нудьгувати. Директорка хотіла щоб я вела ще й уроки музики — мабуть, чула, як ми співали «Amazing Grace», але це вже було заважно для мене. Досить того, що кожної середи я спускаюся вниз, до села, у чистому вбранні, мушу зробити зачіску й легенький макіяж, тоді я підфарбовую зеленим олівцем повіки й припудрюю обличчя. Усе це вимагає від мене чимало часу й терплячості. Я могла б ще взяти фізкультуру, я висока й сильна. Колись займалася спортом. Десь у місті ще зберігаються мої медалі. Та якраз на цей предмет в мене не було жодних шансів з огляду на мій вік.

Мушу сказати, що зараз, узимку, мені нелегко туди дістатися. Того дня треба встати раніше ніж завжди, коли ще темно, підкинути дров до печі, почистити від снігу Самурая, а іноді, як він стоїть далі, край дороги, добрести до нього заметами, а це задоволення нижче середнього. Зимові ранки зроблено зі сталі, у них металічний присмак і гострі краї. У середу о сьомій ранку, у січні, помітно, що світ не було створено для Людини, і вже напевне не для того, щоб їй було зручно й приємно.

* * *

На жаль, ані Дизьо, ані будь-хто з моїх друзів не поділяє моєї пристрасті до Астрології, тож я намагаюся про це не розводитися. Мене й так мають за дивачку. Зізнаюся лише тоді, коли мушу довідатися про дату й місце чийогось народження, так, як у випадку з Комендантом. Із цією метою я опитала чи не всіх людей на Плоскогір'ї й половину в містечку. Повідомляючи день свого народження, люди, властиво, називають мені своє справжнє ім'я, показують небесний штампель і таким чином відкривають переді мною власне минуле й майбутнє. Проте багато людей ніколи не матимуть нагоди про це запитати.

Здобути дату відносно неважно. Достатньо паспорта, будь-якого іншого документа, іноді її можна принагідно розшукати в Інтернеті. Дизьо має доступ до різноманітних реєстрів і таблиць, проте я тут про це не розповідатиму. Але ж час, ідеться про час народження! Його не записують у документах, а саме він і є справжнім ключем до Людини.

Гороскоп без докладного часу небагато вартий — ми знаємо ЩО, проте не знаємо ЯК і ДЕ.

Дизьові, який осудливо ставився до моєї пристрасті, я завжди пояснювала, що колись Астрологія була тим самим, чим нині є соціобіологія. Тоді він, принаймні, здавався більш зацікавленим. Немає чого обурюватися на таке порівняння. Астролог вірить, що на особистість Людини впливають небесні тіла, соціобіолог — що все відбувається через таємничу дію молекулярних тіл. Різниця в масштабах. Обоє не знають, у чому полягає цей вплив, і як він здійснюється. Властиво кажучи, вони говорять про одне й те саме, просто використовують різні одиниці виміру. Інколи мене й саму вражає ця схожість і те, як я люблю Астрологію й не маю ані крихти поваги до соціобіології.

У Гороскопі дата народження визначає й дату смерті. Це зрозуміло — той, хто народився, мусить померти. Чимало місць у Гороскопі вказує нам на час і вид смерті, треба вміти їх помітити й пов'язати між собою. Наприклад, перевірити транзитні аспекти Сатурна до хілегу й те, що відбувається у восьмому домі. Ще раз поцікавитися, яке відношення до всього цього мають світила.

Усе це складно й тут занудьгує кожен, хто на цьому не знається. «Та коли придивитися уважно, — говорила я Дизеві, — коли пов'язати між собою різні факти, виявиться, що збіг подій тут, унизу, із розташуванням планет там, нагорі, надзвичайно очевидний». Мене це завжди дуже хвилює. Та це хвилювання впливає з розуміння. Тому Дизьо йому не піддається.

Захищаючи Астрологію, я часто мушу використовувати ненависні статистичні аргументи, які завжди промовляють до юних умів. Молоді люди абсолютно безкритично й мало не побожно ставляться до статистики. Достатньо подати їм щось у процентах або запропонувати як імовірність, і вони вже беруть це за чисту монету. Тож я посилалася на Гокелена й на «ефект Марса» — явище, яке може здаватися дивним, але його підтверджує статистика. Гокелен довів, що в Гороскопах спортсменів Марс, який є планетою сили, змагальності й такого іншого, статистично частіше займає певне визначене місце, аніж у Гороскопах неспортсменів.

Дизьо, звісно, нехтував таким доказом, та й усіма іншими, які йому видавалися незручними. Навіть, коли я розповідала йому про численні приклади здійснення передбачень. Наприклад, про Гітлера, якому особистий Астролог Гімлера, Вільгельм Вольф, напроорокував «eine Grasse Gefahr für Hitler am 20.07.44», тобто велику небезпеку для Гітлера того дня, а відомо, що це був день замаху у Вольфшанці. Потому той-таки похмурий Астролог незворушно провістив «dass Hitler noch vor dem 7.05.45 eines geheimnissvollen Todes sterben werde», тобто, що помре таємничою смертю до 7 травня.

— Неймовірно, — відгукувався Дизьо. — Хіба таке можливо? — запитував він сам себе, проте відразу про все забував, і його недовіра спалахувала знову.

Я намагалася його переконати іншими способами, демонструючи бездоганну взаємодію того, що внизу з тим, що на небі.

— Глянь, наприклад, уважно — літо 1980, Юпітер у кон'юнкції із Сатурном у Терезах. Могутня кон'юнкція. Юпітер представляє Владу, Сатурн — робітників. Крім того у Валенсі ще й Сонце в Терезах. Бачиш?

Дизьо з недовірою хитав головою.

— А Поліція? Що на небі представляє Поліцію? — запитав він.

— Плутон. Він також відповідає за спецслужби та мафію.

— Ага, ага... — повторював він недовірко, проте я бачила, що хлопець мав добрі наміри й дуже старався.

— Дивися далі, — продовжувала я й показувала розташування планет. — Сатурн у Скорпіоні перебував у 1953 році — смерть Сталіна й відлига; 1952–1956 — тоталітаризм, війна в Кореї, тоді ж винайшли водневу бомбу. 1953 рік був найважчим для польської економіки. Дивися, саме тоді Сатурн сховався у Скорпіоні. Хіба це не дивовижно?

Дизьо совався на стільці.

— Ну гаразд, диви-но сюди, — Нептун у Терезах — хаос, Уран у Ракові — народ повстає, ліквідація колоніального режиму. Коли Уран входив у сузір'я Лева, вибухнула французька революція, відбулося січневе повстання й народився Ленін. Не забувай, що Уран у Левові завжди представляє революційну владу.

Я бачила, що його це втомлює.

Ні, не було можливості переконати Дizia змінити ставлення до Астрології. Та нехай уже.

Залишаючись сама, я розклала на кухні мої експериментальні Знаряддя й раділа, що можу досліджувати ці незвичайні залежності.

Спершу я проаналізувала Гороскоп Великої Ступні й відразу потому — Комендантів.

Якщо говорити в загальних рисах, на схильність Людини до нещасних випадків указують: Асцендент, його володар та планети, що перебувають на Асценденті. На природну смерть указує володар восьмого дому. Якщо він опиниться в першому домі, це означає, що смерть станеться із власної вини. Наприклад, через неухвалюваність. Коли сигніфікатор пов'язаний із третім домом, Людина усвідомлюватиме причину власної смерті. Якщо ж не пов'язаний — жертва навіть не втямить, де сталася фатальна помилка. У другому домі — смерть настане через майно та гроші. За таких обставин на Людину можуть напасти, аби пограбувати й убити. Третій дім характерний для дорожніх пригод і катастроф. У четвертому — смерть через земельну власність або з вини родини, особливо батька. У п'ятому — через дітей, надмірні насолоди або під час занять спортом. У шостому домі — ми самі винні у власних хворобах, через необережність або перепрацювання. Коли володар восьмого дому перебуває в сьомому, то смерть спричинить подружній партнер; це може бути поєдинок, розпач через зраду. І таке інше.

У Гороскопі Коменданта у восьмому домі (загроза життю, дім смерті) знаходиться Сонце, тіло, яке символізує життя, але крім того й владне становище. Воно перебуває у квадратурі — неймовірно складному аспекті — до Марса (наси́льство, агресія) у дванадцятому домі (Убивство, замах, таємне вбивство) у Скорпіоні (смерть, убивство, Злочин). Володарем Скорпіона є Плутон, отже, влада може бути пов'язаною з такими структурами як поліція, гм, або мафія. Плутон перебуває в кон'юнкції із Сонцем у Левові. Усе це, як на мене, свідчить про те, що Комендант був дуже непростою й таємничою особою, уплутаною в різні брудні оборудки. Що він міг бути жорстоким і нещадним, а його посада запезпечувала очевидні зиски. Цілком імовірно, що крім офіційної роботи, у Поліції, він обіймав значне становище деінде, у чомусь таємному й зловісному.

На додачу, володар Асценденту перебуває в Овені, який керує головою, тож насильство (Марс) стосується його голови; це причина смерті — удар по голові. І ще я пригадала, що Сатурн у тваринному

знакові — Овені, Тільці, Левові, Стрільці й Козерогові — віщує небезпеку для життя з боку дикої або агресивної Тварини.

— У «Пеклі» Данте говорить вустами Вергілія, що в астрологів були страхітливо поскручувані шиї, — зауважив Дизьо на закінчення моїх розумувань.

* * *

— Ворушись, брате, не сором мене, — мовила я до Самурая, але він лише прохурчав щось у відповідь, проте відразу й здивував. Це така собі лояльність. Коли живеш разом стільки часу й очікуєш взаємної підтримки, зроджується щось схоже на дружбу. Я знаю, що він уже в поважному віці, і з кожним роком йому все важче пересуватися. Так само, як мені. Знаю й те, що занедбую його, і що ця зима добряче далася йому взнаки. Як і мені. Я маю в багажнику все на випадок якоїсь Катастрофи. Лопату й мотузки, електропилу, каністру з бензином, мінеральну воду й пачку крекерів, які, певне, вже відсиріли, бо я вожу їх там від осені. Є ще ліхтарик (ось, де він!), аптечка, запасне колесо й помаранчевий туристичний холодильник. Тут у мене також другий балончик зі сльозогінним газом на випадок, якщо на мене хтось нападе дорогою, хоча це й маловірогідно.

Ми їхали Плоскогір'ям у бік села, луками й чудовими пустищами. Ледь пробивалася несмілива зелень. Із землі стриміли листочки молоді кропиви, маленькі й ще слабкі. Важко уявити, що за два місяці вони стирчатимуть штивні, пихаті й небезпечні, з пухнастими зеленими китицями, повними насіння. Біля самої землі край дороги видніють мініатюрні личка стокроток — мені завжди здавалося, що вони мовчки спостерігають за кожним, хто повз них проїздить і суворо нас оцінюють. Армія гномиків.

Я припаркувалася біля школи й до машини відразу підбігли мої малі учні — їх завжди захоплювала Вовча голова, приклеєна на передніх дверцятах Самурая. Тоді провели мене до класу, щебечучи й невтомно базікаючи одне поперед іншого та смикаючи за рукави светра.

— Good Morning, — сказала я.

— Good Morning, — відповіли діти.

Була середа, і ми почали свій звичний ритуал. На жаль, половина класу знову була відсутня, хлопчиків забрали з попереднього уроку через якісь приготування до першого причастя. Довелося знову повторювати пройдений матеріал. Наступного уроку я навчала дітей слів, пов'язаних із природою, тож трохи насмітила й потому мене висварила технічка.

— Після вас завжди в класі, як у свинюшнику. Це школа, а не дитячий садок. Навіщо вам ці брудні каменюки й водорості?

У цій школі вона була єдиною людиною, якої я боялася, а її скрипучий, сповнений докору голос, дратував мене. Уроки дуже втомлювали, навіть фізично. Я знехотя попленталася по крамницях і на пошту. Купила хліба, картоплі й купу інших овочів. Дозволила собі придбати таку розкіш, як камбозола, щоб принаймні цим улюбленим сиром покращити собі настрій. Інколи я вибираю собі різні журнали й газети, але зазвичай читання їх викликає в мене незрозуміле почуття провини. Що я чогось не зробила, про щось забула, не можу впоратися із завданнями, не встигаю зробити щось важливе й відстаю від решти. Газети, без сумніву, праві. Та коли уважно поспостерігати за метушнею на вулиці, спадає на думку, що в купи інших людей ті самі проблеми й вони теж чогось у житті не зробили.

До міста перші слабенькі прояви весни ще не дійшли, певне, вона хазяйнувала на околицях, у дачних садочках, біля струмків, як колись ворожі армії. На бруківці ще від зими залишилися купи піску, яким посипали слизькі тротуари. Зараз, на Сонці, він здіймався курявою й запорошував щойно витягнуті із шаф весняні туфлі. Міські клумби виглядали кволими. Газони були забруднені собачими гівнами. Вулицями сновигали посірілі люди із примруженими очима. Вони здавалися приголомшеними. Вишиковувалися в черги до банкоматів, щоб зняти двадцять злотих, яких мало б вистачити на сьогоднішні продукти. Поспішали до поліклініки, бо мали талончик на 13.35, або прямували на цвинтар, щоб поміняти зимові пластмасові квіти на живі весняні нарциси.

Я була до глибини душі вражена цим людським мурашником. Іноді мене огортає таке зворушення, гадаю, що це пов'язане з моєю Недугою; мій імунітет слабне. Я зупинилася на похилому ринку й мене охопило могутнє почуття спільноти з перехожими. Кожен був братом і кожна — сестрою. Ми були такими схожими одне на одного. Тендітні,

беззахисні, нас так легко було знищити. Ми довірливо метушилися під небом, від якого не доводилося чекати нічого хорошого.

Весна — це лише короткий перепочинок, за яким наступають могутні війська смерті; вони вже облягають міські мури. Ми живемо в облозі. Якщо придивитися зблизька до кожного моменту, можна задихнутися від жаху. У наших тілах невтримно прогресує розклад, невдовзі ми захворіємо й помremo. Нас покинуть наші кохані, пам'ять про них розвіється в імлі; не залишиться нічого. Лише трохи одягу в шафі, хтось на світлині, кого іноді вже й не впізнаєш. Потьмяніють найцінніші спогади. Усе зникне, поглинute темрявою.

Я побачила на лавці вагітну дівчину, що читала газету, і раптом подумала про те, що будь-яке невідання є блаженним. Як можна знати все це, і наважитися мати дітей?

Мої очі знову почали сльозитися; я знітилася, мені стало справді незручно. Не могла спинити сліз. Хоч би Алі щось із цим зробив.

Крамниця Доброї Звістки знаходилася на бічній вуличці біля Ринку, увійти туди можна було лише пройшовши через паркінг, що не надто подобалося потенційним клієнтам секонд-хенду.

Уперше я зазирнула сюди минулого року, пізно восени. Я замерзла й зголодніла. Вологі листопадові сутінки нависали над містом, і люди прагнули чогось світлого й теплого.

Від порога вели килимки, чистенькі, барвисті, вони розбігалися між вішалками, на яких одяг було посортовано за кольорами й відтінками; пахло ароматичними свічками й було тепло, майже гаряче, бо під вікнами встановлено великі батареї. Колись тут був Кравецький кооператив інвалідів, про що свідчив помітний ще й досі напис на стіні. Величезний вазон у кутку, рясний кімнатний виноград, що явно був завеликим для квартири колишнього власника. Зараз його виткі пагони пнулися стінами до вітрини. Усе тут нагадувало кав'ярню часів соціалізму, хімчистку й прокат карнавальних костюмів. А посеред усього цього перебувала Добра Звістка.

Саме так я її назвала. Ім'я для дівчини прийшло саме, тріумфально спало на думку. З першого погляду. Тріумфально — чудове, могутнє слово; використовуючи його, власне кажучи, не треба більше нічого пояснювати.

— Я б хотіла теплу куртку, — несміливо промовила я, а дівчина глянула на мене розумним поглядом, блиснувши карими очима. Приязно кивнула головою.

Тож трохи помовчавши, я продовжувала:

— Щоб вона мене гріла й захищала від дощу. Щоб не скидалася на інші куртки — сірі або чорні, які легко переплутати десь у гардеробі. Щоб мала кишені, багато кишень, куди можна покласти ключі, ласощі для Собак, мобілку, паспорт, тоді мені не треба носити торбинку, яка лише заважає.

Я сказала це, усвідомлюючи, що цим проханням віддаю себе в її руки.

— Здається, у мене для вас дещо є, — відказала Добра Звістка і ми пішли углиб цього довгого, наче кишка, приміщення.

У самому кінці стояла кругла вішалка, на якій висіли куртки.

Дівчина, не замислюючись, простягнула руку й витягла одну з них, гарну пухову, кармінного кольору.

— Що скажете? — у її очах відбивалися великі шибки світлих вікон, погляд спалахнув прегарним, чистим сяйвом.

Атож, куртка була саме на мене. Я почувалася, як Тварина, якій повернули здерту шкіру. У кишені знайшла крихітну мушлю й вирішила, що це маленький подарунок від попередньої власниці. Таке собі побажання: аби добре носилася.

У цій крамниці я купила ще й рукавиці, дві пари. Потім збиралася понишпорити в кошику із шапками й тоді побачила, що там лежав великий чорний Кіт. А поруч, на шарфах — ще один, такий самий, тільки більший. Я подумки назвала цих Котів Шапкою й Шарфиком, хоча потім насилу їх розрізняла. Чорні Коти Доброї Звістки.

Ця маленька мила продавчиня з китайською зовнішністю (на голові мала шапку зі штучного хутра) заварила мені чаю й підсунула стілець до пічки, аби я могла зігрітися.

Так почалося наше знайомство.

Коли дивишся на деяких людей, горло стискається, а очі наповнюються сльозами зворушення. Вони виглядають на істот, наділених повнішою пам'яттю про нашу колишню невинність і не зруйнованих доценту Падінням. Така собі примха природи. Може, це чийсь посланці, як ті слуги, що відшуковують загубленого принца, котрий не пам'ятає про власне походження, показують йому вбрання,

яке він носив колись у себе на батьківщині, й нагадують про повернення додому.

Вона теж страждала від своєї хвороби. Дуже рідкісної й чудної. Не мала волосся. І брів, і вій теж. Ніколи. Такою народилася. Гени або Астрологія. Я, звісно, переконана, що це Астрологія. Так, авжеж, я перевірила це потім у її Гороскопі: Ущербний Марс побіля Асценденту, з боку дванадцятого дому і в опозиції до Сатурна в шостому (такий Марс спричиняє також скритні й невмотивовані вчинки).

Отож вона малювала собі гарні брови олівцем, а на повіках — крихітні рисочки, що мали нагадувати вій; видимість була бездоганна. На голові завжди носила тюрбани, шапки, часом навіть перуки, або намотувала хустку.

Улітку я здивовано дивилася на її руки, цілковито позбавлені маленьких світлих або темнуватих волосків, які є в усіх нас.

Часто я замислююся, чому нам подобаються ті, а не інші люди. І щодо цього в мене теж є своя Теорія. Існує певна ідеальна гармонійна форма, до якої інстинктивно прагне наше власне тіло. Ми обираємо в інших ті риси, які могли б доповнити цей ідеал. Мета еволюції суто естетична, не йдеться про жодне пристосування. Еволюція прагне краси, осягнення найдосконалішої гармонії будь-якої форми.

Лише спостерігаючи за цією дівчиною, я помітила, яким, власне кажучи, бридким є наш волосняний покрив — ці брови посеред чола, вій, щетина на голові, пахви й лобок. Навіщо нам ці химерні стигмати? Гадаю, у раю ми всі були б позбавлені волосся. Голі й гладенькі.

Вона розповіла, що народилася в селі під Клодзьком, у дуже великій родині. Батько пив і рано помер. Мати серйозно хворіла. У неї була депресія й вона померла в лікарні, отупіла від ліків. Добра Звістка давала собі раду, як уміла. На відмінно склала випускні, але вчитися далі не пішла, бо не мала грошей, а до всього ще й піклувалася про менших братів та сестер. Вирішила заробити на навчання, але не могла знайти роботу. Нарешті її взяла до себе власниця мережі секонд-хенду, але платня виявилася настільки мізерною, що Добра Звістка насилу могла зводити кінці з кінцями, і навчання відкладалося щороку чимраз далі. Коли в крамниці нікого не було, дівчина читала. Я знала її книжки, бо вона ставила їх на полиці й позичала відвідувачам секунду. Похмурі жахіття, готичні романи в пошарпаних обкладинках, на яких був намальований Кажан. Чернець-збоченець, відокремлена від тіла

рука, яка мордує людей, труни, вимиті повинню на цвинтарях. Вочевидь таке чтиво переконувало її, що ми живемо в найгіршому зі світів, і це сповнювало її оптимізму.

Слухаючи розповідей Доброї Звістки про її життя, я почала вже було подумки ставити всі ці запитання, котрі починаються словами «чому ти не...», далі йде опис того, що, на нашу думку, слід у такій ситуації зробити. Мої вуста вже почали вкладатися в таке нахабне «чому», але я вчасно прикусила язика.

Саме так це відбувається в глянцевих журналах, і я на якусь мить запрагнула стати схожою на них: розповідати, чого ми не зробили, де вчинили не так, як слід, що занехаяли, аби нарешті нацькувати нас самих на себе, аби ми відчули до себе відразу.

Я нічого не сказала. Життєві історії — це не привід для дискусій. Їх треба вислухати й віддячитися тим самим. Тому я теж розповіла Добрій Звістці про своє життя й запросила її додому, аби познайомити з дівчатками. Так і сталося.

Я звернулася в її справі до місцевої влади, та довідалася, що для таких осіб, як Добра Звістка, не передбачено фінансової підтримки. Немає жодних стипендій. Чиновниця порадила мені взяти в банку кредит. Його сплачують, закінчивши навчання й почавши працювати. Існують безкоштовні комп'ютерні, кравецькі й флористичні курси. На жаль, лише для безробітних. Тому дівчині довелося б звільнитися, щоб мати можливість на них ходити.

Я пішла до банку, де мені дали купу паперів, які слід було заповнити. Та одне було найважливішим — Добра Звістка повинна вступити до університету. І я знала, що вона, нарешті, доможеться свого.

Приємно сидіти в крамниці Доброї Звістки. Це найзатишніший куточок у місті. Сюди заходять матері з дітьми й пенсіонерки дорогою до дешевої їдальні. Зазирають охоронець із паркінгу й закоцюблі продавчині з поблизького базару. Усі отримують гарячий чай або каву. Можна було б сказати, що Добра Звістка влаштувала тут кав'ярню.

Сьогодні я мала почекати на неї, доки вона не зачинить свою крамничку, а потім податися з Дизем до Чехії, щоб відвідати книгарню, де продається Блейк. Добра Звістка складала якісь шарфики. Вона була маломовна, а коли вже щось говорила, то тихенько, і треба було

слухати її дуже уважно. Останні відвідувачі ще нишпорили між вішалок, шукаючи обновки. Я зручно вмостилася на стільці й блаженно заплющила очі.

— А ви чули, що в лісах на Плоскогір'ї, десь там біля вас, з'явилися лисиці? Білі й пухнасті.

Я завмерла. Біля мене? Розплющила очі й побачила Добродія з Пуделем.

— Здається, той багатій з таким кумедним прізвищем випустив їх зі своєї ферми, — розповідав він, стоячи переді мною з кількома парами штанів, перекинутими через плече. Його Пудель глянув на мене, посміхаючись по-собачому, мабуть, упізнав.

— Нутряк? — запитала я.

— Саме він, — підтвердив Добродій, а тоді звернувся до дівчини: «Ви не могли б знайти мені штани на вісімдесят сантиметрів у поясі?».

— Ніяк не відшукають того Нутряка. Зник. Щез безслідно. Як голка в копиці сіна, — продовжував літній Чоловік. — Здається, він утік зі своєю коханкою кудись до теплих країв. А що він багатій, то йому легко сховатися. Кажуть, він був замішаний у якісь махінації.

Голомозий молодик, котрий питався про спортивний костюм фірми «Найк» або «Пума», а зараз шукав чогось на вішаках, озвався, майже не відкриваючи рота:

— Ніякі це не махінації, а мафія. Завозили контрабандні хутра з Росії, а проходили вони ніби з його ферми. Не розрахувався з російською мафією, перелякався й чкурнув.

Ця розмова мене занепокоїла. Ставало страшно.

— А це Пес чи Сучка, ваш Пудель? — ввічливо запитала я літнього Добродія, відчайдушно намагаючись спрямувати розмову в інше русло.

— А, мій Максик? Пес, звісно. Парубок іще, — засміявся той. Але його вочевидь більше цікавили місцеві плітки, бо він звернувся до голомозого й продовжував:

— Він мав величезне майно. Готель на виїзді із Клодзька. Продуктові крамниці. Звіроферму. Бойню та м'ясопереробний цех. Конюшні. А скільки ще всього записаного на дружину!

— Будь ласка, ось вам на вісімдесят сантиметрів, — я простягнула йому досить пристойні сірі штани.

Він ретельно оглядав їх, начепивши окуляри, читав інструкцію прання.

— Справді, гарні, я їх візьму. Знаєте, я люблю підігнані речі, обтислі. Це підкреслює фігуру.

— От бачите, які люди різні. А я завжди купую все завелике. Це дає відчуття свободи, — відповіла я.

Дизьо приніс добру новину. Місцевий тижневик «Клодзький край» запропонував йому опублікувати в рубриці «Поезія» переклади Блейка. Він був схвильований і зняковілий водночас. Ми їхали практично безлюдним шосе в напрямку кордону.

— Мені хотілося спершу перекласти його «Листи», і лише потім повернутися до поезії. Та коли вже вони замовляють поезію... Боже мій, що я їм можу запропонувати? Що дати для початку?

Правду кажучи, я вже не могла зосередитися на Блейкові. Помітила, що ми проминули прикордонну будку і в'їхали до Чехії. Дорога тут була краща, і Дизева машина перестала деренчати.

— Дизю, це правда про тих лисиць? — запитала його Добра Звістка, яка сиділа на задньому сидінні. — Що вони втекли з ферми й блукають лісом.

Дизьо притакнув.

— Це трапилося кілька днів тому. Спершу в Поліції думали, що Нутряк перед утечею продав комусь усіх тварин. Та скидається на те, що він їх випустив. Дивно, правда?

— А його розшукують? — запитала я.

Дизьо відповів, що ніхто не заявляв про його зникнення, тож немає підстави, аби його шукати.

Дружина не заявляє, діти не заявляють. Може, він влаштував собі відпустку. Жінка стверджувала, що з ним таке траплялося. Зникав на тиждень, тоді телефонував з Гаїті. Доки його не розшукують банки, немає причини непокоїтися.

— Людина вільна й може робити із власним життям усе, що заманеться, доки її не почнуть розшукувати банки, — заявив Дизьо переконливим тоном. Гадаю, з нього був би чудовий поліцейний прес-секретар.

Дизьо також розповів, що Поліція здогадується, звідки ці гроші, які були в Коменданта за паском штанів. Це хабар. Поліція встановила, що

Комендант саме повертався від Нутряка. У Поліції купу часу займає встановлення абсолютно очевидних фактів.

— І ще одне, — додав він насамкінець. — На знарядді, яким імовірно вбито Коменданта, були сліди крові тварини.

Ми забігли до книгарні останньої хвилини перед закриттям. Сивенький Гонза подав Дизеві дві замовлені книжки, і я побачила, як хлопцеві щоки спалахнули. Він глянув, щасливий, на Добру Звістку й на мене, а тоді простягнув руки, наче хотів обійняти Гонзу. То були солідні старі видання сімдесятих років, з докладними коментарями. Таких зараз не дістанеш. Ми поверталися в якомусь піднесеному стані й ніхто більше не згадував про похмурі події.

Дизьо позичив мені на декілька днів «Вибрані листи», і щойно повернувшись додому, я підкинула дров у піч, заварила міцного чаю й почала читати.

Мені особливо сподобався один уривок, переклад якого я собі негайно записала на паперовій торбинці.

«Я впевнений, що мій Організм перебуває в доброму стані, — писав Блейк, — проте має чимало Недуг, про які, окрім мене, ніхто не здогадується. У молодості чимало місць викликали в мене хворобу — наступного Дня, іноді через два, три дні виникали ті самі Симптоми, той самий Біль у Шлунку. Сер Френсіс Бекон звичайно говорив про потребу Дисципліни, якої слід дотримуватися в Гірських Краях. Сер Френсіс Бекон брехун. Жодні справи не здатні змінити Людини, навіть найменшою мірою, а таку дисципліну я називаю Пихатістю й Дурістю».

Це мене дуже схвилювало. Я читала й не могла зупинитися. І здається, сталося те, чого бажав би собі Автор — усе прочитане просоталося до моїх снів — і цілу Ніч я бачила видіння.

9. Велике в малому

*Жайворон поцілений в крило.
Навіть Херувим мовчить, бо — зло.*

Весна починається в травні, а сповіщає про це, сам того не відаючи, Стоматолог, який виносить перед будинок старезну бормашину й таке саме допотопне стоматологічне крісло. Змахує декілька разів ганчіркою, витираючи з нього пилітку, звільняє від павутини й сіна — обидва знаряддя зимували в stodolі, їх витягали хіба що час від часу, якщо виникала крайня потреба. Узимку Стоматолог переважно не працює; узимку тут нічого не зробиш, люди втрачають інтерес до власного здоров'я, крім того, узимку темно, а він погано бачить. Йому потрібне яскраве сонце, травневе, червневе, яке світило б просто в роти його пацієнтам, лісорубам і вусатим чоловікам, що цілими днями простоюють на містку в селі, і через це про них кажуть, що вони працюють у «Мостостої».

Коли висхла вже квітнева грязюка, я чимраз сміливіше обходила околиці, звично оглядаючи свої володіння. О цій порі я охоче відвідувала Ахтозію, маленький присілок біля самої каменоломні, де мешкав Стоматолог. Як і щороку, натрапила на дивовижну картину — на яскраво-зеленій траві, під блакитною плахтою неба, стояло біле стоматологічне крісло, а на ньому напівлежав хтось із роззявленим до Сонця ротом. Над пацієнтом схилявся Стоматолог з бором у руці. Його нога виконувала ледь помітний здалеку монотонний рух, ритмічно притискаючи педаль бормашини. І ще за кілька метрів стояло двоє або троє осіб, які зосереджено, мовчки спостерігали за цим дійством, посьорбуючи пиво.

Основним ремеслом Стоматолога було видалення хворих зубів. Іноді, значно рідше — лікування. Він також займався виготовленням протезів. Коли я ще не підозрювала про його існування, то довго не могла зрозуміти, що за люди живуть у цій околиці. У багатьох з них були характерні зуби, немовби всі були родичами й мали один і той

самий ген або однакове розташування планет у Гороскопі. Особливо старші: їхні зуби були довгасті, вузькі, із синюватим відтінком. Дивні зуби. У мене виникло й альтернативне припущення, оскільки я чула, що глибоко під Пласкогір'ям знаходяться поклади урану, котрі, як відомо, впливають на появу різноманітних Аномалій. Тепер я вже знала, що це просто були протези Стоматолога, його розпізнавальний знак, його марка. Як і будь-який митець, він був неповторний.

Як на мене, він повинен стати цікавинкою для туристів, що відвідують Клодзьку котловину, якби його діяльність була легальною. На жаль, Стоматолога давно позбавили права виконувати свою роботу через зловживання алкоголем. Дивно, чому людей не позбавляють прав виконувати їхні обов'язки через поганий зір. Це може бути набагато небезпечніше для пацієнта. А Стоматолог носив товсті окуляри, у яких одне скельце було склеєне скотчем.

Того дня він свердлив зуб якомусь чоловікові. Важко було роздивитися риси обличчя, викривленого болем і злегка отупілого від горілки, якою Стоматолог знечулював своїх пацієнтів. Пронизливий звук бормашини вгвинчувався в мозок і викликав найжахливіші спогади з дитинства.

— Як життя? — привіталася я.

— Може бути, — відказав він із широкою усмішкою, яка нагадувала про існування античної приказки: «Лікарю, зцілися сам». — Давно я вас не бачив. Востаннє, здається, тоді, коли ви тут шукали своїх...

— Так, так, — перебила я його. — Узимку важко ходити так далеко. Перш ніж виберешся із заметів, уже й поночі.

Він повернувся до свого пацієнта, а я приєдналася до купки роззяв, що замислено спостерігали за роботою бормашини в людському роті.

— А ви бачили білих лисиць? — запитав у мене один із чоловіків. У нього було вродливе обличчя. Якби його життя було іншим, він, певне, став би кіноактором. Проте зараз його врода потьмяніла, прихована під зморшками й борознами.

— Кажуть, Нутряк випустив їх, перш ніж утік, — докинув інший.

— Може, його мучило сумління, — мовила я. — Може, його ті Лисиці загризли.

Стоматолог зацікавлено глянув на мене. Похитав головою й занурив бор у зубові. Бідолашний пацієнт підстрибнув на кріслі.

— Невже не можна запломбувати зуб без цього свердління? — запитала я.

Проте здавалося, долею хворого ніхто особливо не переймався.

— Спершу Велика Ступня, потім Комендант, а тепер Нутряк... — зітхнув Вродливий Чоловік. — Так і з дому страшно вийти. Як смеркне, то я все надворі доручаю робити жінці.

— А ви, нівроку, розумник, — кинула я, а тоді повільно проказала: «Це їм Тварини мстяться за те, що вони полювали».

— Де там... Велика Ступня не полював, — засумнівався Красунчик.

— Зате браконьерствував, — не погодився хтось. — Пані Душейко має рацію. Хто тут найбільше пасток ставив, як не він?

Стоматолог розтер на блюдечку трохи білої маси, а тоді лопаточкою вкладав її до розсвердленого зуба.

— Авжеж, це може бути, — бурмотів він собі під носом. — Воно й справді можливо, мусить же бути якась справедливість. Так-так. Тварини.

Пацієнт жалібно застогнав.

— А ви вірите в боже провидіння? — раптом запитав мене Стоматолог, застигнувши над пацієнтом; у його тоні вчувалася зачіпка.

Чоловіки захихотіли, ніби почули якусь дурню. Я замислилася.

— Бо я вірю, — заявив він, не чекаючи відповіді. Приязно лягнув пацієнта по спині, і той радісно схопився з місця. — Наступний, — мовив Стоматолог. З-поміж роззяв вийшов один і невпевнено всівся в кріслі.

— Що тут таке? — спитав у нього Лікар.

Той замість відповіді роззявив рота, і Стоматолог зазирнув туди. І відразу сахнувся, бовкнувши: «Мать твою», — що вочевидь було найвлучнішою оцінкою стану ротової порожнини пацієнта. Якусь мить він пальцями перевіряв, чи не хитається котрий зуб, а тоді сягнув по пляшку горілки.

— Тримай, випий. Рвемо.

Чоловік щось невиразно промурмотів, цілковито пригнічений несподіваним вироком. Узяв з рук Стоматолога майже по вінця наповнену склянку горілки й випив її душком. Я була впевнена, що після такого наркозу йому не болітиме.

В очікуванні дії алкоголю чоловіки жваво почали розповідати про каменоломню, мовляв, її невдовзі знову відкриють. Вона поглинатиме Плоскогір'я рік за роком, доки зовсім його не проковтне. Доведеться звідси переселитися. Якщо справді її відкриють, Стоматолога виселять першого.

— Ні, не вірю я в боже провидіння, — сказала я. — Організуйте комітет спротиву, — порадила я їм. — Влаштуйте демонстрацію.

— Апре ну деліж, ^[6] — промовив Стоматолог і запхнув пальці до рота напівпритомному пацієнтові. Тоді легко, без жодних зусиль витягнув звідти почорнілий зуб. Почувся хіба що легенький хрускіт. Мене замлоїло.

— Вони мусять помститися за це все, — озвався Стоматолог. — Тварини мусять рознести це все в пиздець.

— Саме так. Роз'їбошити це впень, — підхопила я, і чоловіки глянули на мене з подивом і повагою.

Я поверталася окружною дорогою, було вже добряче по обіді. Тоді на узліссі я вгледіла двох білих Лисиць. Тварини йшли повільно, одна за одною. Їхня білість на тлі зеленої луки здавалася неземною. Вони виглядали, немов дипломатичні працівники Тваринного Королівства, що прибули сюди з'ясувати справу.

На початку травня розквітнув жовтий осот. У добрі роки він зацвітав уже на Паску, коли до своїх будинків, уперше після зими, приїздили власники. У гірші літа вкривав луки жовтими крапками аж на День перемоги. Скільки разів ми з Дизем спостерігали це диво з див.

На жаль, для Дизя це означало початок важких часів; за два тижні його починала мордувати алергія на все — очі сльозилися, він задихався. У містечку ще можна було якось витримати, та коли він щоп'ятниці приїздив до мене, я була змушена щільно зачиняти всі вікна й двері, аби невидимі алергени не проникли до Дизевого носа. Під час цвітіння трав, у червні, наші заняття перекладом доводилося переносити до його домівки.

Після такої довгої й виснажливої, безплідної зими Сонце погано впливало й на мене. Я не могла вранці спати, прокидалася на світанку й повсякчас відчувала неспокій. Цілу зиму доводилося захищатися від вітру, що віяв на Плоскогір'ї, тож зараз я відчиняла навстіж вікна й

двері, щоб він міг удертися досередини й розігнати затхлість, неспокій та будь-які Недуги.

Усе починало вирувати, під травною, попід шаром землі, відчувалася якась гарячкова вібрація, неначе от-от луснуть величезні, набубнявілі від зусиль підземні нерви. Мені важко було позбутися враження, що за всім цим криється чиясь могутня бездумна воля, огидна, наче та сила, котра змушувала Жаб спинатися одна на одну й без упину паруватися в Матожиному ставку.

Варто було Сонцю наблизитися до небокраю, як з'являлася сім'я Кажанів. Вони пурхали безшумно, м'яко, їхній політ завжди видавався мені якимсь вологим. Одного вечора, коли вони почергово облітали кожен дім, я налічила їх дванадцять. Мені хотілося б знати, як Кажан бачить світ; бодай один раз опинитися в його тілі над Плоскогір'ям. Як ми тут усі виглядаємо в його відчуттях? Немов тіні? Неначе снопи коливань, джерела галасу?

Надвечір я сідала перед будинком і чекала, доки вони з'являться, по одному прилетять від дому Професора та його дружини, відвідуючи всіх по черзі. Я легенько махала їм рукою, вітаючись. Власне кажучи, у мене з ними чимало спільного — я теж бачила світ по-іншому, догори дригом. Теж воліла сутінки. Не могла жити під Сонцем.

Моя шкіра погано реагувала на жорстоке, різке проміння, якого ще не пом'якшувало жодне листя або легкі хмарки. Я червоніла, виникало подразнення. Як і щороку, у перші літні дні в мене з'являлися маленькі, сверблячі пухирці. Я гоїла їх кислим молоком і маззю від опіків, яку дав мені Дизьо. Треба було відшукати в шафі минулорічні капелюхи із широкими крисами й зав'язками, аби вітер не зривав їх з голови.

Якоїсь середи, повертаючись у такому капелюхові зі школи, я зробила гак, щоб... — сама не знаю, навіщо. Існують такі місця, які не відвідують охоче, проте щось до них наче тягне. Можливо, там чаїться Жах. А може, через те, що я, як і Добра Звістка, теж люблю жахіття.

Якимсь дивом я опинилася тієї середи біля лисячої ферми. Їхала Самураєм додому й раптом на роздоріжжі звернула в протилежний, ніж завжди, бік. За хвилину закінчився асфальт, і я відчула той нестерпний сморід, який відлякує в цьому місці будь-кого. Гидкий запах усе ще залишався, хоча ферму офіційно закрили два тижні тому.

Самурай повівся так, наче теж мав нюх, і зупинився. Я сиділа в машині, приголомшена смородом, і бачила перед собою, на відстані сотні метрів, обгороджену високою сіткою забудову — бараки, що тягнулися один за одним. Угорі на сітці був потрійний колючий дріт. Сліпучо сяяло Сонце. Кожен стовбур відкидав чітку тінь, кожна гілка скидалася на спис. Тихо було, хоч маком сій. Я напружувала слух, ніби очікуючи, що з-за цього паркану до мене долинуть страхітливі звуки, відлуння того, що коїлося на фермі раніше. Але там явно нікого не було, жодної живої душі — ані людини, ані тварини. Улітку все це заросте лопухами й кропивою. За рік чи два ферма потоне серед зелені й перетвориться, щонайбільше, на місце, яким лякають дітей. Я подумала, що тут можна було б улаштувати музей. Як пересторогу.

За хвилину я завела машину й повернулася на шосе.

О так, мені відомо, як виглядав зниклий власник. Невдовзі потому, як я сюди перебралася, зустріла його на нашому містку. То була химерна зустріч. Я ще не знала, хто він такий.

Якось пополудні я поверталася Самураєм із крамниць у місті. Біля мосту через наш потік побачила джин; він заїхав на узбіччя, ніби хотів розім'яти кістки: усі двері були розчахнуті. Я поїхала повільніше. Не люблю цих високих, могутніх авто, створених радше для війни, аніж для прогулянок на лоні природи. Їхні здоровенні колеса залишають глибокі рівчаки на дорогах, нищать польові стежки. Могутні двигуни викликають багато шуму й викидають гази. Я переконана, що в їхніх власників манюні пущьки, тож розмірами машин вони компенсують собі цей гандж. Щороку я протестую в адміністрації проти перегонів на таких жахливих машинах і надсилаю петиції. Отримую стандартну відповідь, що війт розгляне мою заяву у визначений законом термін, а тоді все стихає. Зараз тут стояло одне із цих страховищ, перед самим потоком, біля долини, майже під нашими будинками. Їдучи дуже повільно, я пильно спостерігала за непроханим гостем.

Спереду сиділа молода, вродлива жінка й курила сигарету. У неї було фарбоване вибілене волосся до плечей і старанний макіяж. На обличчі виділялися обведені темним олівцем вуста. Вона засмагла так сильно, що здавалося, наче її щойно зняли із гриля. Жінка виставила ноги з машини, з її голої стопи з яскраво-червоними нігтями зсунувся босоніжок і впав у траву.

Я зупинилася й визирнула крізь вікно.

— Потрібна якась допомога? — привітно спитала я.

Вона заперечно похитала головою, а тоді підняла погляд до неба й великим пальцем тицьнула кудись за спиною; і змовницьки при цьому всміхнулася. Жінка здалася мені досить приємною, хоча я й не зрозуміла її жесту й тому вийшла з машини. Через те, що вона відповіла на мигах, без слів, я теж почала поводитися тихо; підійшла до неї майже навшпиньках. Запитально підняла брови. Мені подобалася така таємничість.

— Нічого, нічого, — тихо відповіла вона. — Я чекаю на... чоловіка.

На чоловіка? Тут? Я анітрохи не зрозуміла сцени, у якій ненавмисне взяла участь. Підозріливо роззирнулася, і тоді побачила його, того чоловіка. Вийшов з кущів. Виглядав досить химерно й смішно. Був одягнений у щось на зразок камуфляжу із зеленими й коричневими плямами. Скрізь із вбрання стирчали смерекові галузки, від голови до п'ят. Його шолом був обтягнутий такою самою плямистою тканиною. Обличчя вимашене темною фарбою, на тлі якої вирізнялися доглянуті сиві вуса. Очей я не бачила, бо їх закривав чудний пристрій з купою гвинтиків і шарнірів, схожий на апарат, за допомогою якого окулісти обстежують око. А на широких грудях і великому череві висіли казанки, планшетки, футляри й патронташ. У руці він тримав рушницю з оптичним прицілом; вона нагадувала мені зброю із «Зоряних війн».

— Матір Божа, — мимоволі прошепотіла я.

Протягом хвилини я не могла вимовити жодного слова, витріщалася на це одоробло здивовано й перелякано, доки жінка не кинула сигарету на дорогу й доволі іронічно мовила:

— А ось і він.

Чоловік підійшов до нас і зняв з голови шолом.

Мабуть, досі я ніколи не зустрічала Людини з такою виразною сатурнічною зовнішністю. Він був середнього зросту, широкочолоий, із кущуватими бровами. Ледь горбився й був трохи клишоногим. Мені здалося, що він звик до розпусти і в житті цінує тільки одне — послідовне втілення власних бажань, будь-якою ціною. Саме він і був найбагатшою Людиною в околиці.

У мене склалося враження, що чоловік зрадив, побачивши крім дружини ще когось. Собою він явно пишався. Привітався зі мною,

піднявши руку, проте відразу забув про моє існування. Знову надяг шолом і ці химерні окуляри та поглянув у бік кордону.

Я відразу все збагнула й відчула, як в мені спалахнув Гнів.

— Поїхали вже, — нетерпляче, ніби до дитини, звернулася до нього дружина. Можливо, відчула, як довкола мене вібриє Гнів.

Якусь хвилину він удавав, наче не чує, проте відразу підійшов до машини й зняв з голови все це приладдя й поклав рушницю.

— Що ви тут робите? — запитала я, бо нічого іншого не спало мені на думку.

— А ви? — кинув, не глянувши в мій бік.

Його дружина взула босоніжок і сіла за кермо.

— Я тут живу, — холодно відказала я.

— А, то ці дві собаки ваші... Вам уже казали, щоб ви їх тримали біля себе.

— Вони перебувають на приватній території... — почала було я, та він мене перебив. Білки його очей зловісно блиснули на замащеному обличчі.

— Для нас не існують приватні території, пані.

Це сталося два роки тому, коли ще все здавалося мені простішим. Я забула про ту зустріч із Нутряком. Він мене не обходив. Та потім раптово якась швидка планета перетнула невидиму точку, і сталася зміна, одна з тих, які ми тут, унизу, навіть не усвідомлюємо. Може, тільки ледь помітні знаки вказують нам на цю космічну подію, але їх ми теж не зауважуємо. Хтось наступив на гілку на стежці, у морозильнику луснула пляшка з пивом, бо її забули вчасно звідти вийняти, з куща шипшини впали дві червоні ягоди. Як можна все це зрозуміти?

Очевидно, що велике міститься в найменшому. Жодних сумнівів, ось гляньте. Зараз, коли я пишу, на столі викладено планетарну конфігурацію, може, навіть цілий Космос. Термометр, монета, алюмінієва ложка й фаянсова чашка. Ключ, мобілка, папір і ручка. І моя сива волосина, в атомах якої збереглася пам'ять про зародження життя, космічну Катастрофу, що дала початок світові.

10. Плоскотілка Кровоколірна

*Ні Метелика, ні Нетлі не убий,
Бо Останній Суд уже близький.*

На початку червня, коли в будинках, бодай у вихідні, хтось був, я продовжувала й далі дуже серйозно ставитися до своїх обов'язків. Наприклад, я принаймні раз на день сходила на пагорб, і звідти в бінокль спостерігала за територією. Спершу, звісно, придивлялася до будинків. Адже в певному розумінні це живі створіння, які співіснують з Людиною, утворюючи досконалий симбіоз. Моє серце раділо, бо по них явно було видно, що їхні мешканці повернулися. Заповнили порожні приміщення метушнею, теплом власних тіл, думками. Їхні невеликі руки лагодили всі пошкодження після зими, сушили вологі стіни, мили вікна й ремонтували бачки в туалетах. І будинки виглядали так, немовби прокинулися від важкого сну, у який поринає матерія, якщо її не тривожити. На подвір'я вже повиносили пластмасові столи й стільці, повідчиняли дерев'яні віконниці, всередину кімнат нарешті зазирнуло Сонце.

У вихідні з коминів виходив дим. Чимраз частіше приїздили Професор із дружиною, завжди в товаристві друзів. Гуляли дорогою, ніколи не заходили на межу. Щодня по обіді проходжувалися до каплички й назад, час від часу спиняючись і жваво дискутуючи. Інколи, коли вітер віяв з їхнього боку, до мене долітали окремі слова: Каналетто, світлотінь, тенебризм.

Щоп'ятниці почали приїздити й Колодяжні. Ці дружно заходилися видирати рослини, що досі буяли біля їхнього будинку, аби посадити інші, куплені в крамниці. Важко було збагнути їхню логіку. Чому їм не до вподоби чорна бузина й вони воліли гліцинію. Яюсь я зіп'ялася навшпиньки, щоб роздивитися їх за високим парканом, і сказала, що гліцинія, швидше за все, не витримає тутешніх лютневих морозів, але вони похитали головами, посміхнулися, і продовжували робити своє. Викорчували чудовий кущ шипшини й видерли купу материнки. Перед

будинком збудували з каміння вигадливу гірку й посадили круг неї, за їхніми словами, тую, смереки, сосонки й кипариси. Як на мене, справжнє безглуздя.

На довше приїжджала вже й Попеляста, було видно, як вона повільно походжала межами, пряма, наче кілок. Одного вечора я подалася до неї із ключами й рахунками. Вона почастивала мене трав'яним чаєм, який я випила із чемності. Коли ми закінчили розрахунки, я наважилася спитати:

— А якби мені захотілося написати власні спогади, то як це найкраще зробити? — я почувалася досить збентеженою.

— Треба сісти за стіл і змусити себе писати. Це приходить саме. Не можна нічого виправляти. Слід записувати все, що спаде на думку.

Дивна порада. Я не хотіла писати «все». Лише те, що здається мені добрим і корисним. Я гадала, що вона щось додасть, але Попеляста мовчала. Я відчула розчарування.

— Я вас розчарувала? — запитала Письменниця, неначе прочитавши мої думки.

— Так.

— Коли не можна говорити, треба писати, — сказала вона. — Це дуже допомагає, — додала за хвилину й заговорила. Вітер посилювався, й тепер ми бачили крізь вікно дерева, що погойдувалися в такт нечутної музики, як слухачі на концерті в амфітеатрі. Десь нагорі протяг грюкнув дверима. Наче хтось вистрілив. Попеляста здригнулася.

— Мене лякає цей шум, тут ніби все живе!

— Вітер завжди так гуде. Я вже звикла.

Я спитала її, які книжки вона пише, і почула у відповідь, що це романи жахів. Мене це втішило. Треба їх конче познайомити — Попелясту й Добру Звістку, їм напевне буде про що поговорити. Вони — ланки одного ланцюга. Той, хто вміє писати про такі речі, має бути сміливою Людиною.

— А зло завжди мусить бути покаране наприкінці? — поцікавилася я.

— Я про це не думаю. Не замислююся над покаранням. Мені просто подобається писати про страшні речі. Може, це через те, що я сама страхополох. На мене це добре впливає.

— Що з вами трапилось? — запитала я в неї, підбадьорена Сутінками, і показала на ортопедичний комір на її шиї.

— Дегенерація шийних хребців, — пояснила вона таким тоном, немовби йшлося про якусь зіпсутову побутову техніку. — Мабуть, голова в мене заважка. Так мені здається. Атож, заважка голова. Хребці не витримують навантаження і — «хрусь, хрусь» — деформуються.

Попеляста посміхнулася й долила до моєї чашки свого жахливого чаю.

— А ви не почуваетесь самотньою? — запитала вона в мене.

— Іноді так.

— Я вами захоплююся. Хотіла б я бути схожою на вас. Ви дуже мужня.

— Ой ні, я зовсім не мужня. Добре, що тут є чим зайнятися.

— Мені без Агати теж ніяково. Світ навколо такий великий, такий незрозумілий, — вона подивилася на мене й кілька секунд наче перевіряла поглядом. — Агата — це моя дружина.

Я закліпала повіками. Ніколи досі не чула, аби одна жінка про іншу сказала «моя дружина». Але мені це сподобалося.

— Вас це дивує, правда?

Я замислилась на хвильку.

— У мене теж би могла бути якась дружина, — упевнено відповіла я. — Краще жити з кимсь, аніж самотою. Легше йти разом, ніж поодинці.

Попеляста не відповіла. Мені було важко з нею розмовляти. Нарешті я попросила позичити мені її книжку. Якусь найстрашнішу. Вона пообіцяла, що скаже Агаті, аби та привезла. Западали Сутінки, а Письменниця не вмикала світло. Коли ми обидві вже потонули в темряві, я попрощалася й повернулася додому.

* * *

Тепер, заспокоївшись, що будинки знову перебувають під опікою їхніх власників, я з радістю заходила чимраз далі й далі, продовжуючи ці вилазки називати «обходом». Я розширювала свої володіння, ніби самотня Вовчиця. З полегшею залишала за собою домівки й дорогу. Заглиблювалася в ліс і могла блукати ним, забувши про час. Ставало тихше, ліс перетворювався на величезну, затишну глибочінь, у якій можна безпечно сховатися. Він заколисував мої думки. Там мені не доводилося приховувати найдошкульнішої моєї Недуги — того, що я

плачу. У лісі сльози могли текти, промиваючи очі й покращуючи зір. Може, тому я бачила більше, ніж ті, у кого очі сухі.

Спершу я помітила відсутність Козуль. Вони зникли. А може, це трави були такими високими, що ховали їхні руді зграбні спини? Це означало, що Козулі вже окотилися.

Того ж таки дня, коли вперше побачила Панну з Малям, гарним, плямистим Цапком, я вгледіла в лісі Чужинця. Доволі зблизька, хоча він мене й не бачив. У нього був рюкзак, зелений, із внутрішньою рамою, такі робили в сімдесяті, тож я подумала, що цей Чоловік приблизно одного зі мною віку. Власне, так він і виглядав — старим. Був голомозий, а обличчя поросло сивою щетиною, підголеною коротко, мабуть, одним з дешевих китайських одноразових лез, що їх купують на базарі. Завеликі вилинялі джинси негарно надималися на сідницях.

Цей Чоловік просувався дорогою вздовж лісу, обережно, дивлячись попід ноги. Мабуть, тому до нього вдалося підкрастися так близько. Дійшовши до роздоріжжя, де складали зрубані стовбури ялин, він зняв рюкзак, обпер його об дерево, а сам подався до лісу. У бінокль я бачила хіба що розмиту, нечітку картину, тож могла лише здогадуватися, що він там робить. А він нахилився над землею, копирсався в підстилці. Можна подумати, що це грибник, але на гриби ще було зарано. Я спостерігала за ним десь із годину. Чоловік сидів на траві, їв бутерброди й щось записував у зошиті. Тоді якісь півгодини лежав навznak, поклавши руки за голову, і дивився в небо. Потому підхопив рюкзак і зник у гущавині.

Із цією новиною я подзвонила зі школи до Дизя. Мовляв, лісом ходить якийсь чужинець. Розповіла йому також, що казали люди в крамниці Доброї Звістки. Якщо їм вірити, то Комендант був уплутаний у переправляння терористів через кордон. Бо якихось підозрілих субчиків упіймали недалеко звідси.

Але Дизьо вислухав ці сенсаційні новини досить скептично. Його не вдалося переконати, що це може бути той, хто блукає лісом, аби приховати якісь імовірні сліди. Може, у нього там захована зброя?

— Не хочу тебе розчаровувати, але справу, напевне, закриють, бо не знайшли нічого, аби висунути якісь нові версії.

— Як це? А сліди Тварин довкола? Це Козулі зіпхнули його до колодязя.

Запала тиша, а тоді Дизьо запитав:

— Чому ти всім розповідаєш про цих Тварин? Тобі ж однаково ніхто не вірить і кажуть, що ти трохи... ну... — він затнувся.

— Ненормальна, так? — допомогла я йому.

— Ну, так. То навіщо ти про це патякаєш? Ти сама знаєш, що це неможливо, — сказав Дизьо, і я подумала, що їм справді треба все це чітко пояснити.

Я обурилася. Та коли продзеленчав дзвоник на урок, швидко мовила:

— Треба казати людям, що вони повинні думати. У мене немає виходу. Інакше це зробить хтось інший.

Не дуже мені гарно спалося тієї Ночі, бо я знала, що якийсь незнайомець вештається неподалік дому. Та й звістка про ймовірне припинення слідства викликала неприємне занепокоєння. Як це «закрити»? Отак відразу? Без перевірки всіх версій? А ці сліди? Чи звернули вони на них увагу? Адже загинула Людина. Як це, «закрити», до дідька?

Уперше відтоді, як тут оселилася, я позачиняла двері й вікна. Відразу стало задушливо. Неможливо було заснути. Стояв початок червня, Ночі були теплі й запашні. Я почувалася так, наче мене зачинили в котельні. Прислухалася, чи не почую кроків біля дому, думала, що може шарудіти поблизу, зривалася від кожного тріску гілки. Уночі найтихіші звуки здавалися гучнішими, перетворювалися на кашель, стогони, голоси. Мабуть, я була перелякана. Уперше, відколи тут оселилася.

Наступного дня вранці я побачила того самого Чоловіка з рюкзаком. Він стояв біля мого будинку. Спершу я помертвіла від страху, і рука сама потягнулася до сховку з газовим балончиком.

— Добридень. Пробачте, що турбую, — озвався він низьким баритоном, від якого завібрувало повітря. — Я хотів би купити трохи молока від вашої корови.

— Корови? — здивувалася я. — Молока від Корови в мене немає, маю із Жабки, ^[2] підійде?

Він був розчарований.

Зараз, удень, він видався мені доволі приємним. Сльозогінний газ був зайвим. Незнайомець мав на собі білу ляну сорочку з комірцем-стійкою, такі носили за старих, добрих часів. Зблизька виявилось, що він зовсім не був голомозим. Трохи волосся залишилося на потилиці, і він заплітав його в маленьку, тонку кіску, котра скидалася на бруднувату шнурівку.

— А хліб ви печете самі?

— Ні, — здивовано відказала я, — теж купую в крамниці внизу.

— Ага. Ну, добре, нехай уже.

Я вже пішла було до кухні, але обернулася, щоб сказати:

— Я вас бачила вчора. Ви спали в лісі?

— Так, я там ночував. Можна, я присяду? Трохи кістки болять.

Він виглядав неуважним. Сорочка на спині вся позеленіла від трави. Мабуть, він висунувся зі спальника. Я тихенько захихотіла.

— Може, вип'єте кави?

Він рвучко змахнув рукою.

— Я кави не п'ю.

На розумного він не виглядав. Якби був мудріший, то зрозумів би, що справа не в його кулінарних симпатіях чи антипатіях.

— То, може, скуштуєте пирога, — я кивнула на стіл, який ми нещодавно винесли з Дизем надвір. Там лежав пиріг з ревенем, я пекла його позавчора й майже весь з'їла.

— А можна скористатися туалетом? — запитав він таким тоном, неначе ми торгувалися.

— Звісно, — і я пропустила його до будинку.

Він пив каву і їв пиріг. Звався Борис Шнайдер, але власне ім'я вимовляв кумедно, протяжно — «Боороос». Тож я його так і назвала. У нього був м'який східний акцент, а звідки ця вимова взялася, Борос пояснив мені згодом. Він походив з Білостоку.

— Я ентомолог, — сказав він, з ротом, повним пирога. — Мене цікавить такий собі жук, реліктовий, рідкісний і дуже гарний. А ви знаєте, що живете в місці, яке є найпівденнішою точкою ареалу *Cuscijus haematodes*, плоскотілки кровокірної, у Європі?

Я цього не знала. Щиро кажучи, я зраділа так, ніби до нас прибув якийсь новий член родини.

— А як ця плоскотілка виглядає? — поцікавилася я.

Борос простягнув руку до пошарпаного брезентового мішка, обережно витягнув звідти пластмасову коробочку й сунув мені її під ніс:

— А ось так.

У прозорій коробочці лежав мертвий Жук. Невеликий, коричневий, звичайний на вигляд. Мені траплялося бачити дуже гарних Жуків. А цей, хоч як на нього дивись, анітрохи не був особливим.

— А чому він мертвий? — запитала я.

— Тільки не думайте, що я належу до тих любителів, які умертвляють комах, перетворюючи їх на експонати. Я знайшов його вже неживого.

Я пильно глянула на Бороса, намагаючись вгадати, на що він хворий. Ентомолог уважно оглядав мертві стовбури, спорохнявілі або зрубані, й шукав личинок плоскотілки. Рахував їх. Класифікував ці личинки, а результати записував у зошиті, підписаному так: «Поширення в лісах Клодзького графства^[8] деяких видів сапроксилічних жуків, занесених до реєстру додатків II та IV Директиви біотопів Євросоюзу та пропозиції стосовно їхньої охорони. Проект». Я прочитала назву дуже уважно, і це позбавило мене потреби зазирати досередини.

За його словами, Держліс взагалі не усвідомлює того, що стаття 12 Директиви зобов'язує членів Євросоюзу розробити систему охорони біотопів та запобігати їхньому знищенню. Дозволяють вивозити з лісу дерева, де Комахи відкладають яйця, з яких пізніше вилуплюються личинки. А ті опиняються на тартаках та деревокомбінатах. Від них нічогосінько не залишається. Гинуть, і ніхто цього не помічає. Тому начебто й винних немає.

— Тут, у цьому лісі, у кожнісінькій колоді повно личинок плоскотілки, — сказав Борос. — Коли вирубують ліс, частину гілля спалюють. У вогонь летять галузки, де повно личинок.

Тоді я подумала, що кожну несправедливо завдану смерть треба якимось чином оприявнити. Навіть, якщо йдеться про комах. Смерть, якої ніхто не помітив, перетворюється на подвійну несправедливість. Тож мені сподобалося те, що робив Борос. Авжеж, він мене переконав, я цілковито була на його боці.

Я однаково збиралася на свій обхід, тому вирішила поєднати цікаве з корисним і подалася з Боросом до лісу. За його допомогою дерева відкрили перед моїми очима свої таємниці. Звичайні пеньки виявилися справжнісінькими царствами Створінь, які прокладали коридори, влаштували комори, переходи й склали туди свої дорогоцінні яйця. Личинки, може, не виглядали надто гарними, але мене зворушила їхня довірливість — вони доручали своє життя деревам, не підозрюючи, що ці величезні непорушні Створіння настільки вразливі, а до того ж залежать від волі людей. Важко було уявити, як личинки гинуть у вогні. Борос піднімав підстилку й показував мені інші рідкісні види: Жук-самітник, Жук-точильник — хто б міг подумати, що він сидить тут, під корою, Золототурун Золотоблискучий — ага, ось, як він зветься; я стільки разів його бачила, проте досі він залишався для мене блискучим анонімом. Карапузик Чорний, гарний, наче краплинка ртуті. Рогач Малий. Цікаво. Добре було б називати дітей іменами Жуків. А також Птахів та інших Тварин. Жук-Дубовик. Дубовик Ковальський. Дрозофіла Новак. Турун Душейко. Це лише ті, чії назви я запам'ятала. Боросові долоні робили паси, креслили таємничі знаки і — гульк — з'являлася якась Комаха, личинка, яєчка, складені гроном. Я запитала, які з них є корисними, і Борос страшенно обурився.

— З точки зору природи немає істот корисних і некорисних. Це лише дурні вигадки людей.

Він прийшов увечері, після Смерку, бо я запросила його на нічліг. Якщо вже йому ніде переночувати... Постелила йому у вітальні, але ми ще трохи посиділи. Я витягла півпляшки наливки, котра залишилася ще після відвідин Матоги. Борос спершу розповідав мені про всілякі зловживання Держлісу, але потім трохи розслабився. Мені важко було його зрозуміти, бо невже можна так емоційно ставитися до того, що зветься Держліс. Єдиною людиною, яка асоціювалася в мене із цією установою, був лісник Вовче Око. Я назвала його так, бо він мав видовжені зіниці. А взагалі був порядною Людиною.

Ось так Борос залишився в мене на декілька днів. Щодня увечері обіцяв, що завтра по нього прийдуть студенти або волонтери Акції Проти Держлісу, але потім виявлялося, що в них поламалася машина, або що їм довелося поїхати деінде у важливих справах, що дорогою вони завернули до Варшави, а якимось навіть загубили сумку з

документами. І таке інше. Я вже почала було побоюватися, що Борос обживеться в мене, як личинка плоскотілки в стовбурі смереки, і лише Держлісові вдасться викурити його звідси. Хоча я бачила, що він намагається не завдавати клопотів, і навіть старався допомогти. Наприклад, дуже старанно, ретельно поприбирав у ванній.

У його рюкзаку містилася невеличка лабораторія, коробка з ампулками й пляшечками, а в них, як він стверджував, були певні синтетичні хімічні Речовини, дуже схожі на природні феромони комах. Він та його студенти експериментували із цими сильними хімічними засобами, аби за потреби змусити Комах розмножуватися в іншому місці.

— Якщо капнути цим на шматок дерева, самиці жуків відкладуть там яйця. Позбігаються до цього стовбура із цілої околиці, за багато кілометрів. Достатньо кількох краплин.

— А чому люди так не пахнуть? — спитала я.

— Хто тобі сказав, що не пахнуть?

— Я нічого не відчуваю.

— Може, ти не здогадуєшся, що відчуваєш, люба моя, і через людську пиху продовжуєш вірити у свій вільний вибір.

Боросова присутність нагадувала мені, як, буває, відчуваєшся, коли з кимсь живеш. І як це незручно. Як жахливо збиває із власних думок і розсіює увагу. Як інша Людина починає дратувати не стільки своїми діями, скільки своєю присутністю. І коли він виходив уранці до лісу, я благословляла мою чудову самотність. Невже це можливо, думала я, що люди десятки років живуть разом, побіч. Сплять у спільному ліжку, дихають одне на одного, ненавмисне штовхаються крізь сон. Не буду приховувати, наче зі мною цього не трапилося. Протягом якогось часу я спала з одним Католиком у його ліжку, але нічого доброго із цього не вийшло.

11. Спів Кажанів

*Той, хто ув'язнює у клітці спів,
Пробуджує Небесний Гнів.*

До Поліції

Я вимушена написати цього листа, оскільки мене непокоїть бездіяльність місцевої Поліції в справі розслідування смерті мого сусіди в січні цього року, а також загибелі Коменданта за півтора місяці потому.

Обидві ці сумні події сталися зовсім неподалік, тому не дивно, що це Непокоїть і Хвилює мене особисто.

На мою думку, існує чимало очевидних доказів того, що їх було Вбито.

Я б ніколи цього не стверджувала, якби не той факт (а я розумію, що факти є для Поліції тим, чим цеглини для будинку чи клітини для організму — вони становлять основу всієї системи), що разом з моїми Друзями стала свідком не стільки самої смерті, як ситуації відразу після неї, ще до прибуття Поліції. Першого разу свідком був мій сусіда, Сверщинський, за другим — колишній учень, Діонізій.

Моє переконання, що Покійні стали жертвами Вбивства, базується на двох видах спостережень.

По-перше, на місці Злочину в обидвох випадках перебували Тварини. Попервах біля будинку Великої Ступні ми разом зі свідком Сверщинським бачили кількох Козуль (тим часом їхню товаришку було вже почетвертовано на кухні жертви). Що стосується Коменданта, свідки, у тому числі нижчепідписана, помітили величезну кількість слідів козулиних ратиць на снігу довкола колодязя, де знайдено тіло. На жаль, несприятлива для Поліції аура спричинила швидке знищення цих напрочуд важливих і вагомих доказів, які прямо вказують на винуватців обох злочинів.

По-друге, я вирішила проаналізувати певну надзвичайно показову інформацію, яку можна отримати з космограм (зазвичай їх називають Гороскопами) жертв, причому і в одному, і в іншому випадку здається очевидним те, що загибель могли спричинити Тварини, котрі на них напали. Це дуже рідкісне розташування планет, саме тому я пропоную Поліції звернути на це особливу увагу. Дозволю собі додати обидва Гороскопи, сподіваючись, що їх розгляне поліцейний Астролог і підтримає мої Припущення.

З повагою,

Душейко.

* * *

На третій або четвертий день перебування Бороса причалапав Матога, що слід уважати неабиякою подією, бо він майже ніколи мене не провідував.

Виглядало на те, що сусіда був занепокоєний присутністю чужого чоловіка в моєму домі, тому подався в розвідку. Пересувався, зігнувшись навпіл і поклавши руку на поперек, а на обличчі застигла гримаса болю. Сів, важко зітхнувши.

— Поперек схопило, — кинув Матога замість привітання.

З'ясувалося, що він саме зробив у відрах розчин бетону, і вже збирався його вилити, вимощуючи нову доріжку до дому з боку подвір'я, та щойно схилився до відра, як щось хруснуло йому в спині. Тому він залишився в цій незручній позі, з рукою, простягнутою до відра, бо біль не дозволяв випростатися навіть на міліметр. Лише зараз йому трохи попустило, тож він прийшов попрохати в мене допомоги, знаючи, що я розуміюся на будівництві, бо бачив, як минулоріч я самотужки проклала бетонну доріжку. Глипнув на Бороса спідлоба дуже непривітно, особливо на його кіску, яка, мабуть, видавалася йому чимсь дуже екстравагантним.

Я познайомила їх. Матога простяг руку, помітно вагаючись.

— Небезпечно волочитися околицями, тут відбуваються дивні речі, — грізно сказав він, але Борос знехтував його пересторогою.

Отож ми подалися рятувати бетон від застигання у відрах. Працювали ми з Боросом, а Матога сів на стільці й віддавав накази, які в нього набули форми порад, бо кожна фраза починалася словами: «Я б вам радив...».

— Я б вам радив вилити потрохи, то тут, то там, і доливати, як уже вирівняється. Я б вам радив трохи зачекати, доки воно не вляжеться. Я б вам радив не наштовхуватися одне на одного, бо це спричиняє безлад.

Усе це нас дратувало. Але потім, після роботи, ми повсідалися на Сонці перед Матожиним будинком, де от-от мали розквітнути півонії, і весь світ, здавалося, був укритий тоненькою позолотою.

— А що ви робили в житті? — раптом запитав Борос.

Його слова пролунали так зненацька, що я відразу поринула в спогади. Вони пропливали перед моїми очима і, як це часто трапляється, усе в них здавалося кращим, привабливішим, щасливішим, ніж у дійсності. Дивно, але ми замовкли.

Для людей мого віку вже не існує місць, які вони справді любили і яким належали. Не існують місця дитинства й молодості, села, куди ми їздили на канікули, парки з незручними лавками, де розквітало перше кохання, міста, кав'ярні, будинки. Навіть, якщо вони збереглися зовні, це викликає біль, бо схоже на черепашку, яка зяє пусткою. Мені немає куди повернутися. Це нагадує стан ув'язнення. Стіни камери — це горизонт того, що я бачу. За ними існує світ, але він чужий і мені не належить. Тому для таких, як я, можливим є лише «тут і тепер», бо будь-яке «потім» здається сумнівним, непевне майбутнє ледь вимальовується, нагадуючи фата-моргану, котра може зникнути від найменшого повіту вітерця. От, про що я думала, коли ми сиділи мовчки. І це було краще, ніж розмова. Не відаю, про що думали обоє чоловіків. Може, про те саме, що і я.

Ми таки домовилися на вечір і втрьох випили трохи вина. Нам навіть вдалося разом поспівати. Почали від «Нині я до тебе не прийду», але несміливо й тихо, немов за відчиненими в сад вікнами чаїлися великі вуха Ночі, ладні підслухати наші думки, слова, навіть пісні, й пред'явити їх на розгляд верховного суду.

Лише Борос не переймався. Воно й зрозуміло — він був не вдома, а на гастролях завжди можна дозволити собі подуріти. Відкинувся на стільці і, вдаючи, наче акомпанує собі на гітарі, примружив очі й заспівав:

— Зер-і-із а ха-а-аус ін Нью-у-у Орлі-і-і-н,
Зей ко-о-ол зе Ра-а-айзін Са-а-ан...

А ми, наче зачаровані, підхопили мелодію й слова і, дивлячись одне на одного та дивуючись цій несподіваній згоді, співали разом.

Виявилось, що ми більш-менш знали слова аж до моменту: «*O mother, tell your children*», що гарно свідчить про нашу пам'ять. А тоді почали щось мугикати, вдаючи, ніби знаємо, що співаємо. Проте не знали. І вибухнули реготом. О, це було чудово й так зворушливо. Потім сиділи мовчки, намагаючись пригадати інші пісні. Не знаю, як там кому, а мені весь пісенник випарувався з голови. Тоді Борос пішов до кімнати й приніс крихітний поліетиленовий пакетик, звідки витягнув дрібку сухого зілля й почав скручувати з нього цигарку.

— О Господи, я не курив травки уже років із двадцять, — несподівано мовив Матога, і його очі засяяли, а я глянула на нього, здивована.

Це була дуже світла Ніч. Червневу повню називають повнею блакитного Місяця, бо світило набуває тоді надзвичайно гарного блакитного відтінку. Якщо вірити моїм «Ефемерідам», ця Ніч триває лише п'ять годин.

Ми сиділи в саду, під старою яблунею, на якій вже зав'язалися яблука. Сад пахнув і шелестів. Я втратила відчуття часу, і будь-яка пауза між реченнями здавалася мені нескінченною. Перед нами відкрилася часова безодня. Ми розмовляли цілу вічність, постійно говорили про те саме, достеменно те саме, то одними, то іншими вустами, і жоден з нас не пам'ятав, що аргумент, який він зараз заперечував — це той, що він його перед тим відстоював. Властиво кажучи, ми зовсім не сперечалися; вели діалог, тріалог, три тварини, якісь гоміноїди, напівлюди, напівтварини. І я усвідомила, що нас багато в саду і в лісі, а наші обличчя вкриті шерстю. Дивні істоти. А дерево обсіли знайомі Кажани й співають. Їхні тоненькі, вібруючі голоси коливають мікроскопічні частки туману, тому Ніч довкола нас починає тихо видзвонювати, скликаючи всі Створіння на нічну службу божу.

Борос на цілий еон^[9] зник з дому, і ми сиділи з Матогою мовчки. Він широко розплющив очі й дивився на мене так уперто, що довелося сховатися від цього погляду в тінь дерева. Так я й зробила.

— Пробач мені, — тільки й сказав він, а мій розум рушив, наче величезний паротяг, аби збагнути його слова. Що таке я мала пробачити Матозі? Згадалось, як він кілька разів не відповів на моє

привітання. Або як розмовляв зі мною через поріг, коли я принесла йому листи, і не захотів впустити мене до своєї охайної, чистенької кухні. І ще: він ніколи не поцікавився мною, коли я догоряла в ліжку, змагаючись із Недугою.

Але ж це не ті справи, які я мала б йому простити. А може, він мав на увазі свого холодного, насмішкуватого сина в чорному пальті. Ну, що ж, ми за своїх дітей не відповідаємо.

Нарешті Борос з'явився у дверях з моїм лептопом, яким він однаково вже користувався, і підключив до нього свої навушники схожі на вовчі ікла. Досить довго було зовсім тихо, а ми чекали якогось знаку. Нарешті почули грозу, але вона не злякала нас, і навіть не здивувала. Запанувала над дзвіночками з імлі. Мені здалося, що ця музика і є найвідповіднішою, її створили саме для цього вечора.

— Riders on the storm,
— пролунали звідкись слова.
Riders on the storm
Into this house we're born
Into this world we're thrown
Like a dog without a bone
An actor out on loan
Riders on the storm...

Борос мугикав, погойдуючись на стільці, слова пісні весь час повторювалися, завжди одні й ті самі. Інших не було.

— Чому деякі люди такі злі й паскудні? — риторично запитав Борос.

— Сатурн, — сказала я. — Традиційна стародавня Птолемеєва Астрологія пояснює це впливом Сатурна. У своїх негармонійних аспектах він має здатність створювати людей дріб'язкових, підлих, самотніх і плаксивих. Вони злостиві, боягузливі, безсоромні, похмурі, вічно плетуть інтриги, лаються й не дбають про власне тіло. Завжди хочуть більше, ніж мають, і ніщо їм не подобається. Таких ти маєш на увазі?

— Це може бути наслідком помилок у вихованні, — додав Матога, вимовляючи кожне слово повільно й старанно, ніби боявся, що язик от-от викине йому коника й бовкне щось інше. Коли йому вдалося вимовити це речення, він зважився на друге:

— Або класової боротьби.
— Або дитину запізно почали привчати до горщика, — докинув Борос, а я сказала:
— Деспотична мати.
— Авторитарний батько.
— Сексуальне розбещення в дитинстві.
— Штучне вигодовування.
— Телебачення.
— Недостача літію та магнію в організмі.
— Біржа, — з ентузіазмом вигукнув Матога, але, як на мене, перегнув.
— Ні, дай спокій, — заперечила я. — Яким чином?
Тоді він виправився:
— Посттравматичний синдром.
— Психофізична конструкція.
Ми перекидалися цими вигадками, доки їх не забракло, і це нас дуже розвеселило.
— Все-таки Сатурн, — мовила я, вмираючи від сміху.

Ми провели Матогу до нього додому й намагалися поводитися дуже тихо, щоб не розбудити Письменницю. Але нам це не дуже вдавалося, ми щомиті вибухали сміхом.

Вино додало нам сміливості, тож ідучи спати, ми обнялися з Боросом, вдячні одне одному за цей вечір. Потому я бачила, як він ковтав у кухні свої таблетки, запиваючи їх водою із крана.

Я подумала, що цей Борос дуже гарна Людина. І добре, що він теж має свою Недугу. Здоров'я — дуже непевний стан, який не віщує нічого хорошого. Краще вже спокійно хворіти, тоді, принаймні, знаєш, від чого помреш.

Він прийшов до мене Вночі й став навколішки біля ліжка. Я не спала.

— Спиш? — прошепотів він.
— А ти релігійний? — я мусила запитати його про це.
— Так, — гордо відказав він. — Я атеїст.

Мені це видалося цікавим.

Я відгорнула ковдру й запросила його до себе, та оскільки я не сентиментальна й не маю звички розчулюватися, то не буду далі про це

розводитися.

* * *

Наступного дня була субота, і Дизьо з'явився із самого ранку.

Я саме працювала в невеличкому садку біля дому, перевіряючи одну свою Теорію. Мені здається, що я знайшла докази того, що фенотип успадковується всупереч законам сучасної генетики. Я помітила, що деякі набуті риси нерегулярно з'являються в наступних поколіннях. Тому три роки тому я вирішила повторити Менделів експеримент із запашним горошком; саме цим я зараз займаюся. Надривала пелюстки квітів, уже в п'ятому поколінні підряд (по два щороку), і перевіряла, чи з насіння проростатимуть квіти зі zdeформованими пелюстками. Слід сказати, що результати мого експерименту виглядали дуже обнадійливо.

Старенька Дизева машина вигулькнула з-за повороту геть несподівано, і здається, сама виглядала задиханою й збудженою.

Дизьо вийшов з неї так само схвильований.

— Знайшли тіло Нутряка. Зовсім залякле. Вже багато тижнів.

Мені стало недобре. Довелося сісти. Я виявилася до цього неготова.

— Отже, він не втік із коханкою, — озвався Борос, вийшовши з кухні із чашкою чаю. Він не приховував розчарування.

Дизьо здивовано глянув на нього, потім на мене й замовк, спантеличений. Довелося їх швиденько познайомити. Потиснули руки один одному.

— Ой, та це давно відомо, — сказав Дизьо, і його ентузіазм зменшився. — Він залишив кредитні картки й купу грошей на рахунках. Так, проте закордонного паспорта справді ніде не було.

Ми сіли на подвір'ї. Дизьо розповідав, що його знайшли крадії деревини. Учора пополудні вони заїхали машиною до лісу з боку лисячої ферми й там, майже в Сутінках, наштовхнулися, як самі розповідали, на труп. Він лежав серед папороті у ямі, звідки раніше брали глину. А позаяк виглядав жахливо, скоцюрблений і настільки понівечений, то злодії не відразу й утямили, що перед ними тіло Людини. Спершу вони перелякалися й втекли, але сумління їх мучило. Звичайно, крадії боялися йти до Поліції з простої причини — тоді відразу впливуть їхні злочинські обладунки. Врешті, вони могли б

сказати, що просто там проїжджали... Пізно ввечері подзвонили до Поліції, і вночі приїхала група. За рештками одягу вдалося встановити, що це Нутряк, бо він носив дуже прикметну шкіряну куртку. Але, мабуть, усе з'ясується в понеділок.

Син Матоги назвав потім нашу поведінку дитячою, але мені вона здалася дуже розсудливою — ми посідали до Самурая й поїхали туди, де знайшли тіло, до лісу, за звірофермою. І ми були аж ніяк не єдині, хто теж повівся по-дитячому — тут зібралися зо два десятки людей, чоловіків та жінок із Трансильванії, та й лісоруби, оті вусаті, теж були тут. Між деревами було напнуто помаранчеву стрічку, і з відстані, на яку допускали глядачів, важко було щось розгледіти.

До мене підійшла одна літня жінка й сказала:

— Кажуть, він лежав тут уже не один місяць, і лисиці добряче його понівечили.

Я кивнула. Ця жінка була мені знайома, ми часто зустрічалися в крамниці Доброї Звістки. Вона мала на ім'я Інноцента, і мені це дуже подобалося. Але взагалі я їй не заздрила — у неї було кілька синів, справжні нікчеми, з яких не було жодної користі.

— Хлопці казали, що він був цілий білий від плісняви. Увесь запліснявів.

— Невже таке буває? — перелякано спитала я.

— Звичайно, — упевнено відказала та. — І в нього був дріт на нозі, уже врослий у м'ясо, так сильно затягнувся.

— Сильце, — зрозуміла я, — він напевне потрапив у пастку. Їх тут завжди ставили.

Ми йшли вздовж стрічки, намагаючись добачити щось особливе. Місце злочину завжди викликає страх, тому роззяви майже не розмовляли між собою, або балакали тихенько, наче на кладовищі. Інноцента йшла за нами, промовляючи від імені всіх, хто нажахано мовчав:

— Але ж від сильця не помирають. Стоматолог уперто торочить, що це помста тварин. Бо ж, знаєте, Нутряк із Комендантом полювали.

— Так, знаю, — відповіла я, здивована тим, що чутки так швидко поширюються. — Я теж так уважаю.

— Справді? Ви гадаєте, ніби воно можливо, щоб тварини...

Я стинула плечима.

— Я знаю. Думаю, що вони так помстилися. Інколи можна чогось не розуміти, зате добре це відчувати.

Вона трошки подумала, але зрештою погодилася зі мною. Ми пройшлися вздовж стрічки й зупинилися в місці, звідки було добре видно машини й поліцейських, які, одягши гумові рукавички, стояли навколішках на землі. Мабуть, хотіли зараз зібрати всі можливі докази, щоб не припуститися таких помилок, як із Комендантом. Бо це такі були помилки. Нам не вдалося підійти ближче, бо двоє поліцейських відганяли нас назад, на дорогу, наче зграйку Курчат. Проте було помітно, що вони старанно шукали сліди, і кілька працівників вешталось лісом, звертаючи увагу на найменші деталі. Дизьо їх злякався. Волів би, щоб його за таких обставин не впізнали. Хай там як, але ж він працював у Поліції.

Під час підвечірку, який ми влаштували собі на подвір'ї, бо ж була така гарна погода, Дизьо продовжував висловлювати свої здогади:

— Таким чином уся моя гіпотеза нанівець. Зізнаюся, мені спало на думку, що це Нутряк допоміг Комендантові впасти до колодязя. У них були спільні обладки, вони посварилися, можливо, Комендант шантажував його. Я гадав, що вони зустрілися біля того колодязя й почали сперечатися. Тоді Нутряк штовхнув його, і той упав.

— А тепер виявляється, що все значно гірше, ніж нам здавалося. Убивця досі залишається невловимим, — мовив Матога.

— Подумати лишень, що він вештається десь тут неподалік, — Дизьо заходився коло десерту з полуниць.

Мені ягоди видалися зовсім без смаку. Я подумала, чи це тому, що їх підживлюють якоюсь гидотою, чи, може, через те, що наші смакові рецептори постаріли разом з нами. І ми більше ніколи не відчуємо колишніх, давніх смаків. Ще одна незворотня зміна.

За чаєм Борос почав зі знанням справи розповідати про роль Комах у розкладі тіла. Переконав мене ще раз поїхати до лісу ввечері, коли Поліція вже собі поїде, аби він міг провести свої дослідження. Дизьо й Матога вирішили, що це якимось неймовірним дивацтвом і, прикро вражені, залишилися на веранді.

* * *

Помаранчева стрічка яскравіла серед м'якої темряви лісу. Спершу я не хотіла підходити ближче, проте Борос поводився впевнено й без зайвих розмов потягнув мене за собою. Я стояла за ним, а він ліхтариком на лобі присвічував собі на лісову підстилку, між папороттю, шукаючи там пальцем слідів Комах. Дивно, як Ніч позбавляє все кольору, ніби зневажає будь-яку екстравагантність. Борос бурмотів собі щось під носом, а переді мною постало видіння.

Приходячи на ферму й визираючи у вікно, Нутряк бачив ліс, стіну лісу, повного папороті, і того дня помітив гарних, пухнастих, рудих диких Лисів. Вони анітрохи не боялися; сідали, як Собаки, і весь час зухвало дивилися на нього. Можливо, у його малому, жадібному серці зродилася якась надія — він натрапив на легкий заробіток, бо таких ручних, гарних Лисів можна принадити. А звідкіля ж вони взялися, такі довірливі, приручені, думав він. Може, це якісь нащадки тих, що живуть у тісних клітках, і ціле своє недовге життя метушаться в них, таких малих, що носом торкаються свого цінного хвоста. Ні, це неможливо. Бо ці Лиси були великі й гарні. Ось чому того вечора, побачивши їх знову, він надумав піти за ними й на власні очі перевірити, що ж воно таке його спокушає, яка нечиста сила. Накинув шкіряну куртку й вийшов. І тоді зрозумів, що вони на нього чекають — прегарні, сповнені гідності Тварини з розумними очима. «Ф'ю, ф'ю», — свиснув він до них, наче до собак, та що ближче до них підходив, тим далі вони відступали в ліс, ще голий і мокрий цієї пори року. Нутрякові здавалося, що йому неважко буде впіймати одного, лиси були майже поруч. Спало на думку, що вони скажені, та він не зважав на це. Зрештою, йому вже робили колись щеплення від сказу, коли його покусав Пес, якого він підстрелив. Довелося добити його кольбою. Дарма, хай так. Лиси вели з ним дивну гру, зникали з очей і з'являлися знову, двоє, троє, а потім йому почало здаватися, що він бачить ще й гарних, молоденьких, пухнастих Лисичок. Нарешті, коли один з них, найбільший, породистий Самець спокійно сів перед ним, вражений Ансельм Нутряк присів, і просувався далі повільненько, на зігнутих ногах, схилившись уперед і простягнувши руку, вдаючи, наче тримає в долоні якийсь ласий шматок. Може, цей Лис спокуситься, і тоді його вдасться перетворити на гарний комір. І раптом усвідомив,

що в чомусь заплутався, його ноги були знерухомлені й він не може рушити далі за Лисом. Холоша штанів задерлася, і він відчув на кісточці щось холодне, металеве. Шарпнув ногу. Збагнувши, що це сильце, він інстинктивно сахнувся, та було вже пізно. Цим рухом Нутряк підписав собі смертний вирок. Дріт напнувся й звільнив примітивне знаряддя — зігнута молода берізка раптом рвучко випрямилася, шарпнувши тіло з такою силою, що воно на мить повисло в повітрі, метляючи ногами, але всього лише на мить, бо відразу завмерло. За хвилину береза зламалася, не витримавши тягаря, і таким чином Нутряк знайшов спочинок у ямі, на дні якої от-от мали проклюнутися пагони папороті.

Зараз на цьому місці стояв навколішках Борос.

— Присвіти мені, будь ласка, — попросив він, — здається, у нас тут личинки *Cleridae*.

— А ти віриш, що дикі Тварини могли б заподіяти смерть Людині? — запитала я, схвильована своїм видінням.

— Так, звичайно, що так. Леви, леопарди, бики, змії, комахи, бактерії, віруси...

— А такі, як Козулі?

— Мабуть, вони теж можуть.

Отже, він був на моєму боці.

На жаль, моє видіння не пояснювало, яким чином Лиси з ферми опинилися на волі. Ані того, як сильце на нозі стало причиною смерті.

— Я знайшов *Acarina*, *Cleridae*, осині личинки, *Dermaptera*, або, як їх називають, щипавок, — розповідав Борос за вечерею, яку приготував у мене на кухні Матога. — Ну, і мурашок, звичайно. Ага, і ще багато плісняви, але коли труп забирали, її дуже понищили. Як на мене, це свідчить про те, що тіло перебувало на стадії жирової ферментації.

Ми їли макарони, присмачені соусом із пліснявим сиром.

— Невідомо, — продовжував Борос, — що це було, пліснява чи *adipocere*, тобто трупний віск.

— Що ти таке кажеш? Що таке трупний віск? Звідки ти все це знаєш? — допитувався Матога, напхавши рота макаронами; на колінах він тримав Марисю.

Борос пояснив, що колись був поліційним консультантом. І трохи вивчав тафономію.

— Тафономію? — запитала я. — А що ж воно таке?

— Це наука про розкладання тіла. «Тафос» — по-грецькому означає «могила».

— Боже мій, — зітхнув Дизьо, наче прохав когось утритися. Але нічого такого, звісно, не сталося.

— Це свідчить про те, що тіло пролежало там днів сорок-п'ятдесят.

Ми порахували подумки. Дизьо виявився найкмітливішим:

— Це міг бути початок березня, — замислився він. — Лише місяць після Комендантової смерті.

Протягом трьох тижнів ніхто не говорив ні про що інше, доки не знайшли наступний труп. Кількість версій Нутрякової смерті, які поширювалися довкола, була величезною. Дизьо казав, що Поліція взагалі не розшукувала його після зникнення в березні, бо пропала також його коханка, про яку всі знали. Навіть дружина. І хоча знайомі дивувалися, що Нутряк з нею виїхав так несподівано, все-таки були переконані, що в того були якісь темні оборудки. Ніхто не хотів пхати свого носа в чужі справи. Його дружина теж змирилася зі зникненням, цілком імовірно, що для неї все це виявилось дуже доречним. Вона вже подала на розлучення, але, як потім з'ясувалося, це було зайвим. Овдовіла. Здається, так для неї краще. Коханка віднайшлася й розповіла, що вони з Нутряком розійшлися ще в грудні, і від Різдва вона гостювала в Америці у своєї сестри. Борос уважав, що поліцейські мали б розшукувати Нутряка, якщо в них були якісь підозри. Але, може, Поліції були відомі факти, яких ми не знаємо.

Наступної середи я почула в крамниці Доброї Звістки, що неподалік з'явився якийсь Звір, що дуже полюбляє нападати на людей. Мовляв, цей самий Звір хазяйнував минулоріч на Опольщині, з тією різницею, що там жертвами ставали свійські Тварини. Людей охопила паніка, усі вечорами зачиняли будинки й стайні на засув.

— Я теж позабивав усі дірки в паркані, — повідомив Добродій з Пуделем. Цього разу літній пан купував вишуканий жилет.

Я зраділа, побачивши їх. І його, і Пуделя. Пес сидів чемно й дивився на мене розумними очима. Пуделі мудріші, ніж усім здається.

Це стосується й інших Створінь — ми просто недооцінюємо їхній розум.

Ми вийшли разом із крамниці Доброї Звістки й трохи постояли біля Самурая.

— Я пригадую, що ви тоді казали, у відділку. Це було дуже переконливо. Гадаю, не йдеться про якогось одного звіра-вбивцю, а про багатьох. Це могло відбутися внаслідок кліматичних змін, тварини стали агресивніші, навіть козулі й зайці. І тепер мстяться за все.

Так казав цей літній чоловік.

Борос поїхав. Я відвезла його на вокзал до міста. Його студенти не приїхали, бо в цих екологів геть поламалося авто. Може, узагалі не було жодних студентів. Може, Борос мусив залагодити тут якісь інші справи, а не лише те, що стосувалося Плоскотілки Кровоколірної.

Декілька днів мені дуже його бракувало — чоловічої косметики у ванній, навіть чашок після чаю, які він скрізь залишав. Він телефонував щодня. Потім трохи рідше, через день. Його голос лунав, ніби він перебував у іншому вимірі, якійсь глушині на півночі, де стоять тисячолітні дерева, а величезні Тварини повільно походжають поміж ними, опинившись неначе в позачасовому просторі. Я спокійно дивилася на те, як образ Бороса Шнайдера, ентомолога й тафонома, блякне й тьмяніє, залишається хіба що сива безглузда кіска в повітрі. Усе це мине.

Мудра Людина знає про це від самого початку й ні про що не шкодує.

12. Жахозвір

*Пес жебрака прогонує, вдову — її кіт,
а ти гладкий наїси живіт.*

Наприкінці червня задощило не на жарт. Таке тут влітку трапляється часто. Тоді чути, як у цій повсюдній вологості шурхотять, проростаючи, трави, як плющ спинається стінами, як землю зісподу розпирає грибниця. Після дощу, коли Сонце на мить проб'ється крізь хмари, усе стає настільки глибоким, що очі сповнюються сльозами.

Кілька разів на день я ходила оглядати місток через потік — чи не підмило його водою.

Якоїсь теплої днини, після зливи, у мене з'явився Матога з несподіваним проханням. Йшлося про те, аби я допомогла йому пошити костюм на бал грибників, який Товариство «Боровик» влаштувало в купальську ніч. Виявляється, він був у них скарбничим.

— Але ж сезон іще не почався, — невпевнено почала я, не знаючи, що й думати.

— Помиляєшся. Сезон починається разом з першими масляками й печерицями, а це зазвичай стається в середині червня. Потім не матимемо часу для балу, бо збиратимемо гриби. — На підтвердження своїх слів він простягнув долоню, на якій лежали два чудові червоні підберезники.

Я саме сиділа на терасі під дашком і проводила свої астрологічні дослідження. Від середини травня Нептун позитивно аспектував мій Асцендент, і я помітила, що це мене надихає.

Матога умовляв мене піти з ним на збори, хотів навіть, щоб я туди записалася, може й внесок відразу сплатила. Але я не люблю належати до жодного товариства. Швиденько зазирнула до його Гороскопу, виявилось, що в нього також Нептун вдало аспектує Венеру. Може, воно й справді непогана ідея із цим балом грибників? Я глянула на Матогу. Він сидів переді мною в сірій, вилялялій сорочці, на колінах

тримав кошик з полуницями. Я пішла до кухні й принесла миску й ми почали обривати їхні хвостики. Треба було поспішати, ягоди трохи перестигли. Він, звісно, користувався своїми щипчиками. Я спробувала відривати ними хвостики, але виявилось, що це зручніше робити пальцями.

— Як тебе, власне кажучи, звати? — спитала я. — Що означає оте «С» перед твоїм прізвищем?

— Свентопелк, — відповів він за хвилину, не дивлячись у мій бік.

— Ой, ні! — вигукнула я, проте потім подумала, що це був чийсь дуже влучний вибір. Свентопелк. Мені здалося, що це зізнання принесло йому полегшу. Він поклав до рота полуницю й сказав:

— Тато назвав мене так, щоб зробити матері прикрість.

Батько Матоги був гірничим інженером. Після війни його, як спеціаліста, відрядили запускати понімецьку вугільну шахту у Вальденбургу, який потім став Валбжихом. Відразу його співробітником став один літній німець, технічний директор шахти, якому не дозволили виїхати, доки машини не почнуть працювати. Місто було зовсім спустошене, потяги щодня привозили нових робітників, але вони оселялися в одному місці, одному районі, немовби велике, порожнє місто їх лякало. Німецький директор старався, як міг, аби якомога швидше зробити все, що було треба, і виїхати до якоїсь Швабії чи Гессена. Тож він запрошував батька Матоги до себе обідати, і невдовзі виявилось, що інженерові впала в око вродлива директорова донька. Власне, це був найкращий вихід — аби молоді побралися. І для шахти, і для директора, і для народної влади, яка отримала відтепер дочку німця як своєрідну заручницю. Але подружжя із самого початку виявилось невдалим. Батько Матоги більшість часу проводив на роботі, часто спускався вниз, бо шахта вимагала чимало зусиль, антрацит добували на величезній глибині. Зрештою, він став краще почуватися під землею, аніж на поверхні, хоча це й важко собі уявити. Коли всі роботи були щасливо завершені й шахта запрацювала, у них народилася перша дитина. Дівчинку назвали Живія, вшановуючи, таким чином, повернення Західних земель до Материзни. Та поступово з'ясовувалося, що подружжя не терпить одне одного. Свещинський почав користуватися окремим входом до будинку й оселився в підвальних приміщеннях. Там були його кабінет і спальня. Саме тоді народився син, тобто Матога,

можливо, плід останніх, прощальних любощів. І саме тоді, знаючи, що дружина-німкеня має проблеми з вимовлянням свого нового прізвища, керуючись якимись мстивими, незрозумілими нині емоціями, інженер дав синові на ім'я Свентопелк. Мати, яка не могла вимовити імен власних дітей, померла, щойно вони закінчили школу. А батько вкрай здивачів і провів решту свого життя під землею, у підвалі, продовжуючи розбудовувати систему кімнат і коридорів під віллою.

— І, мабуть, цю дивакуватість я успадкував від батька, — закінчив свою розповідь Матога.

Мене зворушила ця історія, і те, що ніколи досі (та й потім) мені не доводилося чути такої довгої сусідової промови. Я б радо послушала інші оповідки з його життя, наприклад, мені було цікаво, хто мати Чорного Плаща, але Матога здавався мені сумним і пригніченим. Виявилось, що ми непомітно з'їли всі полуниці.

Зараз, коли він відкрив мені своє справжнє ім'я, я не могла йому відмовити. Пополудні ми поїхали на збори. Коли Самурай рушив, у багажнику загромотіли всі мої Знаряддя, які я там тримала.

— Що ти там возиш у цій машині? — запитав Свентопелк. — Навіщо тобі це все? Туристичний холодильник? Каністра? Лопати?

Наче не знав, що коли живеш самотою в горах, треба бути самодостатнім?

Ми прибули, коли всі сиділи за столом і пили міцну, запарену просто в склянках, каву.

Я з подивом побачила, що до Товариства грибників «Боровик» належить чимало людей, яких я добре пам'ятала із крамниць, кіосків, вулиці, а також тих, кого я ледь могла впізнати. Отже, це була справа, яка об'єднувала людей — збирання грибів. Розмову із самого початку повели двоє чоловіків, таких собі Глухарів, бо вони заглушували один одного, розповідаючи свої малоцікаві пригоди, які обоє називали «бувальщинами». Декілька інших осіб марно намагалися їх втишити. Я довідалася від сусідки ліворуч, що бал відбудеться в клубі, який був неподалік звіроферми, поруч Повороту Волового Серця, але частина членів запротестувала.

— Неприємно веселитися недалеко від місця смерті того, кого ми знали, — сказав головуючий, у якому я з радістю впізнала шкільного історика. Я й не підозрювала, що він захоплюється збиранням грибів.

— Це, по-перше, — озвалася пані Гражина, що сиділа навпроти мене. Вона була продавчиною в газетному кіоску й часто залишала для мене свіжу пресу. — Крім того, там і досі може бути небезпечно, а частина людей, наприклад, курить, і захоче вийти на свіже повітря...

— Нагадую, що куріння заборонене в приміщенні, зате алкоголь можна пити лише всередині, такий ми отримали дозвіл. Інакше нам закинуть споживання алкоголю в публічному місці й це буде протизаконно.

Поміж присутніх почулося перешіптування.

— Як це? — вигукнув якийсь чоловік у жилеті кольору хакі. — Я, приміром, коли п'ю, тоді й курю. І навпаки. То що мені робити?

Учитель історії знітився, довкола виникло сум'яття, й усі почали роздавати поради, як вирішити цю проблему.

— Можна стояти у дверях, і рука із чаркою буде в приміщенні, а із цигаркою — на вулиці, — гукнув хтось у кінці зали.

— Тоді дим однаково йтиме досередини...

— Там є критий ганок. Скажіть, а ганок — це ще приміщення, чи вже вулиця? — слушно запитав хтось інший.

Історик постукав по стільниці, і цієї миті увійшов Голова, який був почесним членом Товариства. Усі замовкли. Голова належав до людей, які звикли привертати до себе увагу. Від юності перебував у якомусь керівництві: шкільного самоврядування, Харцерства Народної Польщі, Ради гміни, Товариства Каменярів, усіх можливих наглядових радах. І хоча на один термін його обрали навіть депутатом, однаково всі називали його Головою. Звиклий розпоряджатися, він відразу знайшов вихід.

— Влаштуємо на ганку буфет, правда, і оголосимо цю територію буферною зоною, — пожартував він, але майже ніхто не засміявся.

Мушу сказати, що він був поставним чоловіком, хоча йому й заважав чималий живіт. Голова був упевненим у собі, привабливим людиною, а його кремезна статура справляла приємне враження й викликала довіру. Авжеж, ця Людина народилася, аби керувати. І нічого іншого він робити не вмів.

Задоволений собою Голова виголосив коротку промову про те, що життя повинно продовжуватися навіть після трагедій. Він весь час жартував і постійно звертався до «наших чарівних дам». Мав також

досить поширену звичку повсякчас вживати одне й те саме слово, а саме «правда».

У мене була власна Теорія щодо різних вставних слів: кожна Людина має свій вираз, яким зловживає. Або використовує його неправильно. Таке слово — своєрідний ключ до його думок. Пан «Начебто», Пан «Зазвичай», Пані «Імовірно», Пан «Блін», Пані «Хіба Ні», «Пан „Так Би Мовити“». Голова був Паном «Правда». Трапляється, що на якесь слово панує мода, це так само, як ото людей охоплює раптове шаленство, і всі починають ходити в однакових черевиках чи одязі, так само зненацька люди починають вживати якесь слово. Останнім часом модним було «так би мовити», а зараз перемагає «якщо бути об'єктивним».

— Наш дорогий покійний, правда, — тут він зробив жест, наче збирався перехреститися, — був моїм другом, у нас було чимало спільного. Він був також пристрасним грибником, і цього року неодмінно приєднався б до нас. Це була, правда, надзвичайно порядна людина, дуже багатогранна. Давав людям роботу, і тому ми повинні шанувати, правда, пам'ять про нього. Робота на вулиці не валяється. Він загинув за таємничих обставин, але Поліція, правда, невдовзі цю справу з'ясує. Але ми не повинні дозволити себе залякати, правда, не повинні панікувати. Життя має свої права, і ними не можна нехтувати. Будьте мужні, мої любі, наші чарівні дами, я за те, аби, правда, покласти край пліткам і припинити безпідставну істерію. Треба, правда, довіряти владі й жити згідно із принципами, — він сказав це так, наче готувався до якихось виборів.

Після цього він пішов зі зборів. Присутні були захоплені.

Я не могла позбутися враження, що той, хто зловживає словом «правда», бреше.

Учасники зборів повернулися до безладної дискусії. Хтось знову згадав про минулорічну тварюку з-під Кракова. І чи бал у клубі неподалік найбільшого в цій місцевості лісу, можна назвати безпечним?

— Пригадуєте, у вересні по телебаченню показували облаву, яку Поліція влаштувала на таємничого звіра десь біля Кракова? Хтось із того села випадково зняв на відео, як той хижак біжить. Здається, то був молодий лев, — збуджено розповідав молодик. Мені здалося, наче я бачила цього хлопця вдома у Великої Ступні.

— Ти, певне, щось переплутав. Лев? Тут? — здивувався чоловік у хаці.

— То був не лев, а молодий тигр, — озвалася пані Меріфіфа; так я її назвала, бо вона була висока й нервова, і шила місцевим жінкам вигадливе вбрання, тому це ім'я до неї дуже пасувало. — Я бачила по телевізору фото.

— Він має рацію, дай йому домовити, саме так і було, — обурилися жінки.

— Два дні його розшукувала Поліція, того лева чи тигра, звіра, одним словом, викликали гелікоптери й антитерористичну бригаду, пам'ятаєте? Витратили на це півмільйона, але його не знайшли.

— Може, він сюди перебрався?

— Кажуть, забивав одним ударом лапи.

— Голови відгризав.

— Жахозвір, — сказала я.

На мить запала тиша. Навіть обидва Глухарі втупилися в мене поглядами.

— Що таке жахозвір? — занепокоєно спитала Меріфіфа.

— Це якраз і є такий таємничий Звір, якого годі впіймати. Тварина-месник.

Тепер усі заговорили одночасно. Я помітила, що Матога почав нервувати. Потирав долоні, ніби збирався от-от підвестися й задушити першого-ліпшого, хто трапиться йому під руку. Було зрозуміло, що збори закінчилися й ніхто не може закликати присутніх до порядку. Я почувалася трохи винною, що взагалі згадала про цього Жахозвіра, та що вдієш, я вела своєрідну інформаційну кампанію.

Ні, ні, люди в нашій країні не мають схильності об'єднуватися й утворювати спільноту, навіть під стягом боровика. Ми країна невротичних індивідуалістів, кожен з яких, щойно опинившись поміж інших, починає всіх повчати, критикувати, ображати й демонструвати свою безсумнівну зверхність.

Гадаю, у Чехії все зовсім по-іншому. Там люди вміють спокійно обговорювати проблеми й ніхто ні з ким не сперечається. Навіть, якби вони хотіли, то не змогли, бо їхня мова не надається для сварки.

* * *

Ми повернулися додому пізно, роздратовані. Матога не розмовляв зі мною. Я вела Самурая навпростець, вибоїстою дорогою, і мені справляло приємність, коли він жбурляв нами від дверцят до дверцят, долаючи одну калюжу за іншою. Попрощалися коротким «бувай».

Я стояла в темній і порожній кухні й відчувала, що за мить зі мною станеться те, що завжди — я розридаюся. Тому мені здалося, що буде найкраще, якщо я перестану думати й щось зроблю.

Отож я сіла до столу й написала цього листа:

До Поліції

Оскільки я не отримала відповіді на свого попереднього листа, попри те, що за законом будь-яка державна установа зобов'язана зробити це протягом 14 днів, мушу повторити мої пояснення, що стосуються недавніх трагічних подій у нашій місцевості й тим самим представити певні спостереження, котрі проллють світло на таємничу смерть Коменданта й власника звіроферми Нутряка.

Хоча це скидається на нещасний випадок під час виконання поліцейським своєї небезпечної роботи, або, можливо, на невдалий збіг обставин, слід, проте, запитати, чи Поліція встановила: **ЩО РОБИВ ПОТЕРПІЛИЙ О ЦЬЙ ГОДИНІ В ЦЬОМУ МІСЦІ?** Чи відомі якісь мотиви, бо багатьом особам, у тому числі й нижчепідписаній, усе це здається дуже дивним. Зрештою, Н.П. була на цьому місці й помітила (це може бути важливим для Поліції) величезну кількість слідів Тварин, особливо слідів ратиць Козулі. Схоже було на те, що потерпілого виманили з машини й завели в чагарники, за якими чаївся злощасний колодязь. Можливо й те, що Козулі, яких він переслідував, учинили самосуд.

Схоже виглядає ситуація і з наступною жертвою, хоча неможливо виявити сліди через такий тривалий час. Проте драматургія подій пояснюється видом смерті. Тут можна легко уявити ситуацію, коли жертву заманюють у кущі, туди, де зазвичай ставлять пастки. Там він потрапляє в сильце, і його позбавляють життя (яким чином — треба ще встановити).

Водночас звертаюся до Поліції із закликом не відкидати саму ідею про те, що винуватцями вищевказаних трагічних подій можуть бути Тварини. Я підготувала деякі дані, що можуть трохи прояснити

ці речі; адже випадків вчинення злочинів цими істотами в нас справді давно не було.

Слід почати з Біблії, у якій чітко мовиться, що коли Віл уб'є жінку чи чоловіка, його слід каменувати. Святий Бернар відлучив від церкви рій Бджіл, які гули, заважаючи йому працювати. Бджолам довелося відповідати за смерть Людини у Вормсі 846 року. Тамтешній сейм засудив їх до смертної кари через задушення. 1394 року у Франції Свині вбили та з'їли дитину. Льюху засуджено до повішення, проте шістьох її дітей помилувано з огляду на їхній юний вік. 1639 року у Франції, у Діжоні, суд засудив Коня за вбивство Людини. Були також справи, у яких йшлося не про вбивство, а й про злочини проти природи. Так, наприклад, у Базелі 1471 року відбувся процес проти Курки, яка несла незвичайно яскраві яйця. Її було засуджено до страти на вогнищі, як підозрювану в стосунках з дияволом. Тут мушу від себе додати, що розумове обмеження та людська жорстокість не знають меж.

Найголосніший процес відбувся 1521 року у Франції, це була справа Щурів, які знищили чимало Людського майна. Міщани позвали їх до суду, а Тварини отримали захисника, ним виявився кмітливий юрист Бартоломео Шассене. Коли його клієнти не з'явилися на перше слухання, адвокат вніс заяву про відтермінування справи, стверджуючи, що Щурі проживають на величезній території, а крім того, по дорозі до суду на них чигає небезпека. Він навіть звернувся до суддів із проханням гарантувати, що дорогою на процес Коти не заподіють обвинувачуванню жодної кривди. На жаль, суд не зміг надати таких гарантій, тому справу відклали ще декілька разів. Нарешті Щурів, після палкої промови їхнього захисника, було визнано невинними.

У 1659 році в Італії власники знищених Гусінню виноградників позвали винуватицю до суду. Аркуші паперу з текстом позову поприбивали до дерев у цілій околиці, щоб Гусінь могла ознайомитися зі звинуваченням.

Наводячи ці відомі історичні факти, я вимагаю серйозного ставлення до моїх Припущень та Підозр. Це свідчить про факт, що в європейській юрисдикції існували схожі думки, і їх можна сприймати як прецедент.

Водночас прошу не карати Козуль та інших імовірних Тварин-Винуватців, оскільки їхній гаданий учинок був відповіддю на бездушну й жорстоку поведінку жертв, котрі, як я з'ясувала, були завзятими мисливцями.

З повагою,
Душейко.

Я поїхала на пошту наступного дня із самого ранку. Хотіла надіслати це рекомендованим листом, тоді матиму підтвердження. Проте все це здалося мені трохи безглуздом, бо ж Поліція знаходиться якраз навпроти пошти, по той бік вулиці.

Коли я виходила, біля мене зупинилося авто й звідти визирнув Стоматолог. Коли нап'ється, то викликає таксі й роз'їжджає ним околицями, розтринькуючи гроші, зароблені вириванням зубів.

— Гей, пані Душенько, — загорлав він. У нього було запухле обличчя й каламутний погляд.

— Душейко, — виправила я його.

— День помсти вже недалечко. Надходить пекельна армія, — гукнув він і помахав мені рукою з вікна. І таксі рвонуло в бік Кудови.

13. Нічний Мисливець

*Той, хто Фею Хрущів бере на тортури,
Сплітає в бездонній ночі альтанки мури.*

Ще за два тижні до планованого балу грибників я прийшла до Доброї Звістки, і ми разом передивлялися тонни одягу в підсобці, шукаючи маскарадних костюмів. На жаль, вибір для дорослих не вражав. Переважали дитячі речі, і тут було-таки чим тішитися; дитина могла стати ким завгодно — Жабою, Зорро, Бетменом, Тигром. Проте нам вдалося відшукати цілком пристойну вовчу маску. Решту доробили самі, і я вирішила стати Вовком. Костюм сидів, наче на мене шитий, і складався з хутряного комбінезона з лапами з випханих рукавичок та маски. Я могла вільно визирати з вовчої пащеки.

На жаль, гірше було з Матогою. Нам не вдалося нічого відшукати на хлопа такого зросту. Усе було замале. Нарешті в Доброї Звістки виникла проста, проте геніальна ідея. Якщо в нас уже є Вовк... Залишалося лише переконати в цьому Матогоу.

У день балу, із самого рання, після нічної грози, оцінюючи втрати, завдані зливою моєму піддослідному горошкові, я угледіла на дорозі авто лісника й махнула йому, аби він зупинився. Це був приємний молодик, якого я подумки називала Вовче Око, бо даю руку на відсіч, що з його зіницями було щось не так — завжди здавалися мені видовженими та якимись неспокійними.

Він теж приїхав через грозу й підраховував зламані високі смереки.

— Ви знаєте Плоскотілку Кровоколірну? — запитала я в нього, перейшовши після гречних привітань до суті Справи.

— Знаю, — відказав він. — Так, у загальному.

— А вам відомо, що вона відкладає яйця в стовбурах дерев?

— На жаль, відомо. — Я помітила, що він силкується зрозуміти, куди це я хилю. — Таким чином вона нищить повноцінні дерева. Але до чого це ви ведете?

Я коротко висвітлила йому проблему. Розповіла майже те саме, про що говорив мені Борос. Проте зустрівши погляд Вовчого Ока, я зрозуміла, що він має мене за ненормальну. Він поблажливо усміхнувся й звернувся, як до дитини:

— Пані Душенько...

— Душейко, — виправила я.

— Ви дуже добра жінка. Усім так переймаєтеся. Але ж ви не думаєте, що слід припинити вирубку дерев через плоскотілку в стовбурах? У вас знайдеться щось холодне випити?

З мене раптом вийшла вся енергія. Він не сприймав мене серйозно. Якби я була Боросом або Чорним Плащем, тоді б він, можливо, вислухав, намагався щось довести, сперечався. Але я була для нього старою жінкою, повністю схибленою на відлюдді. Непотрібною й неважливою. Хоча не можна сказати, щоб він погано до мене ставився. Я навіть відчувала його симпатію.

Я пошкандибала додому, а він за мною. Вмостився на терасі й видудлив півлітра компоту. Дивлячись, як він п'є, я собі подумала, що могла б до цього компоту вичавити йому сік із конвалії або сипнути снодійний порошок, який мені виписав Алі. І коли б він заснув, то зачинила б його в котельні й там потримала якийсь час на хлібі й воді. Або навпаки, відгодовувала б і щодня перевіряла товщину пальця, чи він уже годиться для печені. Ото б він навчився послуху.

— Немає більше незайманої природи, — просторікував молодик, і тоді я зрозуміла, хто він насправді, цей лісник: чиновник. — Уже запізно. Природні механізми порушено, треба все контролювати, щоб не сталося якої катастрофи.

— Нам загрожує катастрофа через Плоскотілку?

— Певне, що ні. Нам потрібне дерево для сходів, підлог, меблів, паперу. Як ви це собі уявляєте? Що ми ходитимемо по лісі навшпиньках, бо там розмножується плоскотілка кровокірна? Треба повідстрілювати лисиць, бо коли цього не зробити, їхня популяція зросте настільки, що це загрозуватиме іншим видам. Декілька років тому зайців було так багато, що вони нищили посіви...

— Можна було б скидати їм контрацептивні засоби, аби Тварини більше не розмножувалися, а не вбивати.

— Е-е-е, знаєте, скільки це коштує, та й не ефективно воно. Один замало з'їсть, інший забагато. Мусимо стежити за якимсь порядком,

якщо вже природний не існує.

— Лиси... — почала було я, пригадавши поважного Консула, який мандрував до Чехії й назад.

— От-от, — перебив він мене. — Ви можете собі уявити, яку загрозу несуть, наприклад, такі лиси, випущені на волю? На щастя, частину з них уже переловили й відвезли на іншу ферму.

— Ні, — застогнала я. Мені важко було змиритися із цією думкою, але я втішила себе, що вони, принаймні, побули трохи вільними.

— Ці лиси більше не могли жити на волі, пані Душейко. Загинули б. Полювати не вміли, у них змінилося травлення, м'язи ослабли. Що їм з чудового хутра в лісі?

Він глянув на мене, і я помітила, що його райдужка має дуже неоднорідну пігментацію. Зіниці були абсолютно нормальні, круглі, як у кожного з нас.

— Не варто так перейматися. Не переживайте за долю всього світу. Усе буде добре, — він підхопився зі стільця. — Ну, до роботи. Будемо звозити ці смереки. Може, ви хочете купити трохи дров на зиму? Така нагода.

Я не захотіла. Коли він поїхав, я дошкульно відчула тягар власного тіла, і справді не мала жодного бажання йти на якийсь бал, тим більше до нудних грибників. Люди, які цілими днями вештаються лісом у пошуках грибів, мають бути неймовірно нецікавими.

* * *

Мені було гаряче й незручно в моєму костюмі; хвіст волочився по землі й доводилося пильнувати, аби не наступити на нього. Я під'їхала Самураєм до будинку Матоги й чекала, милуючись його півоніями. За мить він з'явився у дверях. Я зацікавилася від захвату. Матога був у чорних черевиках, білих панчохах і чудовій квітчастій сукенці з фартушком. На голові червоніла шапочка, підв'язана стрічками.

Він був розлючений. Сів біля мене й до самого клубу не озвався жодним словом. Тримав на колінах свій червоний головний убір, який одягнув лише тоді, коли ми зупинилися біля дверей клубу.

— Як бачиш, у мене абсолютно немає почуття гумору, — сказав він.

Усі з'їхалися сюди відразу після служби Божої за здоров'я грибників, саме починали виголошувати тости, які із завзяттям

підхоплював Голова. Він був настільки впевнений у власній привабливості, що прийшов просто в костюмі, убравшись, таким чином, самим собою. Більшість прибулих лише зараз переодягалася в туалеті; мабуть, вони не посміли прийти в маскарадних костюмах до костелу. Але був тут і ксьондз Шелест, вигляд він мав хворобливий. У своїй чорній сутані теж скидався на когось, хто лише переодягнувся за ксьондза. Запрошений Ансамбль сільських господинь заспівав кілька народних пісень, а тоді залунав оркестр, що складався з одного чоловіка, котрий вміло вигравав на клавішних, досить непогано наслідуючи всі відомі хіти.

Так це все виглядало. Гриміла гучна й настирлива музика. Важко було під неї розмовляти, тому всі заходилися біля салатів, бігосу й м'ясива. У плетених кошиках у формі різноманітних грибів стояли пляшки горілки. Попоївши й перехиливши кілька чарок, ксьондз Шелест підвівся й почав прощатися. Лише тому люди пішли в танець, наче досі присутність ксьондза їх стримувала. Звуки відлунювали від високої стелі старого клубу і з гуркотом спадали на танцюючі пари.

Неподалік від мене сиділа худенька жінка в білій блузці, напружена й штивна. Вона нагадувала мені Сучку Матоги, Марисю, така була нервова, уся аж тремтіла. Раніше я бачила її, коли вона підійшла до підпилого Голови й кілька секунд із ним розмовляла. Він нахилився над нею, тоді нетерпляче скривився. Схопив жінку за плече й, мабуть, сильно стиснув, бо та шарпнулася. Тоді махнув рукою, немов відганяючи набридливу Комаху, і зник поміж танцюючих пар. Тож я подумала, що це була, певне, його дружина. Вона повернулася до столу, колупала виделкою бігос. А що Матога мав неабиякий успіх у своєму костюмі Червоної Шапочки, я підсіла до неї ближче й назвалася. «А, це ви», — промовила вона, і на її обличчі з'явилася подоба усмішки. Ми спробували поговорити, але до гучної музики додалося ще й гупотіння танцюристів по дерев'яній підлозі. Гуп, гуп. Аби зрозуміти, що вона говорить, мені доводилося уважно придивлятися до її вуст. Я збагнула, що їй треба якомога швидше витягти чоловіка додому. Усі знали, що Голова добрячий гуляка із шляхетським розмахом, небезпечним для нього та інших. Пізніше треба було перепрошувати за його вибрики. Виявилось, що я навчала їхню наймолодшу доньку англійської, й тому розмова поточилася

жвавніше, тим більше, що їхнє чадо вважало, що я «cool». Це була дуже приємна похвала.

— Це правда, що саме ви знайшли тіло нашого Коменданта? — запитала мене ця жінка, поглядом шукаючи високої чоловікової постаті.

Я притакнула.

— І вам не було страшно?

— Певне, що так.

— Знаєте, усе це сталося із друзями мого чоловіка. Він був з ними дуже близький. Чоловік, мабуть, теж боїться, хоча я не достеменно знаю, які саме справи їх об'єднували. Мене тільки одне непокоїть... — вона завагалася й замовкла. Я глянула на неї, чекаючи на закінчення фрази, але жінка лише похитала головою, і в її очах зблиснули сльози.

Музика стала ще гучнішою й більш хвацькою, бо заграли «Соколів». Усі, хто досі сидів, схопилися з місць, як обпечені, й кинулися до танцю. Я не збиралася перекрикувати людину-оркестр.

Коли її чоловік вигулькнув з натовпу з якоюсь вродливою Циганкою, його дружина смикнула мене за вовчу лапу.

— Ходи, покуримо.

Вона сказала це так, що стало зовсім неважливо, курять тут чи ні. Тому я не заперечила, хоча й кинула курити років із десять тому.

Ми пробралися крізь юрбу, яка штовхалася й тягнула нас танцювати. Підпилі грибники перетворили все навколо на діонісійську оргію. Ми з полегшею стали надворі, у плямі світла, яке падало з вікон клубу. Був мокрий червневий вечір, пахло ясином. Саме перестав падати теплий дощ, але небо не проясніло. Скидалося на те, що зараз знову полле. Я пригадала такі вечори з мого дитинства, і раптом мені стало страшенно сумно. Я не була певна, чи хочу розмовляти із цією стривоженою, розгубленою жінкою. Вона нервово закурила, глибоко затягнулася й мовила:

— Не можу про це не думати. Мертві тіла. Знаєте, коли він повертається з полювання, то жбурляє на кухні чверть козулі. Вони звичайно ділять її на чотири частини. Темна кров розтікається по столі. Потім ріже це на шматки й кладе до морозилки. Проходячи повз холодильник, я завжди думаю, що там лежить порубане тіло. — Вона знову затягнулася димом сигарети. — Або підвішує мертвих зайців узимку на балконі, щоб стали м'якшими, і вони висять там з

розплющеними очима й засохлою кров'ю на носах. Знаю, знаю, це все нерви, я занадто вразлива, мені треба лікуватися.

Жінка глянула на мене з раптовою надією, ніби чекала на моє заперечення, а я подумала, що на цьому світі ще залишилися нормальні люди. Але я навіть не встигла відповісти, бо вона знову заговорила:

— Пригадую, коли я була маленькою, то чула оповідки про Нічного Мисливця. Знаєте?

Я заперечно похитала головою.

— Це місцева легенда, здається, ще німецька. Буцім ночами ходив Нічний Мисливець, який полював на поганих людей. Літав на чорному лелеці, супроводжуваний собаками. Усі його боялися, на ніч зачиняли двері на колодку. І от якийсь тутешній хлопець, може, з Нової Руди чи Клодзька, гукнув якимось у комин, аби Нічний Мисливець вполював щось для нього. Кілька днів потому до хлопцевої хати крізь комин упала чверть людського тіла, і так діялося ще тричі, доки тіло не склали до купи й не поховали. Мисливець відтоді не з'являвся, а його собаки перетворилися на мох.

Я здригнулася від холоду, яким раптом війнуло з лісу. Видиво Собак, які перетворюються на мох, не зникла мені з-перед очей. Я закліпала повіками.

— Химерна оповідка, наче поганий сон, правда? — Жінка закурила другу сигарету, і я помітила, що в неї тремтять руки.

Мені хотілося якимось її заспокоїти, але я не знала, як. Я ще ніколи в житті не бачила людини на межі нервового зриву, тому поклала вовчу лапу їй на плече й легенько погладила.

— Ви добра Людина, — сказала я, а вона глянула на мене очима Марисі й раптом заплакала. Схлипувала тихенько, як дівчинка, тільки плечі здригалися. Довгенько це тривало, певне, їй чимало треба було виплакати. Мені довелося стати свідком цього, залишатися з нею й дивитися. Здається, вона нічого іншого не чекала. Я обняла її, і ми стояли так разом у світлій плямі з вікна клубу — несправжній Вовк і тендітна жінка. Миготіли тіні танцюристів.

— Поїду додому. Сил більше немає, — жалібно сказала вона.

Із клубу долинало голосне гупотіння. Знову танцювали під «Соколів», цього разу у версії диско, мабуть, вони сподобалися всім

більше, ніж інші пісні, тож до нас раз-у-раз долітало: «Гей! Гей!». Наче вибухи гармат. Я трохи подумала.

— Їдь, — вирішила я. Те, що ми перейшли на «ти», принесло мені полегшу. — Зачекаю на твого чоловіка й відвезу його. Я готова. Однаково чекаю на сусіду. Де саме ви живете?

Вона назвала одну з тих вулиць, що були за Поворотом Волового Серця. Я знала, де це.

— Ні про що не турбуйся, — сказала я. — Набери води до ванни й відпочинь.

Вона витягла ключі з торбинки й завагалася:

— Інколи я думаю, що можна зовсім не знати людини, з якою живеш стільки років, — вона дивилася мені в очі з таким жахом, що я заціпеніла, зрозумівши, про що їй ідеться.

— Ні, це не він. Це точно не він. Я напевне знаю, — відповіла я.

Цього разу вона глянула на мене запитально. Я завагалася, чи варто їй узагалі про це говорити.

— Колись у мене були дві Суки, вони пильно стежили, аби все ділилося порівну, як належить — їжа, пестоші, привілеї. У Тварин взагалі дуже сильно розвинене почуття справедливості. Пригадую їхній погляд, коли я зробила щось не так, наприклад, неслухно насварила або не дотримала слова. Тоді вони дивилися з таким докором, наче не могли цього збагнути, ніби я порушила священний закон. Я навчалася в них азів справедливості, — я замовкла на хвилинку, а тоді додала: «У нас є світогляд, а в Тварин — світовідчуття, розумієш?».

Вона закурила нову сигарету.

— І що з ними трапилося?

— Їх більше немає.

Я насунула собі вовчу маску щільніше на обличчя.

— У них були власні ігри, коли вони дурили одна одну для забави. Варто було одній знайти якусь давно забуту кістку, як друга, не знаючи, як її забрати, вдавала, що шляхом їде авто, котре треба оббрехати. Тоді перша випускала костюмаху й мчала до дороги, не підозрюючи, що це фальшива тривога.

— Справді? Як люди.

— Вони навіть більше схожі на людей, ніж люди. Мудріші, веселіші, чуйніші... А людям здається, наче із Тваринами можна зробити що завгодно, що вони, як речі. Думаю, що моїх Сук застрелили мисливці.

— Та ні, нащо їм це робити? — занепокоєно спитала вона.

— Вони кажуть, що вбивають лише здичавілих Собак, які загрожують диким Тваринам, але це брехня. Мисливці доходять до самих домівок.

Я хотіла їй розповісти про помсту Тварин, але пригадала собі Дизеві перестороги, аби не розказувати всім про свої Теорії.

Ми стояли в темряві й не бачили одна одну.

— Дурниці, — мовила вона. — Я ніколи не повірю, що він застрелив пса.

— А хіба така вже велика різниця між Зайцем, Псом чи Свинею? — спитала я, та вона не відповіла.

Сіла до машини й різко рушила. Це був великий, крутий «Джип-черокі». Я його вже бачила. Цікаво, як така маленька, тендітна жінка може впоратися з такою здоровенною машиною, подумала я й повернулася до клубу, бо саме почало накрапати.

Почервонілий Матога танцював з тілистою краків'янкою й, здавалося, був цілком задоволений.

Я придивилася до нього. Він рухався граційно, без надмірних емоцій, спокійно вів свою партнерку. І, мабуть, бачив, що я за ним спостерігаю, бо раптом вигадливо нею крутнув. Він вочевидь забув, як сам виглядає, тож це була кумедне видовище — танцювали дві жінки, одна величезна, друга — манюня.

Потому оголосили результати голосування за найкращий костюм. Виграло подружжя із Трансильванії, переодягнене мухоморами. Призом був атлас грибів. Друге місце було наше, і ми отримали торт у формі гриба. Довелося затанцювати разом перед усіма в костюмах Червоної Шапочки й Вовка, а потім про нас зовсім забули. Лише зараз я вихилила чарку горілки і, власне кажучи, мені закортіло розважатись, хай би навіть «Соколів» заграли. Але Матога вже хотів додому. Непокоївся через Марисю, яку ніколи не залишав саму надовго, вона ж бо пережила такий стрес у сараї Великої Ступні. Я сказала йому, що пообіцяла відвезти Голову додому. Більшість чоловіків залишилася б, щоб допомогти мені впоратися із цим складним завданням, але не

Матога. Знайшов когось, хто теж їхав раніше, може, це навіть була та вродлива Циганка, і зник аж ніяк не по-джентльменськи. Ну, що ж, я звикла, що найважку роботу доводиться виконувати самій.

* * *

На світанку мені знову наснився той сон. Я спустилася до котельні, і вони знову були там — моя Мати й Бабка. Обидві в літніх сукенках, квітчастих, обидві з торбинками, ніби саме збиралися до костелу й заблукали. Уникали дивитися на мене, коли я почала докоряти.

— Що ви тут робите, Мамо? — сердито питала я. — Хіба так можна?

Вони стояли між купою дров і пічкою, безглуздо вишукані, хоча візерунки на їхніх сукнях здавалися побляклими й зіпраними.

— Ідіть звідси! — гукнула я до них, але раптом голос застрягнув мені в горлі. Бо з боку гаража почулося голосне шепотіння й шурхіт.

Я обернулася в той бік, і побачила, що там стоїть купа людей: жінок, чоловіків і дітей у сіруватому, химерному святковому вбранні. Їхні погляди також перелякано блукали, наче всі ці люди не розуміли, що, власне, вони тут роблять. Прибували звідкілясь цілою юрбою, товпилися в дверях, не знаючи, чи можна їм увійти. Безладно шепотілися між собою, човгали підошвами по кам'яній підлозі котельні й гаража. Юрмище тіснило перші ряди вперед. Мене охопив справжній жах.

Я намацала за спиною клямку й крадькома, намагаючись не привертати до себе уваги, вислизнула звідтіля. Тоді тремтячими від страху руками довго зачиняла двері котельні на засув.

* * *

Коли я прокинулася, переляк після сну не минув. Я не могла знайти собі місця й подумала, що найкраще зроблю, як піду до Матоги. Сонце ще не підбилося, спала я недовго. Над усім здіймався легенький туман, який от-от перетвориться на росу.

Сусіда відчинив мені двері, заспаний. Мабуть, не дуже ретельно вмився, бо на щоках видніли сліди рум'янців, які я вчора намалювала йому помадою.

— Що сталося? — спитав він.

Я не знала, що йому відповісти.

— Заходь, — пробурмотів він. — І як ти вчора дала собі раду?

— Нормально. Усе гаразд, — відповіла я стандартно, знаючи, що Матога любить стандартні питання й стандартні відповіді.

Я сіла, а він заходився парити каву. Спершу довго чистив кавоварку, мірками наливав воду, і весь час розмовляв. Це було напрочуд дивне видовище. Свентопелк, який говорить і говорить.

— Мені завжди хотілося побачити, що в тебе там, у твоїй шухляді, — сказала я.

— Будь ласка, — він відчинив її й показав. — Дивись, лише необхідні речі.

— Так, як у мене в Самураї.

Шухляда висувалася безшумно, варто було легенько потягнути пальцем. У гарненьких сірих чарунках лежали рівненько складені кухонні Знаряддя. Качалка, віничок для яєць, крихітна збивачка для молока на батареях, ложка для морозива. І ще Знаряддя, котрі я навіть назвати не можу — якісь довгі ложки, лопаточки, дивні гачки. Усе це нагадувало хірургічні Інструменти для складних операцій. Виглядало на те, що їхній власник дуже дбає про них, усе було блискуче, кожна річ на своєму місці.

— Що це таке? — спитала я, узявши до рук широкий металевий пінцет.

— Це щипчики для фольги, якщо вона приклеїться до рулону, — відказав Матога й налив каву до філіжанок.

Потім збив сніжно-білу пінку з молока й налив до кави. Із шухляди вийняв комплект формочок і коробочку з какао. На хвилинку задумався, що йому вибрати, а тоді взяв сердечко. Притрусив какао, і на сніжній пінці на каві утворилося коричневе какаоєве серце. Матога широко всміхнувся.

Того дня я ще згадувала його шухляду. Про те, що її вигляд мене абсолютно заспокоює. Власне, я б сама хотіла бути одним із цих корисних Знарядь.

У понеділок усі вже знали, що Голови більше немає. Його знайшли в неділю ввечері жінки, які прийшли прибирати клуб. Кажуть, одна з них в шоковому стані, її відправили до лікарні.

* * *

До Поліції

Я розумію, що Поліція не має змоги відповідати на листи (не анонімки) громадян з якихось украй важливих причин. Не вникатиму в них, але дозволю собі повернутися до теми, яку вже порушила в попередньому листі. Проте не бажаю ані Поліції, ані будь-кому, щоб ним так нехтували. Громадянин, якого не помічають установи, певним чином приречений на небуття! Слід, однак, пам'ятати, що хто не має прав, того не стосуються обов'язки.

Повідомляю, що мені вдалося здобути дату народження (на жаль, без години, що робить мій Гороскоп неточним) потерпілого Нутряка, і я знайшла в космограмі дещо надзвичайно цікаве, це повністю підтверджує Припущення, яке я вже висловлювала раніше.

Отож виявляється, що у вищевказаного потерпілого на момент смерті Марс транзитував у Венері, що згідно засад традиційної Астрології має чимало аналогій з хутровими Тваринами. Водночас його Сонце в Рибах вказує на найслабші частини тіла, наприклад кісточки ніг. Схоже, що смерть потерпілого була точно передбачена в його Гороскопі. Якби Поліція зважала на застереження Астрологів, багатьох людей можна було б урятувати від нещастя. Розташування планет чітко вказує, що винуватцями цього жахливого Вбивства були хутрові Тварини, найпевніше Лиси, дикі або ті, що втекли з ферми (або обидві групи змовилися), котрі якимсь чином загнали жертву в сильце, що їх там віддавна ставлять люди. Потерпілий потрапив у надзвичайно жорстоку пастку, яку називають «шибеницею», і повис на якийсь час у повітрі. Це відкриття підводить нас до певних загальних висновків. Нехай Поліція перевірить, де саме в усіх жертв перебував Сатурн? У всіх Сатурн знаходився у тваринячих знаках, а пан Голова крім того ще й у Тільці, а це віщує наглу смерть від задушення, заподіяну Твариною...

Додаю також вирізку з газети, де аналізують повідомлення про якогось невідомого досі Звіра, поміченого на Опольщині. Буцім убиває інших Тварин одним ударом лапи в груди. Нещодавно я бачила по телевізору відео, зроблене мобільним телефоном, там чітко видно молодого Тигра. Усе це відбувається на Опольщині, отже, недалеко від нас. Може, це якісь Тварини із зоопарку, які

врятувалися під час повені й тепер живуть на волі? У будь-якому разі справу варто дослідити, хоча б тому, що місцеве населення, як я помітила, поступово охоплює хворобливий переляк, навіть паніка...

Я писала листа, коли хтось несміливо постукав у двері. Це була Письменниця, Попеляста.

— Пані Душейко, — озвалася вона з порога. — Що тут коїться? Ви чули?

— Не стійте на порозі, бо протяг. Увійдіть.

На ній був вовняний светр із гудзиками, довгий, майже до п'ят.

Вона придріботіла й сіла на краєчку стільця.

— І що з нами буде? — драматично запитала Письменниця.

— Боїтеся, що й нас повбивають Тварини?

Вона сахнулася.

— Я не вірю у ваші теорії. Це абсурд.

— Мені здавалося, що у вас, як Письменниці, є уява й здатність фантазувати, а не ховатися від того, що на перший погляд здається невірним. Ви маєте знати, що все, про що ми можемо подумати — це якийсь різновид дійсності, — процитувала я Блейка, і це, здається, справило на неї певне враження.

— Я б жодного рядка не написала, якби міцно не стояла на землі, пані Душейко, — мовила вона офіційним тоном чиновниці, а тоді додала тихіше: «Не можу собі цього уявити. Скажіть, його задушили жуки?».

Я поралася, заварюючи чай. Чорний. Хай врешті побачить, що таке справжній Чай.

— Так, — відповіла я, — він увесь був у цих Комахах, вони позалазили йому до рота, легень, шлунка, у вуха. Жінки казали, що Жуки його обсіли. Я цього не бачила, але можу собі достеменно уявити. Скрізь Плоскотілка Кровоколірна.

Вона пильно придивлялася до мене. Я не могла збагнути її погляду. Нарешті я налила чай.

14. Падіння

*Хитрун, який розпитує багато,
І сам не знає, що відповідати.*

По мене приїхали із самого ранку й сказали, що мушу складати зізнання. Я відповіла, що постараюся заїхати до них цього тижня.

— Ви нас не зрозуміли, — відповів молодий поліцейський, той самий, що колись працював із Комендантом. Після його смерті молодого підвищили, і тепер він був начальником відділку в місті. — Ви поїдете з нами зараз до Клодзька.

Сказав це таким тоном, що я не заперечувала. Лише замкнула дім і про всяк випадок узяла із собою зубну щітку й мої таблетки. Ще чого доброго зі мною там станеться напад.

Оскільки два тижні ляли дощі й усе позаливало, довелося податися довшою дорогою, асфальтовою, яка була безпечніша. Коли ми з'їжджали із Пласкогір'я в котловину, я побачила стадо Козуль; вони стояли й без страху дивилися на поліційний «газик». Я з радістю зрозуміла, що їх не знаю, це було якесь нове стадо, котре прийшло, мабуть, із Чехії на нашу соковиту зелену полонину. Поліцейських Козулі не зацікавили. Чоловіки не розмовляли ані зі мною, ані поміж собою.

Мені дали чашку «Нескафе» з несправжніми вершками, і допит почався.

— Ви повинні були відвезти Голову додому? Це правда? Розкажіть нам, будь ласка, докладно, по хвилинах, що саме ви бачили?

І ще безліч схожих запитань.

Мені не було чого особливо розповідати, але я намагалася точно передавати деталі. Сказала, що вирішила зачекати на Голову на вулиці, бо в клубі був страшенний галас. Ніхто більше не зважав на буферну зону й усі курили в приміщенні, що погано на мене впливало. Тому я сіла на сіднях і задивилася на небо.

Там після дощу з'явився Сіріус, піднялося дишло Великого Возу... Я подумала про те, чи зорі нас бачать. А коли так, то що вони про нас думають. Невже справді знають наше майбутнє, неville нам співчувають? Може, через те, що ми стримимо в нашій дійсності, без будь-якої можливості руху? Але я також подумала, що попри все, незважаючи на нашу тендітність і невігластво, ми маємо над зорями величезну перевагу — на нас працює час, даючи рідкісну можливість перетворити страждання й біль цього світу на щастя й спокій. Це зорі ув'язнені у власній силі й тому неспроможні нам допомогти. Вони лише проектують мережі, снують на космічних верстатах основи, які ми повинні заповнити власним візерунком. І тоді мені спала на думку цікава Гіпотеза. Може, зорі бачать нас так само, як ми, наприклад, бачимо своїх Собак — усвідомлюючи більше, ніж вони, ми в певні моменти краще знаємо, що для них буде добре; водимо їх на повідку, щоб вони не загубилися, стерилізуємо, щоб безладно не розмножувалися, возимо до ветеринара, аби лікувати. А вони не розуміють, що це, навіщо, з якою метою. Але скоряються нам. То може, ми теж повинні скоритися впливові зірок, але водночас пробудити нашу людську вразливість. — От про що я думала, сидячи на східцях під дашком. А коли побачила, що більшість людей виходить, і пішки або машинами прямує додому, то увійшла досередини, щоб нагадати Голові, що відвезу його додому.

Але його там не було. Я перевірила туалети й обійшла клуб довкола. Розпитувала всіх цих підпилих грибників, куди він подівся, але ніхто не зміг мені нічого гаразд пояснити. Частина ще наспівувала «Соколів», інші допивали пиво на вулиці, не переймаючись заборонаю. Тож я подумала, що хтось забрав його раніше, а я цього не помітила. І зараз я теж переконана, що саме так воно й було. Що могло статися поганого? Навіть, якщо він десь заснув у лопухах, п'яний, то Ніч тепла, нічого йому не загрожує. Я не запідозрила лихого, тому взяла Самурая й ми повернулися додому.

— Хто такий Самурай? — запитав поліцейський.

— Друг, — відповіла я, бо так воно й було.

— Прізвище?

— Самурай Сузукі.

Він знітився, а другий посміхнувся у вуса.

— Скажіть нам, будь ласка, пані Душенько...

— Душейко, — виправила я.

— ...Душейко. У вас є якісь підозри, хто міг мати причини, щоб заподіяти зло Голові?

Я здивувалася.

— Не читаєте моїх листів. А я ж там усе пояснила.

Вони презирнулися.

— Ні, ми серйозно питаємо.

— А я серйозно їй відповідаю. Я до вас писала. Зрештою, досі не отримала відповіді. Негарно не відповідати на листи. У статті 171, пункт 1, сказано, що допитуваному слід дати можливість вільно висловлюватися в межах визначеної справи, і лише потім можна задавати питання з метою доповнення, з'ясування або перевірки сказаного.

— Ви маєте рацію, — озвався перший.

— Це правда, що він був увесь обліплений Жуками? — спитала я.

— Ми не можемо відповісти на це запитання. Це таємниця слідства.

— А як він помер?

— Тут ми запитуємо, а не ви нас, — відказав перший, а другий додав:

— Свідки бачили, як ви розмовляли з Головою під час вечірки, стоячи на східцях.

— Справді, я казала, що заберу його додому, бо так просила його дружина. Але він, здається, не дуже міг зосередитися на тому, що я казала. Я подумала, що краще я просто зачекаю, доки бал не закінчиться, і він готуватиметься піти.

— Ви знали Коменданта?

— Певне, що так. Вам це добре відомо, — сказала я молодому. — Навіщо питати, якщо знаєте. Часу не шкода?

— А Ансельма Нутряка?

— То його звали Ансельм? Я б ніколи не подумала. Колись я зустріла його тут, на містку. Він був зі своєю подругою. Це давно було, років зо три тому. Ми трохи побалакали.

— Про що?

— Так, нічого особливого, уже не пригадую. З нами була його знайома, вона все підтвердить.

Я знала, що Поліція любить, аби все мало підтвердження.

— Це правда, що ви поводитися агресивно під час полювання тут неподалік?

— Я б сказала, що поводитися розгнівано, а не агресивно. Це велика різниця. Я висловлювала свій Гнів через те, що вбивають Тварин.

— Ви погрожували мисливцям?

— Іноді Гнів приносить на язик різні слова, але потім людина не дуже це пам'ятає.

— Є свідки, котрі твердять, що ви кричали, цитую, — тут він зазирнув до розкладених паперів: «Уб'ю вас, ви (нецензурне слово), вас спіткає кара за ці злочини. Сорому у вас немає, нічого не боїтеся. Я вам довбешки порозбиваю».

Він прочитав це байдуже, і мене це розсмішило.

— Чому ви посміхаєтеся? — ображеним тоном запитав другий.

— Бо мені здається кумедним, що я могла говорити такі речі. Я людина спокійна. Може, ваш свідок перебільшує?

— Ви не заперечуєте, що вас викликали на колегію через те, що ви перекинули й знищили амвон?

— Ні, я не збираюся заперечувати. Я сплатила штраф. У мене є на це відповідні документи.

— А на що немає документів? — запитав один з них, як йому здалося, підступно, але я відповіла мудро:

— Багато на що. І в моєму, і у вашому житті. Усього не передаси словами, і тим більше офіційними документами.

— Навіщо ви це зробили?

Я глянула на нього, наче він з місяця впав.

— Навіщо ви запитуєте про те, що й самі добре знаєте?

— Відповідайте на питання. Це повинно бути записане в протоколі.

Я вже цілком розслабилася.

— Ага. Ну що ж, скажу ще раз: щоб із них не стріляли по Тваринах.

— Звідки вам так добре відомі певні деталі злочину?

— Які?

— Наприклад ті, що стосувалися пана Голови. Звідки ви знали, що цей жук — то плоскотілка кровокірна? Ви сказали про це Письменниці.

— О, я таке сказала? Це поширений тут жук.

— Тоді звідки? Від цього енто... того, що займається комахами й жив у вас навесні?

— Можливо. Та передусім з Гороскопів, я вже вам пояснювала. У Гороскопах є все. Будь-яка найменша деталь. Навіть те, як ви себе нині відчуваєте, який ваш улюблений колір білизни. Треба лише вміти все це прочитати. У Голови були вкрай погані аспекти в третьому домі, а це дім невеликих Тварин. І Комах теж.

Поліцейські не втрималися й багатозначно презирнулися, як на мене, це було нечемно. На роботі їх ніщо не повинно дивувати.

Я впевнено продовжувала, бо вже зрозуміла, що це двоє недотеп:

— Я багато років займаюся Астрологією й маю великий досвід. Усе з усім поєднується, усі ми перебуваємо в мережі різних залежностей. Вас би мали цього навчати в поліційних школах. Це солідна, давня традиція. Ще із часів Сведенборга.

— Кого? — хором перепитали вони.

— Сведенборга, шведа.

Я помітила, що один з них занотував собі це прізвище.

Отак вони розмовляли зі мною ще дві години, а по обіді оголосили мені наказ про затримання на сорок вісім годин і проведення обшуку в моєму помешканні. Я гарячково подумала, чи не покинула десь на видноті брудної білизни.

Увечері мені передали пакет, і я здогадалася, що це від Дизя й Доброї Звістки. Усередині були дві зубні щітки (навіщо дві? Може, вранішня й вечірня?), нічна сорочка, надзвичайно вишукана й сексуальна (певне, Добра Звістка знайшла в новій партії речей), трохи солодкого й том Блейка в перекладах якогось Фостовича. Любий Дизьо.

Уперше я опинилася в цілком реальній в'язниці. І це виявилось неймовірно важко. Камера була чиста, вбога й похмура. Щойно за мною зачинилися двері, як мене охопила паніка. Серце гупало в грудях, і я боялася, що закричу. Сіла на нарах, не зважаючи поворухнутися. У цю мить я подумала, що краще було померти, ніж провести в такому місці решту свого життя. Авжеж, безсумнівно. Я не спала всю ніч, навіть не прилягла. Сиділа так до ранку, спітніла й брудна. Відчувала, що слова, які я вимовила цього дня, покаляли мені язик і вуста.

Іскри прилітають із самісінького джерела сяйва й складаються із щонайчистішого світла, так кажуть старі легенди. Коли має народитися людська Істота, іскра починає падати.

Спершу летить у темряві космічного простору, потім крізь галактики й, нарешті, перш ніж упасти тут, на Землі, вдаряється, бідолашна, в орбіти планет. Кожна з них забруднює іскру якимись Властивостями, і вона тьмяніє й пригасає.

Спершу Плутон окреслює рамки цього космічного експерименту й відкриває свої головні засади — життя минуще, після нього настає смерть, яка колись дозволить іскрі вибратися з пастки; іншого виходу немає. Життя — це щось на зразок навчального полігону, тут діють суворі вимоги. Віднині враховуватиметься все, що ти зробиш, кожна думка, кожний учинок, але не для того, щоб потім тебе покарати чи винагородити, а через те, що вони вибудовують твій світ. Так діє цей механізм. Далі, падаючи, іскра проходить крізь пояс Нептуна й губиться в його імливих випарах. Нептун дає їй на втіху різні ілюзії, приспану пам'ять про вихід, сни про польоти, уяву, наркотики й книжки. Уран — схильність до бунтарства, він буде слугувати доказом походження іскри. Коли іскра минає кільця Сатурна, стає зрозумілим, що внизу на неї чекає в'язниця. Табори, лікарні, правила й бланки, німецьке тіло, смертельна хвороба, втрата коханої людини. Проте Юпітер дає втіху, гідність та оптимізм, прекрасний дарунок у вигляді «якось-воно-буде». Марс додасть силу й агресію, вони напевне будуть потрібні. Пролітаючи біля Сонця, іскра сліпне, і від колишньої свідомості їй залишається хіба що крихітне, карликове, відокремлене від решти Я, цим усе й закінчиться. Я так собі це уявляю: корпус, калічне буття з поламаними крилами, Муха, замучена жорстокими дітьми; хтозна, як вона витримає в Пітьмі. Слава Богиням, що зараз на дорозі до Падіння стоїть Венера. Від неї іскра отримає дар кохання, найщирішого співчуття, єдине, що здатне порятувати її саму та інші іскри; завдяки Венериним дарункам вони зможуть підтримувати одна одну й об'єднуватися. Перед самим Падінням буде ще одна невелика й химерна планета, котра нагадує загіпнотизованого Кролика, не обертається довкола власної осі, а рухається швидко, вдивляючись у Сонце — Меркурій. Він дає мову й здатність спілкування. Минаючи Місяць, іскра отримує від нього дещо невловиме, душу.

І лише тоді падає на Землю й відразу вселяється в тіло. Людини, тварини або рослини.

Ось, як воно виглядає.

Мене звільнили наступного дня, ще до того, як минули ці нещасні сорок вісім годин. Забрати мене додому приїхала вся трійця, я кинулася їм в обійми, наче провела в камері багато років. Дизьо заплакав, а Добра Звістка й Матога шттивно сиділи на задньому сидінні. Було помітно, що вони набагато сильніше налякані тим, що сталося, зрештою мені довелося їх втішати. Я попросила Дizia зупинитися біля крамниці, й ми купили морозива.

Проте чесно кажучи, після цього короткого перебування в камері, я стала дуже розсіяна. Не могла змиритися з думкою, що поліцейські обшукали мій дім, відтоді я скрізь відчувала їхню присутність; нищпорили в шухлядах, шафах, письмовому столі. Нічого не знайшли, бо що можна було знайти? Але порядок було порушено, спокій зник. Я тинялася по дому, нездатна до будь-якої роботи. Переконувала сама себе й усвідомлювала, що зі мною щось не так. Мене приваблювали мої великі вікна — я ставала біля них і не могла відірвати очей від побаченого — хвилювання рудуватих трав, їхнього танцю під невидимим вітром, винуватцем цього руху. І ще мінливі плями зелені всіх відтінків. Я задумувалася й марнувала цілі години. Наприклад, залишила ключі в гаражі й тиждень не могла їх знайти. Спалила чайник. Витягала з морозильника овочі й згадувала про них лише тоді, коли вони були висохлі й несвіжі. Краєм ока бачила, скільки всього діється в моєму домі — люди заходили й виходили, прямували з котельні нагору, до саду й назад. Дівчатка весело гасали в сінях. Мама сиділа на терасі й пила чай.

Я чула її довгі й сумні зітхання, брязкіт ложечки об філіжанку. Усе стихало лише тоді, коли приїздив Дизьо; майже завжди він був з Дobreю Звісткою, якщо наступного дня їй не треба було приймати товар.

Коли болі посилювалися, Дизьо викликав швидку. Виявилось, що мені треба лягти в лікарню. Це був сприятливий час для приїзду швидкої — серпень, суха, рівна дорога, чудова погода, і — хвала планетам — я прийняла вранці душ, і ноги в мене були чистенькі.

Я лежала в палаті, на диво порожній, з відчиненими вікнами, у які линули пахощі з дач — стиглих помідорів, сухої трави, спалених бур'янів. Сонце увійшло в сузір'я Діви, яка вже готувалася до осені, робила запаси на зиму.

До мене приходили, авжеж, але ніщо так не сковує, як відвідини в лікарні. Йй-бо, не знаєш, як себе поводити. Будь-яка розмова в цьому неприємному місці стає штучною й вимушеною. Сподіваюся, вони не гніваються на мене за те, що я звеліла їм іти додому.

На моєму ліжку часто сідав дерматолог Алі. Він заходив із сусіднього відділення й приносив мені зачитані до дірок газети. Я розповідала йому про свій міст у Сирії (цікаво, чи він там ще є), а він мені — про роботу з кочовими племенами в пустелі. Про те, що якийсь час був лікарем у номадів. Мандрував з ними, спостерігав за їхніми звичаями, лікував. Завжди в русі. Він і сам був кочівником. Не затримався в жодній лікарні довше, ніж на два роки, потім раптово щось починало його непокоїти, й він шукав іншу роботу, на новому місці. Покидав пацієнтів, які нарешті до нього звикли, подолавши всі можливі упередження. Якогось дня на дверях його кабінету з'явилася записка, що лікар Алі більше не прийматиме. Такий спосіб життя і його походження, звісно, примушували різні спеціальні служби цікавитися ним, тому його телефон постійно прослуховувався. Так принаймні стверджував сам Алі.

— А у вас є якась своя Недуга? — спитала я колись.

Авжеж, вона в нього була. Кожної зими він впадав у депресію, а кімната в робітничому гуртожитку, яку доктор Алі отримав від гміни, тільки поглиблювала його меланхолію. У нього була одна цінна річ, яку він надбав за роки роботи — то була велика лампа, що випромінювала світло, схоже на сонячне, і таким чином мала б підбадьорювати Алі. Він часто просиджував вечорами, підставивши обличчя під це штучне Сонце, й подумки блукав пустелями Лівії, Сирії, а може, Іраку.

Я думала, як може виглядати його Гороскоп. Але почувалася занадто кволою, щоб зробити підрахунки. Цього разу мені було посправжньому зле. Я лежала в затемненій палаті із сильною фотоалергією, із червоною, потрісканою шкірою, що пекла, ніби її тляли крихітні скальпелі.

— Ви повинні уникати Сонця, — застерігав мене Алі. — Ніколи не бачив такої шкіри, ви просто *спотворена*, щоб жити в підземеллі.

Алі сміявся, бо не міг собі такого уявити, він увесь був спрямований до Сонця, наче сонях. А я скидалася на білий корінь цикорію, картопляний пагін, і решту життя повинна провести в котельні.

Я захоплювалася ним, бо він казав, що мав саме стільки речей, скільки потрібно, аби будь-якої хвилини встигнути швиденько спакувати їх до двох валізок. Я вирішила навчитися цього від нього. Пообіцяла собі, щойно вийду, почну вправлятися. Рюкзак і лептон, цього має бути достатньо кожній Людині. Таким чином Алі опинявся вдома, куди б не закинула його доля.

Цей непосидючий лікар нагадав мені, що не варто занадто затримуватися на одному місці, тож із цим своїм будинком я вочевидь перегнула. Від мого смаглявого лікаря я отримала джелабію — білу сорочку до кісточок з довгими рукавами, що застібалася під шиєю. Алі сказав мені, що білий колір діє як дзеркало й відбиває сонячне проміння.

У середині серпня мій стан погіршився настільки, що мене перевезли до Вроцлава для обстеження, яким я не надто переймалася. Цілими днями я перебувала в напівсні й неспокійно марила про мій запашний горошок, про те, що слід було зайнятися вже шостим поколінням, інакше результати досліджень стануть неважливими й ми знову гадатимемо, наче не успадковуємо наш життєвий досвід, що все знання світу марне, що ми не в змозі нічого навчитися від історії. Ввижалося, наче я дзвоню до Дизя, але він не озивається, бо мої Дівчатка саме народили малих, і їх ціла купа на підлозі в сінях і на кухні. Це люди, абсолютно нова порода людей, народжених Тваринами. Вони ще сліпі, ще не прозріли. І ще здавалося, ніби я шукаю Дівчаток у великому місті, продовжуючи жити надію, і це такі дурні й такі болісні сподівання.

Одного разу мене у вроцлавській лікарні відвідала Письменниця, аби ввічливо втішити й делікатно повідомити, що продає свій будинок.

— Це вже не те місце, яке було раніше, — сказала вона, простягаючи мені налисники із грибами, гостинець від Агати.

Розповідала, що чує якусь вібрацію, боїться вночі, втратила апетит.

— Не можна жити в місці, де відбуваються такі речі. Крім цих страхітливих убивств вилазять дрібні шахрайства й ганебні вчинки. Виявляється, я жила серед потвор, — обурено сказала вона. — Ви тут єдина праведна людина.

— Я однаково хотіла відмовитися від догляду за будинками наступної зими, знаєте? — сказала я, знічена цим компліментом.

— Правильне рішення. Вам би до якихось теплих країв...

— ...де немає Сонця, — додала я. — Ви знаєте якісь такі місця, крім ванної?

Вона вдала, наче не почула питання.

— Я вже дала оголошення до газети, що продаю будинок, — вона на мить задумалася. — Зрештою, тут занадто сильний вітер. Я не могла витримати цього постійного завивання. Неможливо зосередитися, коли тобі весь час щось шарудить біля вуха, свище й гуде. Ви помітили, скільки галасу створює листя на деревах? Особливо на тополях, це справді нестерпно. Починається в червні, триває до листопада. Жахіття.

Я ніколи про це не думала.

— Мене допитували, знаєте? — сказала вона, змінюючи тему.

Я анітрохи не здивувалася, бо допитували всіх. Ця справа стала для них пріоритетом. Яке жахливе слово.

— І що? Ви їм у чомусь допомогли?

— Знаєте, мені інколи здається, що ми живемо у світі, який самі собі уявляємо. Вирішуємо для себе, що добре, а що ні, креслимо карти значень... А потім усе життя змагаємося з тим, що самі собі понавигадували. Проблема полягає в тому, що в кожного власна версія, і тому людям так важко порозумітися.

У цьому була якась правда.

Коли вона вже прощалася, я понишпорила в моїх речах і простягнула їй козулячу ніжку. Вона розгорнула папір, і на обличчі вималювалася огида.

— Господи, що це таке? Пані Душейко, що це ви мені даєте?

— Будь ласка, візьміть її. Це такий собі Перст Божий. Вона геть висхла й не смердить.

— Що мені з нею робити? — пригнічено спитала вона.

— Використайте з добрими намірами.

Вона загорнула ніжку в папір, якусь мить повагалася в дверях, і потім пішла.

Я довго думала про те, що сказала Попеляста. Гадаю, до цього надається одна моя Теорія. Отож я вважаю, що людська психіка сформувалася, аби захистити нас від істинного стану речей. Щоб не дати нам роздивитися механізм. Психіка — це наша захисна система, дбає про те, щоб ми ніколи не змогли зрозуміти, що нас оточує. Вона займається переважно просіюванням інформації, хоча можливості нашого мозку величезні. Жити з усім цим знанням було б нестерпно. Тому що будь-яка найменша частинка світу складається зі страждання.

* * *

Отож я спершу вийшла з в'язниці. Потім вийшла з лікарні. Немає жодних сумнівів, що я боролася із впливом Сатурна. Одначе в серпні він змістився настільки, що перестав утворювати поганий аспект, тому решту літа ми провели, наче дружна родина. Я лежала в затемненій кімнаті, Матого прибирав і займався господарством, а Дизьо з Доброю Звісткою готували й купували продукти. Коли мені полегшало, ми знову поїхали до Чехії, до тієї незвичайної книгарні й відвідали Гонзу з його книжками. Двічі обідали з ним й організували собі невеличку блейківську конференцію, без євросоюзівської підтримки й дотацій.

Дизьо знайшов у Інтернеті короткий відеосюжет. Триває він хвилину, не більше. Великий Олень нападає на мисливця. Видно, як він, стоячи на двох ногах, передніми б'є Людину. Мисливець падає, проте Тварина не зупиняється й розлючено топче його, не даючи можливості уникнути копит. Людина намагається захистити голову й навколішках утекти від роз'юшеної Тварини, але Олень знову й знову атакує його.

Ця сцена позбавлена кінця, невідомо, що сталося потім і з мисливцем, і з Оленем.

Лежачи у своїй темній кімнаті, наприкінці літа, я весь час переглядала це відео.

15. Святий Губерт

*І Рев, і Рик, і Шум, і Гам, і Шерех —
Це Хвилі, які б'ють об Неба Берег.*

Моя Венера пошкоджена або у вигнанні, так кажуть про Планету, яка знаходиться не в тому знаку, у якому повинна бути. До всього в поганому аспекті до неї залишається Плутон, який керує моїм Асцендентом. Це спричинилося до того, що в мене, на мою думку, виник синдром Ледачої Венери. Саме так я назвала цю залежність. У цьому випадку маємо справу з Людиною, котра від долі отримала чимало, але практично не використала своїх можливостей. Така Людина розумна й тямовита, проте не докладає зусиль до навчання, використовуючи розум швидше для гри в карти чи розкладання пасьянсів. Тіло має гарне, але руйнує його, не дбаючи про себе, отруюючи поганими звичками, нехтуючи порадами лікарів і стоматологів.

Така Венера — химерний різновид лінощів. Нагоди в житті тебе оминають, бо ти проспав, або ж не хотів піти, або спізнився, або не догледів. Це схильність до сибаритства, життя наче в дрімоті, розтринькування себе на дрібні радощі, нелюбов до зусиль і повна відсутність змагальності. Пізні ранки, непрочитані листи, відкладені на потім справи, закинуті плани. Зневага до будь-якої влади й підпорядкування, мовчазне, ледаче ходіння власними шляхами. Можна сказати, що від таких людей немає жодної користі. Можливо, якби я постаралася, то у вересні повернулася б до школи, але я не могла себе пересилити, примусити. Прикро було, що діти пропустили місяць навчання. Але що було робити? Усе мені боліло.

Лише в жовтні я змогла піти на роботу. Мені настільки покращало, що я організувала двічі на тиждень англійський гурток, де надолужувала з учнями згаяне. Але виявилось, що ми не можемо нормально працювати. У жовтні почали масово забирати дітей з моїх уроків, бо на повну тривала підготовка до відкриття й освячення

новозбудованої каплиці. Вона мала отримати ім'я св. Губерта в день його свята, 3 листопада. Я не хотіла відпускати дітей. Мені здавалося, що буде краще, коли вони знатимуть більше англійських слів, ніж вивчатимуть напам'ять житія святих. Проте втрутилася молода директорка.

— Ви перебільшуєте. Існують певні пріоритети, — сказала вона таким тоном, наче сама не вірила в те, що каже.

Я вважаю, що слово «пріоритет» таке ж огидне, як «суїцид» чи «криміналітет», але мені справді не хотілося сперечатися через слова чи звільнення дітей з англійської.

— Ви, звичайно, прийдете на освячення каплиці, правда?

— Я не католичка.

— Нічого страшного. Усі ми католики через культуру, подобається нам це чи ні. Тому прошу вас прийти.

Я не була готова до такого, тому замовкла. Матеріал надолужувала з дітьми на пообідніх заняттях гуртка.

Дизя допитали ще двічі й нарешті звільнили з роботи за згодою сторін. Йому залишилося допрацювати до кінця року. Пояснення було якесь незрозуміле, менше ставок, скорочення штатів, як завжди. Такі, як Дизьо, завше першими потрапляють під руку. Гадаю, це мало відношення до його свідчень. Невже його підозрювали? Дизьо анітрохи цим не перейнявся. Він уже вирішив, що стане перекладачем. Збирався жити з перекладів поезії Блейка. Чудово. Перекладати з однієї мови на іншу й таким чином зближувати людей — це прекрасна думка.

Тепер він провадив власне розслідування, що було й не дивно, бо всі напружено очікували якихось нових відкриттів Поліції, сенсацій, які раз і назавжди завершать цей ланцюг смертей. Він навіть поїхав до пані Нутрякової та Головихи й наскільки міг, перевірів їхні мотиви.

Ми знали, що всі троє загинули від удару важким предметом по голові, але не було відомо, яким Знаряддям. Це міг бути просто дерев'яний оцупок, товста гілка, але тоді б на шкірі залишилися характерні сліди. А тут скидалося на те, що скористалися якимсь великим предметом із гладкою й твердою поверхнею.

Крім того, Поліція знайшла на місці удару сліди крові Тварини, найімовірніше Козулі.

— Я мала рацію, — укотре вперто повторювала я. — Це Козулі, бачите?

Дизьо схилився до Гіпотези, що це могли бути якісь порахунки. Напевне було відомо, що Комендант того вечора повертався від Нутряка, діставши від нього хабар.

— Може, Нутряк наздогнав його й намагався відібрати гроші, вони побилися, Комендант упав, а той перелякався й більше їх не шукав, — замислено казав Дизьо.

— Але хто тоді вбив Нутряка? — філософськи запитав Матога.

Щиро кажучи, мені подобалося припущення про лихих людей, які взаємно знищують один одного.

— О, а може, це був Голова? — знову фантазував Матога.

Найпевніше, Комендант прикривав якісь Нутрякові обгородки. Але чи мав із цим щось спільного Голова, невідомо. Якщо вбив Голова, то хто ж тоді забив його самого? Можливо, усім трьом помстилися й найвірогідніше в цьому випадку також ідеться про махінації. Може, те, що базикають про мафію — правда? Які докази цього має Поліція? Цілком можливо, що в ці зловісні справи були вплутані й інші поліцейські, тому слідство ведеться так повільно.

Я вже припинила розповідати про власну Теорію. Справді, з мене лише сміялися. Попеляста мала рацію — люди можуть зрозуміти тільки те, що самі собі вигадують і чим живляться. Картина змови між представниками провінційної влади, скорумпованої й аморальної, підходила до всього, про що захоплено патякало телебачення й писали газети. Газети й телебачення не займаються Тваринами, хіба що із зоопарку втече Тигр.

* * *

Зима починається відразу після дня Всіх Святих. Так тут відбувається, осінь забирає всі свої Знаряддя й цяцьки, обтрушує листя — воно більше не потрібне, замітає його попід межею, знімає із трави кольори, й вона стає сірувата, зблякла. А потім усе стає чорно-білим: на заорані поля спадає сніг.

— Веди свій плуг понад кістками мертвих, — промовила я до себе словами із Блейка; чи так воно було?

Я стояла біля вікна й дивилася на це квапливе хазяйнування природи, доки не запали сутінки й поступ зими відбувався вже в

темряві.

Вранці я витягла пухову куртку, червону, куплену в Добрій Звістці, і вовняну шапку.

На шибках Самурая з'явилася паморозь, ще молода, тоненька й тендітна, як космічна грибниця. Через два дні після Всіх Святих я поїхала до міста з наміром провідати Добру Звістку й купити чоботи. Віднині треба бути готовим до найгіршого. Небо нависало низько, як завжди о цій порі року. Ще не догоріли свічки на цвинтарях, я бачила крізь огорожу, як удень миготіли кольорові лампадки. Немовби люди хотіли цим мізерним світлом підтримати Сонце, що слабшало в Скорпіоні. Плутон перейняв владу над Світом. Стало сумно. Учора я написала мейли до моїх працедавців, що цього року більше не зможу опікуватися їхніми будинками. Лише дорогою я пригадала собі, що це ж якраз нині третього листопада, і в містечку вшановуватимуть св. Губерта.

Кожного разу, коли організовують якісь сумнівні урочистості, у них неодмінно, вже від самого початку, втягають дітей. Пам'ятаю, що нас теж примушували ходити на першотравневу демонстрацію. Колись давно. Зараз діти повинні були брати участь у повітовому Мистецькому конкурсі дітей та юнацтва Клодзького графства на тему «Святий Губерт як зразок для сучасних екологів», а потім у виставі, у якій розповідалося про життя й смерть святого. Із цього приводу я написала звернення до кураторію ще в жовтні, але відповіді не отримала. Я вважаю, що це просто нечувано, як і багато іншого, що коїться довкола.

Край асфальту було припарковано багато автомобілів, і це нагадало мені про службу божу, тож я вирішила зайти до костелу, щоб побачити результат цих довгих осінніх репетицій, через які так постраждали наші уроки англійської. Глянула на годинника, схоже, служба вже почалася.

Іноді мені траплялося зайти до костелу й посидіти собі в спокої з людьми. Мені завжди подобалося, що люди збираються разом і їм не треба розмовляти одне з одним. Якби могли балакати, відразу почали б переповідати різні дурниці, плітки, почали б обмовляти когось і вихвалитися. А так сидять собі на лавах, заглибившись у роздуми, подумки повертаються до нещодавніх подій, уявляють, що станеться невдовзі. Так вони контролюють власне життя. Я теж, так само як усі,

сідала на лаві й поринала в таку собі дрімоту. Думки снувалися ліниво, ніби прибували з-поза мене, з голів інших людей, або, може, з дерев'яних янгольських голівок, що були зовсім поруч. Завжди мені спадало на думку щось нове, не так, як було, коли я, думала вдома. У цьому розумінні костел — дуже гарна місцина.

Іноді мені здавалося, що я могла б читати тут чужі думки, якби захотіла. Декілька разів чула такі розважання в моїй власній голові: «Нові шпалери у спальні, який візерунок, краще гладенькі чи може з тисненням ледь помітним малюнком. Гроші на рахунку під дуже малі проценти, інші банки мають кращі умови, треба з понеділка подивитися пропозиції й перенести гроші. Звідки в неї кошти? Як їй вистачає на це все, що на ній? Може, вони нічого не їдять, а все зароблене витрачають на її лахи... Як бо він постарів, як посивів! Подумати лишень, це був найвродливіший чоловік у селі. А що зараз? Руїна... Скажу лікареві прямо: хочу на лікарняний... Ніколи, ніколи у світі не погоджуся на таке, я не дозволю, щоб зі мною поводитися, як з дитиною...».

Що поганого може бути в таких думках? Хіба в мене є інші? Добре, що цей Бог, якщо він справді існує, та навіть, коли не існує, дає нам якесь місце, де можна спокійно посидіти, мабуть, у цьому полягає сенс молитви — спокійно собі подумати, нічого не бажати, нічого не просити; просто впорядкувати думки у власній голові. Цього досить.

Проте завжди після перших блаженних хвилин відпочинку до мене поверталися давні запитання з дитинства. Мабуть, тому, що я від природи трохи інфантильна. Хіба можливо, аби Бог вислуховував одночасно всі молитви на світі? А якщо вони суперечать одна одній? Невже він мусить вислуховувати молитов усіх цих сучих синів, покидьків, лихих людей? Невже вони теж моляться? А є місця, де цього Бога немає? От, приміром, на звірофермі він є, чи ні? Або на Нутряковій бойні? Він там буває? Я знаю, що це дурні й наївні запитання. Теологи мене б висміяли. У мене дерев'яна голова, як у тих янголів, що висять під склепінням штучного неба.

Цим думкам заважав настирливий і неприємний голос ксьондза Шелеста. Мені завжди здавалося, що коли він рухався, його сухе, кощаве тіло, обтягнуте відвислою, темною шкірою, легенько шелестіло. Його сутана терлася об штани, підборіддя об колоратку, хрускотіли суглоби. Що ж воно за створіння боже, цей ксьондз? У

нього була суха, зморщена шкіра, здавалося, скрізь її трохи забагато. Розповідали, що колись він був огрядним, лікувався хірургічним методом, йому вирізали півшлунка. І відтоді він дуже схуд, може, через це. Складалося враження, що він увесь був з рисового паперу, з якого роблять абажури на лампи. Що він штучне, пустотіле створіння, до того ж, легкозаймисте.

На початку року, коли я ще була у відчаї через Дівчаток, ксьондз відвідав мене з колядою. Спершу зайшли його міністранти в білих комірцях, одягнених просто на теплі куртки, хлопчики із червоними щоками, які позбавляли цих емісарів костюла серйозності. У мене була халва, яку я потрохи під'їдала, і я відламала їм по шматку. Вони з'їли, проспівали якісь пісні, а тоді вийшли надвір.

Ксьондз Шелест з'явився задиханий і сягнистими кроками, не обтрушуючи черевиків від снігу, вбіг до моєї вітальні, просто на килим. Покропив стіни, потупившись, проказав молитву, а тоді мигцем поклав на столі образок і присів на краєчок канапи. Зробив це все блискавично, я й не зглянулась. Мені здалося, що він почувається в мене незатишно й охоче вже б собі пішов.

— Може, чаю? — нерішуче запитала я.

Але він відмовився. Кілька хвилин ми просиділи мовчки. Я бачила, що його міністранти перед будинком граються в сніжки.

Раптом я відчула безглузду потребу притулитися обличчям до його чистого, накрохмаленого широкого рукава.

— Нащо плакати? — запитав він своїм химерним ксьондзівським сленгом, у якому замість «лікувати» кажуть «уздоровляти», «чинити волю» замість «слухатися», «збагатитися» замість «навчитися», і таке інше. Але мені навіть це не заважало. Я плакала.

— Мої Суки пропали, — проказала я нарешті.

Було це зимового пополудня, Морок вже вливався крізь маленькі вікна до кімнати.

Я не бачила виразу його обличчя.

— Розумію цей біль, — озвався він трохи згодом. — Але ж це лише тварини.

— Це були мої єдині рідні. Сім'я. Доньки.

— Не блюзніть, — сахнувся він. — Не можна про собак казати, наче були то ваші доньки. Не треба більше плакати. Краще

помолитися, це приносить полегшу в стражданнях.

Я потягла його за цей гарний, чистий рукав до вікна й показала на маленьке кладовище. Там тепер сумно стояли надгробки, присипані снігом; на одному з них горіла маленька лампадка.

— Я вже змирилася з тим, що їх більше немає. Найпевніше, їх застрелили мисливці, знаєте, отче?

Він нічого не відповів.

— Якби я могла їх принаймні поховати. Як мені пережити жалобу, коли я навіть не знаю, як вони загинули й де їхні тіла?

Ксьондз неспокійно ворухнувся.

— Тварини — це не люди. Це гріх, пиха людська — отакі цвинтарі. Господь приділив тваринам місце нижче, вони слугують людям.

— Скажіть, отче, що мені робити? Може, ви знаєте?

— Молитися, — відповів він.

— За них?

— За себе. Тварини душі не мають, вони не є безсмертними. І спасеними не будуть. За себе молитися.

Ось що мені згадалося, ця сумна сцена майже річної давності, коли я ще не знала того, про що довідалася пізніше.

Служба продовжувалася. Я сіла неподалік від виходу, біля третьокласників, які виглядали досить химерно. Більшість з них була переодягнена Козулями, Оленями та Зайцями. На них були картонні маски. Діти нетерпеливилися, чекаючи на свій виступ. Я зрозуміла, що виставу покажуть відразу після служби. Діти чемно поступилися мені місцем.

Тож я й сиділа між ними.

— Яка це буде вистава? — пошепки спитала я в дівчинки на ім'я Ягода із третього «А».

— Про те, як святий Губерт зустрів у лісі оленя, — відповіла вона. — Я гратиму зайця.

Я їй усміхнулася. Але ця логіка була мені незрозуміла: Губерт, ще не святий, був негідником і гульвісою. Полюбляв полювати. Убивав. Одного разу на ловах побачив на голові Оленя, якого він хотів застрелити, хрест зі Спасителем. Упав навколішки й навернувся. Зрозумів, як тяжко грішив він досі. Відтоді перестав убивати й став святим.

Чому така особа стала патроном мисливців? Усе це цілковито позбавлене логіки. Бо коли б прихильники Губерта вирішили його наслідувати, мусили б перестати вбивати. А якщо мисливці обирають його своїм патроном, то він є покровителем того, що було Губертівим гріхом і чого він позбувся. Отже, вони обирають його патроном гріха. Я вже відкрила рота й зібралася було поділитися моїми сумнівами з Ягодою, коли вирішила, що тут не місце й не час для дискусії, тим більше, що ксьондз співав дуже голосно. Тому я лише подумки висловила Припущення, що в даному випадку бажане видають за дійсне.

Костел був переповнений не лише через школярів, яких сюди привели. Тут було багато незнайомих чоловіків, які посіли передні лави. Мені аж в очах зарябіло від їхніх зелених мундирів. Обабіч вітваря стояли інші, які тримали звисаючі кольорові хоругви. І ксьондз Шелест мав нині урочистий вигляд, а його сіре, обвисле обличчя здавалося дуже побожним. Я не могла заглибитися в мій улюблений стан і поринути, як завжди, у роздуми. Я була занепокоєна, схвильована, відчувала, як мене поступово охоплює цей стан, як у середині починає щось вібрувати.

Хтось легенько торкнувся мого плеча, я озирнулася.

Це був Гжесь, хлопчина із четвертого класу, з розумними, гарними очима. Я вчила його минулого року.

— Ваші собаки знайшлися? — пошепки спитав він.

Я відразу згадала, як минулої осені ми з його класом розклеювали оголошення на парканах і зупинках.

— Ні, Гжесю, на жаль, ні.

Гжесь закліпав очима.

— Мені так прикро, пані Душейко.

— Дякую, Гжесю.

Голос ксьондза Шелеста розітнув холодну, уривану хіба що легеньким шурхотінням і кахиканням, тишу, й усі здригнулися, щоб замить з гуркотом, котрий здійснювся аж до склепіння, впасти навколішки.

— Агнцю Божий... — заgrimіло над головами, і я почула дивний звук, глухі удари зусібіч — це люди, молячись Агнцеві, били себе в груди.

Потім рушили до вітваря, підводилися з лав зі складеними руками й потупленими поглядами, розкаянні грішники, з'юрмилися в проході,

але в усіх було більше, ніж завжди, доброї волі, тому не дивлячись одне на одного, люди пропускали сусідів уперед. Усі залишалися урочистими й серйозними.

Я не могла не думати про одне: що в них у шлунках. Що вони споживали сьогодні й учора, чи перетравили вже шинку, чи прослизнули їхніми стравоходами Кури, Кролики й Телята.

Ця зелена армія з перших лав теж підвелася й рушила до вітваря. Ксьондз Шелест просувався вздовж бар'єра в супроводі міністрантів, годуючи їх новим м'ясом, цього разу символічним, проте м'ясом, плоттю живої Істоти.

Я подумала, що коли справді існує якийсь добрий Господь, він повинен зараз з'явитися у своїй справжній іпостасі, у вигляді Агнца, Корови або Оленя й прогрімити, проревіти, а якщо не може прибути сюди власною персоною, то мусить прислати сюди своїх вікаріїв, вогняних архангелів, аби раз і назавжди покласти край цій жахливій облуді. Але, звісно, нічого такого не сталося. Цього ніколи не стається.

Човгання ногами стихало з кожною хвилиною, нарешті натовп поволі повернувся до лав. Ксьондз Шелест почав зосереджено мити посудини. Я подумала, що йому згодилася б така маленька посудомийна машина, для одного комплекту; натиснув би на кнопку й більше часу залишалася для проповіді. Він зійшов на амвон, поправив мереживні рукави — мені знову перед очима постала картина річної давності в моїй вітальні — і промовив:

— Я щасливий, що в цей прекрасний день ми можемо освятити нашу каплицю. Радію тим більше, що як капелан мисливців зміг узяти участь у цій важливій події. — Запанувала тиша, наче всі після гостини хотіли присвятити бодай хвилину спокійному перетравлюванню. Ксьондз глянув на присутніх і продовжив:

— Як ви знаєте, любі брати й сестри, я багато років опікуюся нашими звияжними мисливцями. Як капелан, освячую їхні приміщення, організовую зустрічі, вділяю святі тайни й проводжаю померлих до «країни вічних ловів»; турбуюся також про справи, пов'язані з мисливською етикою й намагаюся навчати духовних цінностей.

Я почала неспокійно крутитися. Ксьондз промовляв далі:

— У нашому костелі чудова каплиця святого Губерта займає одну наву. У її вітварі вже стоїть його статуя, а незабаром з'являться ще два

вітражі. На першому буде зображено оленя із сяючим хрестом, якого за легендою святий Губерт зустрів під час полювання. На другому — самого святого.

Голови вірян повернулися туди, куди вказував ксьондз Шелест.

— Ініціатива зведення каплиці, — вів далі ксьондз, — належить нашим звияжним мисливцям.

Цього разу всі глянули в бік перших рядів. Я теж. Зневажливо. Ксьондз Шелест кахикнув, було помітно, що він готується до надзвичайно серйозної промови.

— Мисливці, любі мої браття й сестри — це посланці й спільники Господа Бога нашого у творінні, захисті тварин і співпраці. Природі, серед якої живе людина, треба допомагати, аби вона розвивалася. Мисливці, відстрілюючи тварин, втілюють правильну ловецьку політику. Вони збудували, — тут він зазирнув до нотаток, — сорок одну годівницю для козуль, чотири жолоби для оленів, двадцять п'ять кормових майданчиків для фазанів та сто п'ятдесят соляних лизунців для копитних...

— А тоді стріляють по Тваринах біля цих годівниць, — голосно сказала я, і голови сусідів повернулися до мене, докірливо. — Це те саме, що запросити когось на обід і вбити його.

Діти дивилися на мене широко розплющеними очима, перелякано. Це був той самий клас, який я навчала. Третій «Б».

Ксьондз Шелест, захоплений власною промовою, був задалеко, аби мене почути. Стояв на амвоні, долоні запхнув у широкі мереживні рукави стихаря й підняв очі до склепіння, на якому облущувалися давно вже намальовані зірки.

— ...тільки в цьому ловецькому сезоні вони запасли на зиму п'ятнадцять тонн комбікорму... — перераховував він. — Протягом багатьох років мисливське товариство купує й випускає на волю фазанів, щоб можна було організувати полювання, і цим покращує власний бюджет. Ми плекаємо ловецькі традиції та звичаї, посвячуємо нових членів та приймаємо присягу, — продовжував він, і в його голосі вчувалася гордість. — Два найважливіші полювання в році, на день св. Губерта, як-от нині, та в переддень Різдва, ми проводимо згідно із традицією, поважаючи ловецькі принципи. Та понад усе ми прагнемо вивчати красу природи, плекати звичаї, — натхненно промовляв ксьондз Шелест. — На жаль, багато ще залишається

браконьєрів, які не рахуються із законами природи, жорстоко убивають тварин, не зважаючи на ловецькі закони. Ви закони поважаєте. Нині поняття мисливства, на щастя, змінилося. Нас більше не сприймають як людей, що хочуть перестріляти все, що рухається, а як тих, хто дбає про красу природи, порядок і гармонію. В останні роки наші любі мисливці збудували власний котедж, де часто зустрічаються, дискутують на теми культури, етики, дисципліни й безпеки на полюваннях, а також про інші проблеми, які їх цікавлять...

Я засміялася так голосно, що цього разу до мене повернулося півкостюлу. Я закашлялася. Якась дитина простягнула мені паперову хусточку. Водночас я відчула, що мені терпнуть ноги, наближається оте неприємне задерев'яніння, якого можна позбутися, коли поворушити ступнями, а потім м'язами литок, бо коли я цього не зроблю, мої ноги розшматує нелюдська сила. Мені здалося, що починається Напад, і я подумала, що це дуже добре. Авжеж, будь ласочка, у мене Напад.

Тепер мені стало зрозуміло, чому вишки, які дуже нагадують ті, що ставили в концтаборах, називають амвонами. На амвоні Людина здійснюється над іншими Істотами й сама визначає їхнє право на життя чи смерть. Стає тираном та узурпатором. Ксьондз ораторствував натхненно, майже в екстазі:

— Володійте землею! Це до вас, до мисливців, звернувся із цими словами Господь, бо Він чинить людину своїм помічником, аби брала участь у створенні, і щоб це тривало до кінця. Слово «мисливець» співзвучне зі словом «мислити», це означає, що своє покликання дбати про дар божий, яким є природа, мисливці здійснюють свідомо, розумно й розсудливо. Бажаю вам, аби ваше товариство процвітало, служило іншим людям і всій природі...

Мені вдалося вийти з ряду. Я наблизилася неслухняними ногами майже до самого амвону.

— Гей ти, злазь звідти, — сказала я. — Швидко.

Запанувала тиша, і я із задоволенням слухала, як мій голос відлунює від склепіння, відбивається від нав, міцніше; воно й не дивно, що промовляючи тут, можна забути про все на світі.

— Я до тебе звертаюся. Не чуєш? Злазь!

Шелест витріщився на мене широко відкритими, переляканими очима, його уста ледь ворушилися, наче він, приголомшений,

силкувався відшукати якесь відповідне слово. Але йому це не вдавалося.

— Ну, ну, — примовляв він чи то безпорадно, чи то погрозливо.

— Негайно злізь із цього амвону! І забирайся звідси! — закричала я.

Тоді відчула на своєму плечі чийось руку й побачила, що за мною стоїть один із тих у мундирах. Я шарпнулася, і враз підбіг другий, обидва міцно схопили мене за руки.

— Убивці, — сказала я.

Діти перелякано дивилися на мене. У своїх костюмах вони виглядали нереально, немов нова раса людотварин, яка допіру має з'явитися.

Присутні почали шепотітися, завовтузилися на місцях. Перемовлялися обурено, але в їхніх очах я помітила й співчуття, це мене розлютило ще більше.

— Чого так витріщаєтеся? — закричала я. — Невже ви позасинали, що слухаєте ці дурниці й навіть оком не змигнете? Зовсім вже розуму позбулися? А серця? Хіба у вас ще є серце?

Я більше не пручалася. Дозволила спокійно вивести себе з костюлу. Обернувшись у дверях, я гукнула до всіх присутніх:

— Забирайтеся звідси. Усі! Швидко! — Я змахнула руками. — Ідіть собі! Киш! Вас що, загіпнотизували? Ви вже зовсім забули, що таке співчуття?

— Заспокойтеся, будь ласка. Тут прохолодніше, — мовив один із чоловіків, коли ми опинилися надворі. Другий додав, силкуючись налякати:

— Бо Поліцію викличемо.

— Ви праві, треба викликати Поліцію. Тут закликають до Злочину.

Вони залишили мене й замкнули важкі двері, щоб я не змогла повернутися до костюлу. Я здогадалася, що ксьондз Шелест продовжив свою проповідь. Сіла на виступі муру й поволі доходила до тям. Гнів минав, холодний вітер обвіював моє розпашіле обличчя.

Гнів завжди залишає по собі велику пустку, у яку негайно, наче повінь, вливається смуток і пливе великим струменем, без початку й кінця. Сльози, їхні джерела знову відкрилися.

Я дивилася на двох Сорок, які скрекотіли на газоні перед плебанією, ніби бажаючи мене розвеселити. Наче казали — не

переймайся, час працює на нас, справа мусить звершитися, немає іншого виходу... Вони зацікавилися блискучою обгорткою від жуйки, а тоді одна з них схопила її в дзьоб і пурхнула геть. Я провела птаху поглядом. Невже в них гніздо на даху плебанії? Сороки. Палійки.

* * *

Наступного дня до мене, хоча я й не мала уроків, зателефонувала молода директорка й попрохала прийти по обіді, коли в школі нікого не буде. Принесла мені чашку чаю, я й не просила її, відкраяла шматок яблучного пирога. Я вже знала, про що вона говоритиме.

— Ви розумієте, пані Яніно, що після вчорашніх подій у костюлі... — стурбовано почала вона.

— Ніяка я не пані Яніна, я ж тебе просила, аби так до мене не звертатися, — виправила я, але, здається, марно; знала, що вона скаже, мабуть, директорка хотіла почуватися впевненіше, висловлюючись так офіційно.

— ...пані Душейко, окей.

— Так, розумію. Я б воліла, щоб ви слухали мене, а не їх. Те, що вони кажуть, деморалізує дітей.

Директорка кахикнула.

— Ви спричинили скандал, до всього ще й у костюлі. Найгірше, що все це сталося на очах дітей, для яких особа ксьондза, як і місце, де це трапилося, є особливими.

— Особливими? Тим більше не можна дозволяти їм слухати такі речі. Ти сама чула.

Дівчина перевела подих і заговорила, не дивлячись на мене.

— Пані Душейко, ви не праві. Існують певні норми, традиції, і ми від них залежимо. Не можна так відразу все відкидати... — тепер було видно, як вона підшуковувала слова, і я вже передчувала, що директорка скаже.

— Я зовсім не хочу, щоб ми, як ти оце кажеш, все відкидали. Я лише не дозволяю, аби дітей закликали до зла, учили їх облуди. Хвала убивству є злом. Усе просто. Не більше.

Директорка закрила руками обличчя й тихо озвалася:

— Я мушу розірвати з вами контракт. Ви, мабуть, уже здогадалися. Було б найкраще, якби ви отримали лікарняний на це півріччя — так

краще для вас. Ви хворіли й знову підете на лікарняний. Зрозумійте, я не можу вчинити інакше.

— А англійська? Хто навчатиме дітей англійської?

Дівчина почервоніла:

— Наша катехитка закінчила лінгвістичний коледж, — і глянула на мене якось дивно. — Зрештою... — вона трохи помовчала. — Мені вже раніше розповідали про ваші незвичні методи навчання. Кажуть, ви палите з дітьми якісь свічки, бенгальські вогні, потім інші вчителі скаржаться, що в класі смердить димом. Батьки бояться, що це щось лихе, сатанізм якийсь. Може, вони й прості люди... І ще ви годуєте дітей якимись дивними солодощами. Цукерками з дуріана. Що це таке? А якщо хтось із них отруїться, хто за це відповідатиме? Ви про це подумали?

Ці її аргументи мене повністю доби́ли. Я завжди намагалася чимось дітей здивувати, щоб їм було цікаво. Тепер я відчула, як з мене втікають усі сили. Говорити перехотілося. Я важко підвелася й мовчки вийшла. Краєм ока бачила, як директорка нервово складала папери на столі, і як у неї тремтіли руки. Бідолашна жінка.

У Самураї було все, що мені потрібно. Сприяли Сутінки, які западали просто на очах. Вони завжди допомагають таким, як я.

* * *

Гірничий суп. Готується швидко, нескладний, тож я встигла. Спершу на сковорідці розтоплюють трохи масла й додають борошно, ніби збираємося приготувати соус бешамель. Борошно чудово всотує розтоплене масло, вбирає його, росте від задоволення, тоді слід залити все молоком і водою, навпіл. На жаль, це кінець борошняно-масляних ігор, поступово утворюється суп, тепер треба світлу, невинну ще рідину посолити, поперчити, додати кмин, довести до кипіння й вимкнути вогонь. І тільки тоді додати три різновиди гірчиці: зернисту, французьку діжонську, кремову, гладеньку сарептську або кремську та в порошок. Важливо, щоб Гірчиця не закипіла, бо тоді суп втратить смак і буде гірким. Подавати треба із грінками, і я знаю, що цю страву дуже любить Дизьо.

Вони приїхали втрюх, і я здивувалася. Невже приготували якийсь Сюрприз, може, у мене день народження — так серйозно всі виглядали. Дизьо й Добра Звістка були в гарних зимових куртках,

однакових, я подумала, що ця пара може бути разом. Обое такі тендітні, гарні, ніжні підсніжники, що вирости край стежки. Матога був якийсь похмурий, довго тупцяв на місці й потирав долоні. Приніс пляшку домашньої наливки із чорноплідної горобини. Мені ніколи не смакували його алкогольні напої, як на мене, він шкодував цукру, і його лікери завжди були гіркуваті.

Вони вже сіли до столу, я ще досмажувала грінки й глянула на них усіх разом, можливо востаннє. Саме це спало мені на думку — що час уже попрощатися. І раптом подивилася на нашу четвірку зовсім по-іншому, ніж досі — наче у нас було щось спільне, ніби ми були родиною. Збагнула, що ми належимо до тих людей, яких світ уважає за непотрібних. Ми не робимо нічого суттєвого, не генеруємо важливих ідей, не виробляємо потрібних речей, продуктів, не обробляємо землю, не збагачуємо жодної економіки. Ми навіть не розплодилися гаразд, хіба що Матога, у якого є син, нехай це й Чорний Плащ. Не принесли світові жодної користі. Не зробили жодного винаходу. У нас немає влади, немає нічого, крім наших маленьких володінь. Ми виконуємо свою роботу, але вона в очах інших геть нічого не варта. Якби нас не стало, нічого, власне кажучи, не змінилося б. Ніхто б цього не зауважив.

Крізь тишу цього вечора й гуготіння вогню в плиті я почула завивання сирен, десь унизу, у селі, звідки його приніс рвучкий повів вітру. Я подумала, чи й вони почули цей лиховісний звук. А моя трійця гомоніла стишеними голосами, спокійно, схилившись одне до одного.

Коли я насипала гірчичний суп до мисок, мене пройняло зворушення, настільки сильне, що з очей знову потекли сльози. На щастя, ніхто цього не помітив, усі були зайняті розмовою. Я відійшла з каструлею до столика біля вікна, і звідти спостерігала за ними краєм ока. Бачила бліде, землисте обличчя Матоги, його акуратно зачесане набік волосся й свіжо поголені щоки. Бачила профіль Доброї Звістки, її гарну лінію носа й шиї, кольорову хустку на голові, Дизеву спину, вузьку, ледь згорблену, у плетеному светрі. Що з ними буде, як дадуть собі раду ці діти.

І як я собі пораджу. Я ж бо теж така сама. Мій життєвий досвід не надається для побудови чогось, ані тепер, ані будь-коли потім, ніколи.

Але навіщо нам приносити користь, кому? Хто поділив світ на потрібних і зайвих, хто має на це право? Хіба осот не має права на

життя, чи Миша, котра нищить зерно в коморах, Бджоли й Трутні, бур'яни й троянди? Чий розум відважився так безапеляційно судити, хто кращий, а хто гірший? Велике дерево, криве й дуплаве, простояло сотні років, і його не зрубали, бо з нього ніяк не можна нічого зробити. Цей приклад повинен надихати таких, як ми. Усі бачать добро від корисного, але ніхто не знає, яке добро може принести непотрібне.

— Заграву видно над селом, унизу, — сказав Матога, ставши біля вікна. — Щось горить.

— Сідайте. Зараз покладу грінки, — припросила я, упевнившись, що мої очі цілком сухі. Але мені не вдалося нікого посадити. Усі з'юрмилися біля вікна, мовчки. А тоді подивилися на мене. Дизьо — страдницьки, Матога — недовірливо, а Добра Звістка — спідлоба, зі смутком, що краяв мені серце.

І тоді Дизеві зателефонували.

— Не бери трубку, — вигукнула я. — Тут чеське покриття, тобі це дорого обійдеться.

— Не можу не взяти, я ж досі працюю в Поліції, — відказав Дизьо, і проказав у трубку: «Алло?».

Ми вичікувально дивилися на нього. Вистигав гірничий суп.

— Уже виїжджаю, — мовив Дизьо, а я запанікувала, що все втрачено, що зараз вони покинуть мене назавжди.

— Плебанія горить. Ксьондз Шелест загинув, — сказав Дизьо, але замість того, щоб вийти, сів до столу й почав машинально сьорбати суп.

У мене Меркурій у ретроградації, тож краще мені висловлюватися в письмовій формі, аніж говорити. Могла би стати вправною письменницею. Та водночас у мене є проблеми з висловленням своїх почуттів і мотивів учинків. Я мусила їм розповісти і разом з тим не могла. Як усе це втілити в слова? Треба їм просто пояснити, що я зробила, перш ніж вони довідаються від інших. Та першим озвався Дизьо.

— Ми знаємо, що це ти, — сказав він. — Тому й прийшли нині. Аби щось вирішити.

— Ми хочемо тебе вивезти, — додав Матога замогильним тоном.

— Але ми не думали, що ти вчиниш це знову. Це зробила ти? — Дизьо відсунув недоїдений суп.

— Так, — сказала я.

Поставивши каструлю на плиту, я зняла фартух. Стояла перед ними, приготувавшись до Суду.

— Ми збагнули це, коли довідалися, як загинув Голова, — тихо сказав Дизьо. — Ці жуки... Лише ти могла це зробити. Чи Борос, але його давно вже тут не було. Тоді я подзвонив до нього, аби перевірити. Він не вірив, але зізнався, що в нього справді зникли феромони, дуже цінні, він ніяк не міг цього пояснити. Борос був у себе в пущі й мав алібі. Я довго думав, навіщо, що в тебе спільного з такою особою, як Голова, але потім здогадався, що це може бути якимось пов'язане з Дівчатками. Зрештою, ти постійно підкреслювала, що вони були мисливцями, правда? Усі. І тепер я розумію, що полював також ксьондз Шелест.

— Він був їхнім капеланом, — прошепотіла я.

— Я й раніше дещо підозрював, коли побачив, що ти возиш у машині. Нікому про це не розповідав. Але чи усвідомлюєш ти, що твій Самурай виглядає, як авто спецназівця?

Раптом я відчула, що мої ноги слабнуть і сіла на підлозі. Сила, що мене підтримувала, покинула мене, випарувалася, як повітря.

— Гадаєш, мене заарештують? Прийдуть зараз сюди й знову замкнуть у в'язниці? — запитала я.

— Ти вбила людей. Ти це усвідомлюєш? Ти розумієш це?

— Спокійно, — озвався Матога. — Спокійно.

Дизьо нахилився, схопив мене за плечі й добряче трусонув:

— Як усе це сталося? Як ти це зробила? Навіщо?

Я навколішках підповзла до буфета й витягла з-під церати фото, яке забрала з дому Великої Ступні. Простягнула їм, не глянувши на нього. Воно закарбувалося мені в мозку, і я не могла забути жодної, навіть найменшої деталі.

16. Фотографія

Тигри Гніву мудріші, ніж коні Повчань.

На фотографії все було чудово видно. Найкращий доказ Злочину, який лише можна собі уявити.

На ній стояли чоловіки в мундирах, у ряд, а перед ними на траві лежали акуратно складені трупи Тварин — Зайці, один біля одного, два Дики, один більший, другий менший, Козулі та ще купа Фазанів і Качок, Крижнів та Чирянок, маленьких, ніби крапки, немовби ці тіла Тварин були зверненим до мене реченням, а Птахи становили три крапки — усе це ніколи не закінчиться.

Але те, що я вгледіла в куточку цього фото, призвело до того, що я замалим не впала, мені потемніло в очах. Ти, Матого, цього не помітив, бо був зайнятий трупом Великої Ступні й весь час щось говорив, тоді як я ледь не знепритомніла. Хто б не впізнав білої шерсті й чорних плям? У кутку фотографії лежали троє мертвих Собак, складені акуратно, наче мисливські трофеї. Одного з них я не знала. Два інші — то були мої Дівчатка.

Чоловіки гордовито демонстрували мундири. Посміхаючись, дивилися в об'єктив. Їх було легко впізнати. Посередині стояв Комендант, а поруч із ним — Голова. Збоку був Нутряк, одягнений, як командос, а біля нього ксьондз Шелест у колоратці. І директор лікарні, і начальник пожежної охорони, і власник автозаправки. Батьки родин, зразкові громадяни. За цим шерегом найкращих, трохи побіч, стояли загоничі й помічники; ці вже в об'єктив не дивилися. Велика Ступня упівоберта, ніби саме спохопився й останньої миті підбіг, щоб потрапити в кадр, і дехто з Вусанів з оберемком хмизу, бо готувалася велика мисливська ватра. Коли б не ці трупи біля ніг, можна було подумати, що ці люди відзначають якусь знаменну подію, такий у них був задоволений вигляд. Казани з бігосом, настромлені на рожни ковбаси й шашлики, пляшки горілки, які охолоджувалися у відрах.

Чоловічий пах вичиненої шкіри, змащених рушниць, алкоголю й поту. Владні рухи, ознаки вищості.

Я достеменно запам'ятала кожну деталь, з першого погляду. Не треба було більше нічого роздивлятися.

Не дивно, що передусім я відчула полегшу. Нарешті довідалася, що сталося з Дівчатками. Адже я шукала їх до самого Різдва, доки геть не втратила надію. Їздила до притулків, розпитувала людей; розклеїла разом з учнями оголошення: «Зникли суки пані Душейко, може, ви їх бачили?». Щезли двоє Собак, як камінь у воду. Слід загув. Ніхто не бачив — а як же можна було бачити, якщо вони були мертві? Тепер я здогадалася, куди поділися їхні тіла. Хтось мені казав, що Нутряк завжди забирає рештки після полювання на свою ферму, годує цим Лисиць.

Велика Ступня від самого початку знав усе, і його, певне, смішило моє хвилювання. Він бачив мій розпач, як я їх кликала, як ходила аж по той бік кордону. І нічого не сказав.

Того злочасного вечора цей бракон'єр приготував собі вбиту Козулю. Правду кажучи, я ніколи не розуміла різниці між словами «бракон'єр» і «мисливець». І той, і інший убивають. Перший потайки й незаконно; другий — відкрито й у відповідності із законом. Він просто вдавився кісткою. Його спіткала заслужена Кара. Я не могла про це не думати — що це Кара. Його покарали Козулі, за те, що він безжально їх убивав. І подавився їхнім тілом. Їхні кістки застрягли йому в горлі. Чому мисливці не реагували на бракон'єрство Великої Ступні? Не знаю. Гадаю, він забагато знав про все, що відбувалося після полювань, коли мисливці саме, як переконував нас ксьондз Шелест, обговорювали етичні проблеми.

Отже, коли ти, Свентопелку, шукав покриття для свого мобільного, я натрапила на це фото. І голову Козулі теж забрала, аби поховати рештки на кладовищі.

Повернувшись додому на світанку, після цієї жахливої Ночі переодягання Великої Ступні, я вже знала, що маю чинити. Про це оповіли Козулі, яких ми бачили біля будинку. Вони мене обрали з-поміж інших — може, тому, що я не вживаю м'яса й вони це відчувають — аби я діяла від їхнього Імені. Вони з'явилися в цьому місці як отой Губертів Олень — щоб потай від усіх перетворити мене на справедливую караючу десницю. Захисницю не лише Козуль, а й

інших Тварин. Вони ж бо не мають голосів у парламентах. Навіть Знаряддя мені дали, надзвичайно мудре. Ніхто й не здогадався.

Я вистежувала Коменданта кілька днів, і мені це приносило задоволення. Спостерігала за його життям. Цікавим воно не було. Наприклад, я з'ясувала, що він відвідував підпільний бордель Нутряка. І пив лише «Абсолют».

Того дня, як звичайно, я чекала на нього на дорозі, доки він повертатиметься з роботи. Їхала за ним машиною, і він мене, як завжди, не помітив. Ніхто не звертає уваги, що скрізь вештаються старі жінки із сітками.

Довелося довгенько чекати перед Нутряковим будинком, доки він вийде, але лив дощ, віяв вітер, тож я змерзла й повернулася додому. Та я знала, що він їхатиме через Перевал, бічними дорогами, бо вони точно пиячили. Я й гадки не мала, що зроблю. Хотіла з ним порозмовляти, зустрітися віч-на-віч — висунути йому свої умови, а не навпаки, як тоді, у відділку, де я була звичайною прохачкою, набридливою навіженою, яка нічого не може зробити, жалюгідна й смішна.

Може, я збиралася його налякати. Вбрала жовтого дощовика й скидалася на величезного гнома. Перед будинком помітила, що поліетиленова торбина, що в ній я принесла козулину голову, і яку потім повісила на сливині, наповнилася водою й замерзла. Я зняла її з гілки й забрала із собою. Не знаю, чи збиралася я нею скористатися. Про такі речі не думаєш навіть тоді, коли вони вже відбуваються. Я знала, що цього вечора повинен приїхати Дизьо, тому не могла чекати на Коменданта надто довго. Та щойно дійшла до Перевалу, під'їхало його авто, і я подумала, що це Знак. Вийшла на дорогу й замахала руками. Авжеж, він перелякався. Я зняла каптур, щоб відкрити обличчя. Комендант був розлючений.

— Чого вам знову треба? — гукнув він мені, визирнувши у віконце.

— Хочу вам дещо показати, — відповіла я.

Я й сама не відала, що зроблю. Він трохи повагався, але що був добряче напідпитку, йому кортіло пригод. Висів з машини і, похитуючись, трохи пройшов за мною.

— Що ти мені хочеш показати? — спитав він, перейшовши на «ти».

— Одну річ, яка стосується смерті Великої Ступні, — відповіла я перше, що спало мені на думку.

— Великої Ступні? — підозріливо запитав він, а потім враз зрозумів і злостиво зареготав. — Авжеж, ступні в нього й справді були величезні.

Він зацікавився й зробив за мною кілька кроків, у бік чагарів і колодязя.

— Чому ти не сказав мені, що застрелив моїх Собак? — спитала я, різко обернувшись до нього.

— Що ти хочеш мені показати? — розлютився він, намагаючись говорити зверхньо. Він тут ставитиме запитання.

Я прицілилася в нього вказівним пальцем, наче дулом пістолета, й штовхнула його в живіт.

— Ти застрелив моїх Собак?

Він засміявся й відразу почувся вільніше.

— Про що тобі йдеться? Знаєш таке, про що мені не відомо?

— Так, — сказала я. — Відповідай на моє питання.

— Це не я стріляв. Може, Нутряк, може, ксьондз.

— Ксьондз? Ксьондз полює? — я аж заціпіла.

— А чого йому не полювати? Він капелан. Полює, ще й як.

У нього було спухле обличчя й він весь час поправляв пасок штанів. Мені й на думку не спало, що в нього там гроші.

— Відвернися, бабо, відлити хочеться, — раптом сказав він.

Ми стояли біля самого колодязя, Комендант почав розстібати ширіньку. Зовсім не думаючи, я стала з торбиною, повною криги так, наче збираючись кинути молотом. Майнуло в голову: оце і є «die kalte Teufelshand», авжеж, звідки це? Хіба я вам не казала, що той вид спорту, за який у мене медалі, це кидання молота? Я була віце-чемпіонкою Польщі в 1971 році. Тіло прибрало добре знайому поставу й сконцентрувало всю свою силу. О, яке ж бо тіло розумне. Можна сказати, що це воно прийняло рішення, розмахнулося й ударило.

Почувся хрускіт. Комендант якусь мить стояв, похитуючись, а обличчям відразу потекла кров. Крижаний кулак поцілів йому в голову. Серце в мене гупало, мене оглушив шум власної крові. Я ні про що не думала. Бачила, як він падає біля колодязя, повільно, м'яко,

майже граціозно, а його черево накриває отвір криниці. Неважко було кинути його досередини. Справді.

От і все. Я про це більше не думала. Була певна, що вбила його, і мені стало добре.

Жодних докорів сумління. Лише величезна полегша.

Залишилося зробити ще дещо. Я витягла з кишені Перст Божий, оту козулячу ніжку, одну зі знайдених вдома у Великої Ступні. Я поховала голову й три ніжки; одну залишила собі. Не знаю, навіщо. Зробила нею сліди на снігу, багато й безладно. Думала, вони залишаться там до ранку й свідчитимуть, що там були Козулі. Але їх побачив лише ти, Дизю. З неба лив дощ і розмивав сліди. Це теж був Знак.

Я повернулася додому й почала готувати нам вечерю.

Знаю, що це було везіння, і саме це додало мені сміливості. Хіба ж це не значить, що я натрапила на слушний момент, отримала від Планет дозвіл? Чому так відбувається, що ніхто не втручається в усе це зло, яке поширюється навколо? Чи все відбувається так, як із моїми листами до різних установ? Повинні відповісти, але не відповідають. Можливо, ми не досить переконливо вимагаємо таких втручань? Можна змиритися з неважливими речима, які викликають певні незручності, але не з безглуздою, всюдисущою жорстокістю. Адже це так просто — щастя інших призводить до того, що й ми стаємо щасливими. Це найпростіша економічна формула на світі. Їдучи на лисячу ферму із Крижаним Кулаком, я уявляла собі, що започатковує процес, який подолає усе зло. Цієї Ночі Сонце увійде в сузір'я Овена, і почнеться абсолютно новий рік. Бо якщо зло створило світ, то добро повинно його знищити.

Тому за Нутряка я взялася, усе продумавши. Спершу зателефонувала йому й сказала, що нам треба зустрітися. Що я бачилася з Комендантом перед самою його смертю й той попросив мене дещо передати. Він відразу погодився, тоді я ще не знала, що в Коменданта були із собою якісь гроші, але тепер розумію, що Нутряк сподівався їх повернути. Я сказала, що приїду до нього на ферму, коли він буде сам. Нутряк погодився. Він був наляканий Комендантовою смертю.

Раніше, того ж таки дня, пополудні, я підготувала пастку — взяла в сараї Великої Ступні дротяне сильце. Я стільки разів знешкоджувала

їх, тому добре знала, як воно діє. Беруть молоде, гнучке дерево й нахиляють його до землі; зігнуте таким чином притримують міцною гілкою. До нього кріплять дротяну петлю. Коли Тварина впіймається в таку петлю й починає шарпатися, дерево випрямляється, ламаючи Тварині шию. Дротяну петлю я поклала серед папороті, ледве пригнувши не дуже високу берізку.

Уночі на фермі однаково не залишається нікого із працівників, світло вимикають, ворота зачиняють. Цього разу вони були відчинені. Ми зустрілися в його офісі. Побачивши мене, Нутряк усміхнувся.

— Десь я вже вас бачив, — зауважив він.

Наша зустріч на містку вивітрилася йому з пам'яті. Ніхто не пригадує, де бачив таку бабу, як я.

Я сказала йому, що нам треба вийти надвір, там у мене лежить ця річ, що передав Комендант, я її в лісі заховала. Він узяв куртку та ключі й пішов за мною. Коли я провадила його крізь мокру папороть, він почав нетерпеливитися, але я добре грала свою роль. На його настирливі питання відповідала ухильно.

— Ось, це тут, — сказала я нарешті.

Він невпевнено роззирнувся й глянув на мене так, наче щойно зрозумів.

— Що тут? Тут нічого немає.

— Тут, — тицьнула я пальцем, і він зробив цей крок і однією ногою трапив у петлю. Гадаю, збоку це виглядало кумедно — він слухався мене, як школяр. Я гадала, що моя пастка зламає йому шию, як Козулі, й хотіла, аби з ним таке сталося, за те, що нагодував тілами моїх Дівчаток своїх Лисиць. За те, що полював. За те, що білував Тварин. Мені здається, це була б справедлива Кара.

На жаль, на Вбивствах я не знаюся. Дріт обплутався йому навколо кісточки, а дерево, випрямившись, лише перекинуло його. Він упав і завив від болю, дріт, певне, розітнув йому шкіру, а може й м'язи. У мене був аварійний план, з торбиною. Цього разу я підготувала її цілком свідомо, поклавши до морозильника. Ідеальне Знаряддя злочину для старої жінки. Такі баби, як я, завжди ходять з якимись торбами, правда ж? Це виявилось простим — я гепнула його щосили, коли він намагався підвестися, раз, два, три, а може, й більше. Після кожного удару трохи вичікувала, чи не почую, як він дихає. Нарешті він затих. Я стояла над мертвим тілом у тиші й темряві, без будь-яких

думок. Знову відчувала тільки полегшу. Витягнула з його куртки закордонний паспорт і ключі, а тіло зіпхнула в яму й прикрила хмизом. Тихо повернулася на ферму й увійшла досередини.

Я воліла б забути про те, що там бачила. Плачучи, силкувалася відчинити клітки й вигнати Лисиць, та виявилось, що Нутрякові ключі підходять лише до першого залу, через який проходили до наступних. Я довго в розпачі шукала решту ключів, порпаючись у шафках і шухлядах, аж нарешті знайшла. Подумала собі, що не піду звідти, доки не звільню всіх Тварин. Я досить довго прововтузилася, перш ніж вдалося відчинити всі клітки. Лисиці були отупілі, агресивні, брудні й хворі, у деяких на лапах видніли рани. Виходити вони не хотіли, не розуміли, що таке воля. Коли я махала на них руками, гарчали. Врешті я придумала — розчахнула двері й повернулася до машини. Як потім виявилось, усі Лисиці втекли.

Ключі я викинула дорогою додому, а паспорт, потому як запам'ятала дату й місце народження цього покидька, спалила в котельні. Так само, як і порожню торбину, хоча я зазвичай не спалюю пластикового сміття.

Ніхто мене не помітив. Уже в машині я нічого не пам'ятала. Відчувала втому, боліли кості й весь вечір нудило.

Інколи я знову це переживала. Дивувалася, чому досі не знайшли Нутрякового тіла. Мені ввижалося, що його з'їли Лиси, пообгризали кістки й порозтягали їх по лісі. Але навіть вони його не торкнулися. Нутряк запліснявів, тож я подумала, що це доказ того, що він не був людською Істотою.

Відтоді я всі можливі Знаряддя возила із собою в Самураї. Торбину із кригою в туристичному холодильнику, кирку, молоток, цвяхи, навіть шприци і свою глюкозу. Я була готова діяти будь-якої миті. Я не брехала, повторюючи вам, що Тварини мстяться людям. Це справді було так. Я була їхнім Знаряддям.

Та чи ви мені повірите, що я не робила це цілком свідомо? Відразу забувала про те, що сталося, ніби мене боронили могутні Захисні Механізми. Може, це пояснюється моєю Недугою — просто час від часу я ставала не Яніною, а Божигнівою, Навоєю.

Навіть не знаю, як і коли я вкрала в Бороса пляшечку з феромонами. Той до мене потім дзвонив, питався, але я не зізналася.

Сказала, що вона, певне, загубилася, ще й поспівчувала, що він, мовляв, такий розсіяний.

Тому, обіцяючи відвезти Голову додому, я вже знала, що буде далі.

Зорі почали відлік. Я діяла за планом.

Він сидів, спершись на стіну, утупившись перед собою бездумним поглядом. Коли я опинилася поруч, мені здалося, що Голова мене зовсім не помітив, але він кахикнув й озвався замогильним голосом:

— Погано мені, пані Душейко.

Ця Людина страждала. «Погано» стосувалося не тільки його самопочуття, пов'язаного з перепоем. Йому взагалі було зле, тому він здався мені ближчим.

— Не можна вам стільки пити.

Я була готова виконати свій вирок, але ще не вирішила остаточно. Подумала, що коли я чиню слушно, усе відбуватиметься так, що я докладно знатиму, як мені діяти далі.

— Допоможи мені, — прохрипів він. — Завези додому.

Його слова прозвучали сумно. Мені стало його шкода.

Авжеж, треба забрати його додому, він правий. Звільнити його від нього самого, від цього зіпсутого, жорстокого життя, яке він провадив.

Це був Знак, я відразу його зрозуміла.

— Почекайте хвилинку, я зараз повернуся.

Я пішла до машини й витягла з холодильника торбину із кригою. Випадковий свідок подумав би, що я збираюся зробити комусь компрес від мігрені. Але жодних свідків не було. Більшість машин уже від'їхала. Якись чоловіки вигукували щось біля дверей; лунали збуджені голоси.

У мене в кишені була Боросова пляшечка, яку я вкрала.

Коли я повернулася, Голова сидів, відхилившись назад, і плакав.

— Якщо ви й далі так питимете, у вас колись станеться інфаркт, — озвалася я. — Ходімо.

Взяла його попід пахви й потягнула вгору, щоб він підвівся.

— Чому ти плачеш? — спитала я.

— Ви така добра...

— Я знаю.

— А ви? Чому ви плачете?

Цього я не знала.

Ми зайшли до лісу, я підштовхувала його, і ми посувалися чимраз далі, лише коли не було вже видно світла в клубі, я його відпустила.

— Спробуй виблювати, відразу стане краще, — порадила я. — І тоді відправлю тебе додому.

Він глянув на мене відсутнім поглядом.

— Як це «відправиш»?

Я заспокійливо поплескала його по спині:

— Ну, давай, ригай.

Голова сперся об дерево й нахилився. З рота потекла цівочка слини.

— Ти хочеш мене вбити, правда? — прохрипів він.

Почав кашляти й давитися, але потім справді щось забулькотіло, і Голова виблював.

— О, — тільки й сказав він, присоромлений.

Тоді я простягнула йому в кришечці від пляшечки трохи Боросових феромонів, і наказала випити.

— Тобі відразу стане краще.

Він вихилив це й заривав.

— Ти отруїла мене?

— Так, — відповіла я.

І тоді я зрозуміла, що надійшов його час. Обкрутила ручки торбинки довкола долоні, прибрала постави, аби найкраще розмахнутися. Ударила. Поцілила в спину й потилицю, він був значно вищий за мене, але сильний удар примусив його впасти навколішки. І я знову подумала, що все складається саме так, як і повинно бути. Ударила вдруге, цього разу влучно. Щось хруснуло, він застогнав і впав на землю. У мене було таке відчуття, наче він вдячний мені за це. У темряві я вклала його голову так, аби він відкрив рота. Тоді вилила решту феромонів йому на шию й одяг. Дорогою викинула кригу біля клубу, а торбину сховала до кишені.

Ось, як це сталося.

Усі сиділи, не ворухнувшись. Гірничий суп давно захолов. Ніхто й словом не озвався, тож я накинула на себе куртку, вийшла з дому й подалася в бік Перевалу.

Десь із боку села чулося виття сирен, і їхній жалібний протяжний звук летів із вітром над Плоскогір'ям. Потім усе затихло, я встигла побачити, як віддаляються фари Дизевого автомобіля.

17. Панна

*Кожна Сльоза з кожного Ока
Стає у Вічності — Дитя.
Блага, бо вловлена сіянням Панни,
Вертається до Витоку Життя.* ^[10]

Мабуть, Дизьо заїхав рано-вранці, коли я ще спала, наковтавшись своїх таблеток. Хіба після чогось такого можна було заснути без снодійного? І я не почула, як він стукав. Мені й не хотілося нічого чути. Чому він не залишився довше, не погрюкав у вікно? Без сумніву, Дизьо хотів повідомити щось важливе. Поспішав.

Я розгублено стояла на ганку, але хіба що помітила на килимку під дверима томик Блейка, той самий, що ми купили в Чехії. Навіщо Дизьо залишив його тут? Що хотів мені цим сказати? Я відкрила книжку й почала гортати, але з неї не випала жодна записка, не було видно жодного повідомлення.

День був темний і мокрий. Я насилу тягла ноги. Попленталася заварити собі міцного чаю, і лише тоді вгледіла, що одна сторінка в книжці закладена травинкою.

Я прочитала те, над чим ми досі не працювали, уривок з листа Блейка до Річарда Філіпса, легенько зазначений олівцем (Дизьо страшенно не любив робити нотаток у книжках):

«...я дізнався зі статті „Пророцтво та істинні брити“ від 13 жовтня 1807 р., що, — і тут Дизьо дописав олівцем „Пан Black Coat“^[11] — холонокровний, наче Робесп'єр, хірург спричинився до того, що Поліція обшукала Особу, Майно й Володіння певного Астролога, аби потому запроторити його до В'язниці. Людину, яка вмє Читати по Зірках, часто переслідує їхній Вплив, не менше, аніж Ньютоністи, які цього не читають і читати не вмють, переслідувані зате власними Розумуваннями й Експериментами. Усі ми об'єкт Блукань; чи міг би хтось сказати, що всі ми не Злочинці?».

Мені знадобилося кільканадцять секунд, аби зрозуміти написане, а тоді враз стало недобре. Печінка озвалася тупим, зростаючим болем.

Я почала складати до рюкзака свої речі й лептоп, аж тут почула двигун автомобіля, ні, принаймні двох. Не було часу на роздуми, я схопила це все й побігла вниз, до котельні. На мить здалося, що на мене там знову чекатимуть Мама й Бабка. І Дівчатка. Може, це був би для мене найкращий вихід — приєднатися до них. Але там нікого не було.

Між котельнею й гаражем є маленький закапелок для водяних лічильників, кабелів і швабр. Такий закапелок має бути в кожному домі на випадок Переслідувань та Війн. У кожному будинку. Туди я й залізла з рюкзаком і лептоном під пахвою, у піжамі й капцях. Живіт болів мене чимраз сильніше.

Спершу почувся стукіт, а тоді скрип дверей і кроки в сінях. Я чула, як вони йшли сходами й відчиняли всі двері. Чула голос Чорного Плаща й того молодого поліцейського, який працював з Комендантом і потім допитував мене. Але були й інші, цих я не знала. Вони розійшлися по всьому будинку. Кликали мене:

— Громадянку Душейко! Пані Яніно! — власне, бодай тому я не озвалася.

Піднялися нагору, певне, нанесли грязюки, побували в усіх кімнатах. Потім один з них почав спускатися долу й за хвилину двері до котельні відчинилися. Хтось увійшов і пильно розглядався навколо, зазирнув до комори, а тоді попрямував до гаража.

Я відчувала рух повітря, бо він був на відстані якихось кількадесяти сантиметрів.

Я затамувала подих.

— Адаме, ти де? — почулося згори.

— Тут! — відгукнувся він майже біля мого вуха. — Тут нікого немає.

Нагорі хтось вилаявся. Брудно.

— Бр-р-р, яке неприємне місце, — сказав до себе той, що в котельні, й подався нагору. Світла не згасив.

Я чула, як вони розмовляли, стоячи в сінях. Радилися.

— Вона, певне, просто забралася з дому...

— Але машину залишила. Дивно, га? Пішки пішла?

Тоді до них приєднався голос Матоги, задиханий, ніби сусіда прибіг сюди вслід за Поліцією:

— Казала, що поїде до подруги в Щецині.

Як йому спало на думку про цей Щецин, сміх та й годі!

— Тоді чому ви мені раніше не сказали, тату?

Матога не відповів.

— До Щецина? У неї там хтось є? Що вам відомо, батьку? — розпитував Чорний Плащ. Матозі, певне, прикро було, що син до нього так присікався.

— Як вона туди дістанеться? — спалахнула дискусія, яку урвав голос молодого поліцейського:

— Ну, що ж, ми спізналися. А могли її нарешті, спіймати. Це ж треба, стільки нас дурити. Неймовірно, ця баба була в нас під самісіньким носом.

Тепер вони всі стояли в сінях, і я почула аж сюди, що котрийсь із них закурив сигарету.

— Треба негайно до Щецина подзвонити, перевірити, як вона могла туди поїхати. Автобусом, потягом, автостопом? Дати оголошення про розшук, — командував Чорний Плащ.

А той молодий поліцейський сказав:

— Ми ж не будемо її шукати з антитерористичною бригадою. Це стара дивачка. Добряче схибнута.

— Вона небезпечна, — кинув Чорний Плащ.

Почали виходити.

— Треба ці двері запломбувати.

— І внизу теж. Ну гаразд. Давай, — перемовлялися вони далі.

Раптом я почула гучний голос Матоги:

— Я оженюся з нею, коли вона вийде з в'язниці.

І відразу розгнівано озвався Чорний Плащ:

— Ви тату, що, зовсім із глузду з'їхали в цій глушині?

Я стояла, скулившись у кутку, у цілковитій темряві, довго потому, як вони пішли, доки не почула гуркіт двигунів їхніх машин, а опісля ще почекала з годину, прислухаючись лише до власного дихання. Це був не сон. Я стояла в котельні, у місці, куди приходили Померлі. Мені здавалося, що я чую їхні голоси десь під гаражем, із глибини пагорба, де прямує велика підземна процесія. Але це знову був вітер, як воно завжди є на Платокогір'ї. Я прослизнула нагору, немов злодій, і швидко вбралася для мандрівки. У мене були тільки дві невеликі торбини, Алі б мене похвалив. Звичайно, у будинку був ще один вихід, через

комірчину, так я й вибралася, полишаючи Померлим цей дім. Перечекала в сараї Професора та його дружини, доки стемніє. При мені були тільки найважливіші речі — мої нотатки, Блейк, ліки й лептоп з Астрологією. І, звичайно, «Ефемериди», на випадок, якби я в майбутньому опинилася на якомусь Безлюдному Острові. Що більше я віддалялася від дому по неглибокому, мокрому снігу, то легше ставало мені на душі. Глянула з кордону на моє Платогір'я, і мені згадався день, коли я вперше його побачила — захоплено, але ще не передчуваючи, що колись тут мешкатиму. Те, що ми не знаємо, що станеться — страшна помилка в програмі світу. Треба це виправити за найближчої нагоди.

У долині за Платогір'ям уже лежав густий Морок, і звідси, згори, я бачила вогні великих міст — Левіна й Франкенштайна далеко на видноколі, а на півночі — Клодзька. Повітря було чисте й вогні мерехтіли. Тут, вище, ніч іще не запала, небо на заході й досі було помаранчево-коричневе, продовжувало темніти. Я не боялася цього мороку. Прямувала вперед, у бік Столових гір, спотикаючись об змерзлі грудки землі, жмутки сухої трави. Мені було гаряче в моїх светрах, шапці й шарфі, але я знала, що коли перейду по той бік кордону, вони мені більше не знадобляться. У Чехії завжди тепліше, це південні схили.

І тоді там, на чеському боці, засяяла над небосхилом Панна.

Щохвилини вона ставала яскравішою, немовби на темному обличчі неба з'являлася усмішка, тому я знала, що обрала вірний напрям і йду туди, куди треба. Зоря сяяла на небі й тоді, коли я пройшла лісом, і коли непомітно перетнула кордон. Вона мене вела. Я прямувала чеськими полями, весь час до неї. А вона сходила чимраз нижче й здавалося, ніби Зоря мене запрошує піти за нею за небокрай.

Допровадила мене до шосе, звідки видніло місто Наход. Я йшла узбіччям дороги із легким, радісним серцем — усе, що тепер станеться, буде Правильним і Добрим. Нічого не боялася, хоча вулиці цього чеського міста були вже порожні. Але хіба можна чогось боятися в Чехії?

Тому, коли я спинилася перед вітриною книгарні й не відала, що буде далі, Панна продовжувала залишатися зі мною, сховавшись за дахами будинків. Виявилось, що незважаючи на пізній час, у крамниці

хтось був. Постукала, і мені відчинив Гонза, анітрохи не здивований. Я сказала, що мені потрібен нічліг.

— Ано, — тільки й сказав він і пропустив мене досередини, ні про що не питаючи.

За кілька днів по мене приїхав Борос, привіз убрання й перуки, які старанно дібрала Добра Звістка. Ми скидалися тепер на літню пару, яка їде на похорон, так воно в певному розумінні й було — ми їхали на мій похорон. Борос навіть купив гарний вінок. Цього разу він прибув машиною, позиченою, щоправда, у якихось студентів, і вів її впевнено й швидко. Часом ми зупинялися на паркінгах — я почувалася справді недобре. Подорож була тривалою й виснажливою. Коли ми прибули на місце, я не могла втриматися на ногах, Боросові довелося перенести мене через поріг.

Тепер я живу на станції Ентомологів на узліссі Біловезької Пущі, і відколи мені покращало, намагаюся щодня робити свій невеликий обхід. Але ходити мені важко. Крім того, тут майже немає чого пильнувати, ліс тут непролазний. Іноді, коли температура підвищується й коливається в межах нуля, на снігу з'являються сонні Мухи, Ногохвістки й Горіхотворки, я вже вивчила їхні назви. Трапляються й Павуки. Я дізналася, що більшість Комах усе-таки впадає в сплячку. Мурашки глибоко в мурашнику притуляються одна до одної, утворюючи таким чином великий клубок, і так сплять до весни. Як би мені хотілося, щоб люди теж так довіряли одне одному. Мабуть, через незвичне повітря й недавні переживання моя Недуга посилилася, тож найчастіше я просто сиджу й дивлюся у вікно.

Коли тут з'являється Борос, то завжди має у термосі якийсь цікавий суп. У мене немає сили готувати. Він приносить також газети, радить почитати, але преса викликає в мене відразу. Газети стараються тримати нас у стані постійної тривоги, щоб не спрямовувати наші емоції туди, де це справді потрібно. То навіщо піддаватися їм і думати так, як вони мені наказують? Я кручуся біля будиночка, протоптую стежки то в один, то в інший бік. Трапляється, що не впізнаю власних слідів на снігу й тоді питаюся: хто тут ходив? Чиї це кроки? Гадаю, це гарний Знак, коли отак себе не впізнаєш. Проте намагаюся й завершити свої Дослідження. Мій власний Гороскоп став отим

тисячним, і я часто просиджую над ним, намагаючись його зрозуміти. Хто я? Мені одне відомо — я знаю дату власної смерті.

Думаю про Матюгу, який цієї зими буде на Платокогір'ї сам. І про бетонну доріжку — чи витримає вона морози. Як усі знову переживуть чергову зиму. Кажани в льоху Професора. Козулі й Лисиці. Добра Звістка вчиться у Вроцлаві й живе в моїй квартирі. Там-таки й Дизьо, бо удвох прожити легше. Мені шкода, що я не переконала його в корисності Астрології. Часто пишу йому листи Боросовою рукою. Учора надіслала Дизеві таку собі історію. Він зрозуміє, що я мала на увазі:

Один середньовічний монах-Астролог (а діялося це тоді, коли ще святий Августин не заборонив читати майбутнє по зорях) дізнався з Гороскопа про власну смерть. Вона мала настати від удару каменем, який впаде йому на голову. Відтоді завжди під чернечим каптуром носив залізну каску. Аж якось у Страсну п'ятницю зняв її разом з капюшоном, радше, аби не кидатися в очі присутнім у церкві людям, аніж через любов до Бога. І тоді крихітний камінець упав йому на голову, легенько його поранивши. Та монах був переконаний, що пророцтво збулося, тож владнав усі свої справи й за місяць помер.

Ось, як це відбувається, Дизю. Та я знаю, що в мене ще багато часу.

Від Автора

Епіграфи й цитати, вміщені в тексті, походять із «Proverbs of Hell», «Auguries of the Innocence», «The Mental Traveller» та листів Вільяма Блейка. Уривок на с. 145 узято з пісні «Riders on the Storm» групи «The Doors».

Проповідь ксьондза Шелеста є компіляцією взятих з Інтернету справжніх проповідей капеланів мисливців.

Висловлюю вдячність «Netherlands Institute for Advanced Study» (NIAS) за можливість спокійної та творчої праці.

Примітки

1

Усі поетичні тексти Вільяма Блейка Маріанна Кіяновська переклала спеціально для цього видання (*ред.*).

2

Урізен — міфологічний творець, персонаж книги Вільяма Блейка «Книга Урізена» (*ред.*).

3

Величка — містечко неподалік від Кракова, відоме своїми соляними копальнями, свого часу — одними з найбільших у Європі (*ред.*).

4

Дінтойра — суд Тори, Вищий суд (*ред.*).

5

Ульро — матеріальний світ у Вільяма Блейка (*ред.*).

6

Після нас хоч потоп (*фр.*).

7

«Жабка» — назва мережі дешевих продуктових крамниць.

8

Від давньої німецької назви Клодзького повіту Graftschaft Glatz (*ред.*).

9

Еон — ера (*ред.*).

10

В епіграфі змінено текст перекладу на вимогу контексту розділу (*ред.*).

11

Пан Чорний Плащ (*англ.*).

Героїня роману – звичайнісінька жінка, яку багато хто вважає трохи несловни розуму. Яніна Душейко, пенсіонерка, у минулому інженер, а зараз навчає дітей англійської в сільській школі й сторожує дачні будиночки. Вона захоплюється астрологією, любить тварин, а у вільний час разом з колишнім учнем перекладає вірші Вільяма Блейка.

Коли в околиці починають знаходити вбитих, пані Душейко щиро намагається допомогти поліції й переконує усіх, що це тварини мстяться браконьєрам і мисливцям. Ніхто не вірить химерній пенсіонерці, вважаючи її за божевільну...

фото Гжегожа Зигадла

Ольга Токарчук (1962) – визначна польська письменниця. Авторка бестселерів: «Правік та інші часи» (1996), «Дім денний, дім нічний» (1998), «Останні історії» (2004), «Бігуни» (2007), «Веди свій плуг понад кістками мертвих» (2009), – перекладених 29 мовами світу. Лауреатка літературної премії «Ніке 2008» за роман «Бігуни».

Українською мовою вийшли: «Мандрівка людей книги» (2004), «Правік та інші часи» (2004), «Гра на багатьох барабанчиках» (2004), «Останні історії» (2007).

«Це один з найлюдяніших та найоптимістичніших романів останніх років»

ISBN 978-966-2486-04-9

9 789662 486049 >

gazeta
WYBORCZA.PL